

KÄSIRAAMAT ÕPETAJATELE

RAHVUSVAHELINE PROJEKTIJUHTIMINE

VALIKAINED

NATALJA KLIMENKOVA
Autor-koostaja

eurodesk VitaTiim

**Käsiraamat õpetajatele: rahvusvaheline projektijuhtimine
2020**

Autor-koostaja: Natalja Klimenkova

Toimetajad: Anastassia Putškova ja Heiki Viisimaa

Keeletoimetaja: Luisa Tõlkebüroo OÜ

ISBN 978-9949-481-86-6

ISBN 978-9949-481-86-6

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Ainekava	4
Õppeprotsessi kavandamine	7
Õppesisu ja tegevused:	8
1. Sissejuhatus ainesse	8
2. Meeskond	15
3. Projektiidee arendamine	27
4. Projekti vajalikkus ja seos taotlusvormiga	37
5. Projekti eesmärk ja osalejad	45
6. Partnerlus	55
7. Projekti tegevuskava	64
8. Õppimine projektides	77
9. Kultuuridevaheline õpe	89
10. Projekti praktiline korraldus	100
11. Projekti mõju ja nähtavus	108
12. Hindamine ja kokkuvõte	116
12a. Muud rahastusvõimalused	118
Soovitav kirjandus ja muud kasulikud infoallikad	121

SISSEJUHATUS

Jelena Lohmatova, mitteformaalse õppe keskuse VitaTiim juhataja

Selle käsiraamatu eesmärk on tuua projektiõppe koolidesse ning pakkuda tuge õpetajatele, kes soovivad julgustada oma õpilasi rahvusvahelisi projekte algatama ja ellu viima.

7 põhjust, miks õpilased võiks rahvusvahelisi projekte teha:

- Projektide ettevalmistamise, läbiviimise ja aruandluse käigus arendavad õpilased järgmisi võtmepädevusi: suhtlus emakeeles (kõigepealt võime väljendada suuliselt ja kirjalikult oma mõtteid, tundeid ja fakte), suhtlus võõrkeeltes, matemaatikapädevus ning teadmised teaduse ja tehnoloogia alustest (nt eelarve jälgimine), infotehnoloogiline pädevus (taotluse täitmine e-keskkonnas, levitamistegevuste korraldamine), õppimisoskus (oskus oma õppimist korraldada, selle eest vastutada ja sellega seotud takistustest üle saada, oma õpitulemusi analüüsida ja hinnata), isiklik, kultuuridevaheline, sotsiaalne ja kodanikupädevus, algatusvõime ja ettevõtlikkus, kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus¹.
- Projektide tegemine toetab ka gümnaasiumi riiklikus õppekavas esitatud üldpädevusi²: enesemääratluspädevus (suutlikkus mõista ja hinnata adekvaatselt oma nõrku ja tugevaid külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi; analüüsida oma käitumist eri olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid probleeme; käituda inimsuhetes sõltumatult; hankida teavet edasiõppimise ja töö leidmise võimaluste kohta, kavandada oma karjääri) ja teised, mis olid juba mainitud, ning universaalseid tulevikutöö oskusi³: kõigepealt transdistsiplinaarsus, disainmõtlemine, virtuaalne koostöö.
- „Tänapäeva kooli roll on süstida õpilasse uudishimu, kriitilist mõtlemist, tehnoloogiate kasutamise julgust, kombineerimisoskust – nutikust, koostöövaimu, liidrivõimeid ja eestvedamise tahet, vastutuse võtmise ja sõnapidamise olulisust, ambitsioonikust, hoolivust ja sallivust, väarikust, otsustavust, rahvusvahelisust, riigimehelikkust, riskijulgust jne.“³ Aktiivne töö projektides soodustab kõike seda suurepäraselt.
- „Projektipõhise ja vabakutselise töö osakaal kasvab maailmas oluliselt. See tähendab, et inimese karjäär moodustub tulevikus paljudest osajaga ülesannetest, mille leidmiseks ja millega edukaks toimetulemiseks on vaja ettevõtlikkust, enesemüügi oskust, enesejuhtimisoskust, iseseisva projektileidmise ja -juhtimise ning lepingusõlmimise võimekust, mitmiktegevustega (i.k. *multitasking* ehk nn rööprähklemine) harjumist ja sobilike seda laadi töö leidmise platvormide tundmist.“³
- Projektitöö annab õpilasele võimaluse olla uurija, avastaja, meeskonnaliige, eestvedaja, otsustaja.
- Projektitöö võimaldab õppetöö individualiseerimist.
- Rahvusvahelised projektid laiendavad kooli koostööpartnerite võrgustikku ning toetavad kooli, õpetajaid ja õpilasi nende arenguteel.

Loodame, et valikaines osalemine avab noortele uksi täiesti uude maailma.

¹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Võtmepädevused*. Külalastatud aadressil: <http://noored.ee/votmepadevused/>.

² RT I, 29.08.2014, 21. *Gümnaasiumi riiklik õppekava*. Külalastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021>.

³ Pärna, O. (koost) (2016). *Töö ja oskused 2025: Ülevaade olulisematest trendidest ja nende mõjust Eesti tööturule kümne aasta vaates*. Tallinn: Sihtasutus Kutsekoda.

AINEKAVA

Nimetus e.k.	Rahvusvaheline projektijuhtimine
Nimetus i.k.	International project management
Õppeviis	☐ kontaktõpe, sh e-õpe ☐ iseseisev töö
Õppetöö keeled	kontaktõpe (t) 35–70
Sihtgrupp	Põhi- ning keskkooliõpilased, kellel on huvi projektide kirjutamise ja läbiviimise vastu
Hindamismeetod	Arvestus
Hindamiskriteeriumid	Õpilased osalevad loengutes, seminarides ning praktilistes tegevustes ja esitavad õigeaegselt iseseisvad tööd, mis on positiivselt sooritatud.
Eesmärk	Anda teadmised projekti tsüklit ning tutvustada olulisimaid põhimõtteid, kuidas kirjutada projekti, anda teadmised programmide rahastusvormidest ja taotlusvõimalustest ja luua eeldused neid reaalses elus kasutada.
Õpiväljundid	Kursuse läbinud õpilane: - tunneb mitteformaalse õppimise põhimõtteid ja meetodeid; - tunneb projektijuhtimise põhitõdesid ning oskab neid igapäevaelus rakendada; - tunneb rahastusvorme ja -võimalusi ning oskab neid võimalusi kasutada; - oskab analüüsida projekti etappe ja ennetada riske; - teab rahvusvahelise projekti eripärasid; - omab valmisolekut kohalikku ja rahvusvahelist projekti läbi viia.
Sisu	<p>1. SISSEJUHATUS AINESSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jää lõhkumine. Sissejuhatus ainesse <ul style="list-style-type: none"> ◦ Nime- ja tutvumismängud • Põhimõisted: projekt, projektijuhtimine, mitteformaalne õppimine ja sellega seotud mõisted <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mitteformaalse õppe võimalused projektikogemuse kaudu <p>2. MEESKOND</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meeskond ja meeskonna moodustamine • Meeskonnarollid • Grupidünaamika <ul style="list-style-type: none"> ◦ Meeskonnatöö printsiibid ◦ Juhtimine. N-õ ideaalne projektijuht ja tema rollid <p>3. PROJEKTIIDEE ARENDAMINE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekti etapid ja elutsükel • Projektiideede otsimine <ul style="list-style-type: none"> ◦ Ideede leidmise meetodid • Programm Erasmus+: Euroopa Noored <ul style="list-style-type: none"> ◦ Projektiideede kooskõlastamine programmi eesmärkidega

4. PROJEKTI VAJALIKKUS JA SEOS TAOTLUSVORMIGA

- Projekti vajalikkus: teema aktuaalsus ja motivatsioon
- Infoallikad ja infootsing teema kohta
 - SANA (SA Archimedese noorteagentuuri) veebileht
- Programmi Erasmus+ taotlusvorm
 - Taotlusvormi täitmine

5. PROJEKTI EESMÄRK JA OSALEJAD

- Eesmärgi seadmine ja sõnastamine
- Visioon, projekti eesmärk, ülesanded ja tulemused
- Otsene ja kaudne sihtgrupp. Turu-uuring sihtgrupi seas
 - Noorte aktiivne osalus
 - Kaasatus

6. PARTNERLUS

- Partnerlus ja koostöösuhete loomine
 - Partnerite kohustused
- Partnerid. Partnerite otsing ja valik
 - Partnerotsingu vorm
- Partnerite omavaheline suhtlemine
 - Esimene kontakt partneriga
 - Partnerlusleping

7. PROJEKTI TEGEVUSKAVA

- Projekti tegevused ja ajakava
 - Projekti ettevalmistamine
 - Elluviimine
 - Hindamine ja järeltegevused
 - Projektilaat
- Põhitegevuste planeerimine
 - Põhitegevuste tegevuskava koostamine
- Mitteformaalse õppimise meetodid
 - Mitteformaalse õppimise meetodid
 - Mitteformaalse õppimise meetodite katsetamine (planeerimine, läbiviimine, analüüs)

8. ÕPPIMINE PROJEKTIS

- Õppimine ja õppimise toetamine
 - Õppimist soodustava keskkonna loomine
- Võtmepädevused ja õpiväljundid
- Refleksioon ning õppimise ja saavutuste tunnustamine. Noortepass
 - Refleksiooni meetodid

9. KULTUURIDEVAHELINE ÕPE

- Rahvusvahelise projekti eripärad. Kultuur ja kultuuridevahelised erinevused
- Kultuuridevaheline õppimine ja dialoog
- Simulatsioon

	<p>10. PROJEKTI PRAKTILINE KORRALDUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekti praktiline korraldus <ul style="list-style-type: none"> ○ Töökeel ja osalejate keeleline toetus. Vajalik sõnavara ○ Kohalike partnerite planeerimine • Kulude planeerimine ja eelarve koostamine <ul style="list-style-type: none"> ○ Hinnapäringud, oma- ja kaasfinantseeringu tingimused ○ Sponsorite kaasamise võimalused, võimalike sponsorite analüüs • Riskianalüüs ja turvalisus <p>11. PROJEKTI MÕJU JA NÄHTAVUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekti mõju ja selle hindamine <ul style="list-style-type: none"> ○ Mõju hindamise kriteeriumid ja indikaatorid • Projekti turundamine ehk nähtavus <ul style="list-style-type: none"> ○ Turundusplaani koostamine • Tulemuste levitamine ja rakendamine <ul style="list-style-type: none"> ○ Jätksuutlikkus, pärast projekti lõppu kavandatavad tegevused <p>12. HINDAMINE JA KOKKUVÕTE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taotluste hindamine ja hindamiskriteeriumid <ul style="list-style-type: none"> ○ Projektide aruandlus • Projektide esitamine ja kaitsmine • Kursuse kokkuvõte ja analüüs <p>12a. Muud rahastusvõimalused (noortekohtumised, riiklikud ja kohalikud toetused, teised rahvusvahelised rahastusvõimalused)</p>
--	--

ÕPPEPROTSESSI KAVANDAMINE

Kuidas käsiraamatut kasutada

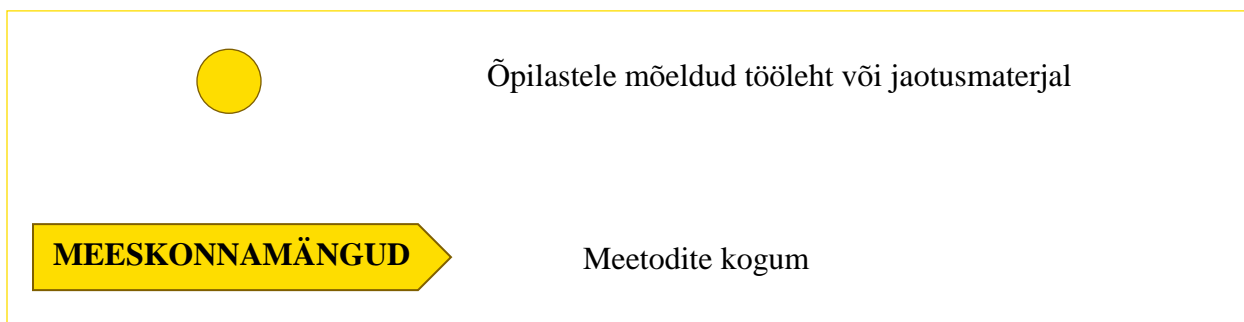
Käsiraamat on ennekõike tugimaterjal rahvusvahelise projektijuhtimise valikaine õpetajale. Soovi korral leiavad kõik pedagoogid sellest ideid, meetodeid ja muud kasulikku teavet, et koolis projektiõpet rakendada.

Teoreetiline teemakäsitus ning praktilised harjutused ja soovitused on koondatud õppesisu 12 peateema kaupa. Õpitulemuste saavutamiseks sobivad kõige paremini aktiivõppe meetodid, mis toetavad noorte osalust. Sellest lähtuvalt on koostatud ka raamatusse koondatud tegevuste kirjeldused. Neid tegevusi on piisavalt palju, et võimaldada õpetajal valida konkreetsele õpperühmale sobivaid tegevusi ja harjutusi, arvestades ka aine mahtu, mis võib kooliti varieeruda. Õpilaste huvi korral saab neid anda ka iseseisvaks kodutööks.

Rahvusvahelise projektijuhtimise valikaine maht on 35–70 tundi. Korraga on soovitatav teha 3 tundi. Samuti on hea planeerida ainetunnid nii, et kursus lõpeks enne programmi Erasmus+: Euroopa Noored taotluste esitamise tähtaegu. Sel juhul saaksid õpilased tõesti oma projektidele rahastust taotleda.

Valikainet õpetades on väga suur rõhk õpilastel. Nemad loovad oma rahvusvahelised projektid ja kujundavad kursuse sisu. See on ka õpetajale huvitav, sest tunnid ei ole ettearvatavad. Samas on käsiraamatus õpetajale antud juhised piisavalt detailsed ning sisaldavad muu hulgas teemasse sissejuhataavaks aruteluks või kokkuvõtteks sobivaid küsimusi. Mõne harjutuse ja mängu juurde on märgitud ka sellele ligikaudu kuluv aeg. Kuna see võib sõltuda rühma suuruselt ja olemasolevast ressursist, on paljudel juhtudel jäetud aeg õpetaja otsustada.

Kõigi teemade juurde kuuluvad õpilastele mõeldud **töölehed ja jaotusmaterjalid**. Enamiku peateemade alla on koondatud ka mitteformaalset õppimist toetavad meetodid, nt meeskonnamängud, refleksioonimeetodid, meetodid kultuuridevahelise õppe käsitlemiseks jne. Need on märgistatud järgmiselt:

Õppemeetodite kavandamisel tuleb jälgida, et ülekaalus ei oleks töölehtede individuaalne täitmine, vaid rühmatöö, loovad ülesanded, arutelud, simulatsioonid ning kindlasti ka reaalse taotlusvormi täitmine. **Õpilaste õpiprotsessi peaks valikaine kursuse raames vaatlema mitteformaalse õppe, kogemusõppe ja aktiivse osaluse vaatepunktidest.**

ÕPPESISU JA TEGEVUSED

1. SISSEJUHATUS AINESSE: jäälohkumine, nime- ja tutvumismängud, põhimõisted, mitteformaalse õppe võimalused projektikogemuse kaudu.

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ tunneb rahvusvahelise projektijuhtimise ja mitteformaalse õppimisega seotud põhimõisteid;
- ✓ mõistab hea õhkkonna loomise ja jäälohkumise tähtsust ning tunneb selleks sobivaid meetodeid;
- ✓ omab motivatsiooni rahvusvahelist projekti kirjutada ja ellu viia ning teadvustab oma ootusi ja hirme.

Maht

2–4 tundi

Teema käsitlus ja tegevused

Esimene kontaktõpe kursuse raames on niisama tähtis kui esimene kohtumine projekti raames. Õpilasel tekib esmamulje, mis võib määrata edasise hoiaku nii kaasõpilaste ja õpetaja kui ka aine suhtes. Kuigi esmakohutuse detailne plaan oleneb sellest, kas ja kui palju kursuse osalejad on üksteise ja teemaga tuttavad, on alljärgnevalt toodud tegevused jäälohkumiseks ja koostööõhkkonna loomiseks ikkagi hädavajalikud:

- õpetaja enesetutvustus, kursuse eesmärgi lühitutvustus;
- tutvumine üksteisega;
- kursuse tutvustus;
- ootuste ja hirmude kaardistamine;
- grupi reeglite kokkuleppimine;
- häälestamine kursuse teemale.

Üksteisega tutvuda on vaja isegi tuttavas rühmas, sest tutvumise ja jäälohkumise e soojendamise (ingl. k. *icebreakers*, *warmups*) eesmärgid on palju laiemad: arendada õpilaste omavahelisi kontakte, toetada rühma kujunemist, kohaneda õppesituatsiooniga, aktiveerida mõtlemist, äratada loovust, luua turvaline õhkkond, kaasata õpilasi⁴. Tutvumiseks on olemas palju tutvumisringe ja tutvumismänge, kuid alustama peaks siiski nimede õppimisega.

Vihje: kui õpetajana tead, et ei õpi kõikide õpilaste nimesid ühe kohtumisega ära, siis palu neil valmistada A4-paberist lihtsad kahepoolsed nimesildid lauale. Neid saab taaskasutada terve kursuse jooksul.

Kui nimed on selged, võib läbi viia tegevused, mis võimaldavad üksteist paremini tundma õppida. Need tegevused võiksid olla mitmekesised ning sisaldada nii verbalseid, loovaid kui ka füüsilisi

⁴ Karm, M. (2016). *Koostööõhkkonna loomine koolituse alguses*. Publitseerimata loengumaterjal. Tartu Ülikool.

ülesandeid. Tegevusi planeerides peab leidma tasakaalu õpilase turvalisuse ja turvatsoonist lahkumise vahel.

Mõned nime- ja tutvumismängud, mida saaks kasutada esimesel kohtumisel, on toodud näidiseks selles käsiraamatus. Palju ideid tutvumiseks ja jäälõhkumiseks leiab mitteformaalse õppimise veebilehe www.mitteformaalne.ee õpimeetodite andmebaasist „Soojenduse“ alt. Samuti soovitage koostada oma isikliku nime- ja tutvumismängude andmebaasi, kuhu on kogutud sinu lemmikud ja isiklikult katsetatud harjutused ja mängud, ning seda pidevalt täiendada.

Kursuse tutvustamisel tuleb õpilastele rääkida kursuse eesmärkidest ja õpiväljunditest, õppesisust, aga ka õpetamisviisist ja hindamisest. Õppijatel on oluline sellest teada, sest siis tekib neil ettekujutus kursuse ülesehitusest ja aine hindamisest ning nad saavad ka enda protsesse planeerida. Pärast kursuse tutvustamist peab arutlema ka **õpilaste ootuste** ja eesmärkide üle. See aitab luua avatud atmosfääri vastastikuste ootuste ja vajaduste avalikustamiseks. Teades õpilaste ootusi, saab võimalusel kohandada programmi, aga ka osutada nendele punktidele, mida selle aine raames kindlasti ei õpita ega tehta.

Ootuste ja eesmärkide kaardistamiseks palu õpilastel need kõigepealt individuaalselt sõnastada ja nende üle paaris arutleda. Siis fikseeri need kõik üldises nimekirjas ning hoiu see kursuse lõpuni alles. Samamoodi saab koguda ka õpilaste muresid ja hirme.

Grupi reeglite kokkuleppimine on vajalik efektiivse ja mugava koostöö tagamiseks.

Kui soovid luua eeldused selleks, et ka õpilased vastutaksid klassiruumis toimuva eest, siis kaasa neid reeglite koostamisse – kutsu neid ajurünnakus osalema ja n-ö lepingut allkirjastama.

Teemasse sissejuhatuseks peavad õpilased õppima, mis on projekt, projektijuhtimine ja mitteformaalne õppimine. Järgnevalt esitame mitu viisi, kuidas põhimõistetega tutvuda:

1. **Eelteadmiste esiletoomine.** Selleks sobib nt ajurünnak. Ajurünnaku puhul on oluline kõigepealt koguda kokku kõik ideed ja mõtted, mida õpilased teema kohta teavad, aga seda tuleb teha ilma kritiseerimata. Hiljem tunni jooksul saab nende mõtete juurde tagasi tulla, et neid täpsustada ja parandada.
2. **Uue õppimine**
 - Klassikaline mini-loeng projekti ja mitteformaalse õppimise teemal. Loengu mitmekesistamiseks ja tõhustamiseks kasuta visuaalseid materjale: nt kaardid projektide tunnusjoontega, video mitteformaalsest õppimisest (Youtube: „Mitteformaalsest õppimisest. Sissejuhatav kõne. (2013)“), skeemid. Video vaatamisel palu õpilastel kirjutada välja mitteformaalse õppimise tunnuseid ja põhimõtteid ja/või täita skeem formaalse, mitteformaalse ja informaalne õppimise kohta, jaotades etteantud tunnused (eesmärgistatud, eesmärgistamata, kohustuslik, eneseanalüüs jne) erinevate õppimisviiside järgi.
 - Mosaiiklugemine. Mosaiigi puhul tegutsevad õpilased paardes või 4-liikmelistes rühmades. Kõigepealt töötavad nad eksperdirühmades: pool õpilastest töötab läbi projekti teema, teine pool mitteformaalse õppimise teema. Iga rühma õpilastest saavad vastava teema eksperdid, kes koos arutlevad ja otsustavad, kuidas materjali

kõige paremini teistele õpilastele edasi anda. Seejärel moodustatakse mosaiikrühmad. Igas mosaiikrühmas on 1–2 projekti teema eksperti ning 1–2 mitteformaalse õppimise eksperti. Õpilased õpetavad üksteisele enda teemasid, mille tulemusena on kõigil mõlemast mõistest ülevaade.⁵

3. **Tähenduse refleksioon.** Palu õpilastel arutleda ja leida projektikogemuse kaudu mitteformaalse õppe võimalused. Lase neil arutleda, mida nad tahaksid projekti jooksul õppida. Juhul, kui uue õppimine toimus mosaiiklugemise abil, siis anna see ülesanne mosaiikrühmadele, sest siis on nende arutelu paremini eesmärgistatud.

Võimalusel kutsu tundi noori, kellel juba on projektijuhtimise kogemus. Palu neil rääkida oma projektist ja isiklikust kogemusest ning näidata pilte ja videoid projektitegevustest. Küsimusi esitades saab pöörata tähelepanu nt projekti eesmärgile ja idee tekkimisele, motivatsioonile projekti algatada ja ellu viia, projekti tegevustele ja tulemustele. Kindlasti uuri, kuidas ja mida noored on oma projekti ellu viies õppinud. Inspireeriv noortelugu aitab äratada õpilaste huvi ja tugevdada motivatsiooni rahvusvahelist projekti ellu viia.

Kui sa ise ei tea projektikogemusega noori, võta ühendust kas Noorteagentuuri või mitteformaalse õppe keskusega VitaTiim. Nemad kindlasti aitavad sul leida noori, kes oleksid valmis oma kogemust jagama.

Rühmatööd peaks tegema kohe 1. kohtumisel, kui seda on plaanis teha ka tulevikus. Siis oskavad õpilased seda juba oodata ja on valmis aktiivseks õppetööks ka järgmisel korral.

Teema lõpus tõmba paralleele projektijuhtimisega: ükskõik, mis projektiga tegu on, peab alustama koostööõhkkonna loomisega. Üksteisega tutvumine, projekti tutvustamine, osalejate ootuste, eesmärkide ja hirmude kaardistamine, grupi reeglite kokkuleppimine ja projekti teemale häälestamine – see on projekti eduka alguse üks eeldustest.

Kokkuvõtteks palu õpilastel sõnastada ja seina/tahvli peale panna kõige olulisem mõte, mille nad endaga tunnist kaasa võtavad. Kui aeg lubab, tehke ühine tagasisidering, kui mitte, julgusta õpilasi üksteise mõtetega tutvuma.

⁵ Karm, M. (2013). *Õppemeetodid kõrgkoolis*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes.

Põhimõisted

Projekt on konkreetse eesmärgi tähtaegseks saavutamiseks kavandatud tegevuste kogum, mille elluviimisel on ajalised ja rahalised piirangud.

Projekt peab olema:

- **asjakohane**, s.t suunatud kasusaajate vajadustele ja projekti tulemusena peab toimuma selge positiivne muutus;
- **teostatav**, s.t projekti eesmärgid peavad olema reaalselt saavutatavad. Selle tagamiseks peab olema tehtud vajalik keskkonnaanalüüs. Projekti keskkonda tuleb jälgida ja arvestada kogu projekti vältel;
- **jätkusuutlik**, s.t projekti mõju peab jätkuma ka pärast selle lõppu. Jätkusuutlikkust aitavad tagada: poliitiline toetus projektile, institutsionaalne ja juhtimisalane suutlikkus, soodne sotsiaal-kultuuriline keskkond, sobiv tehnoloogia.⁶

Projektide tunnused

Projektidel on eesmärk: projektidel on selgelt defineeritud sihid. Projektid algatatakse selgelt määratletud eesmärkide saavutamiseks. Projektide eesmärk on probleem lahendada ja see nõuab vajaduste eelnevat analüüsi. Ühte või mitut lahendust pakkudes püüab projekt saavutada püsivat sotsiaalset muutust.

Projektid on realistlikud: nende eesmärgid peavad olema saavutatavad. See tähendab arvestamist olemasolevate finantsvahenditega ja inimressursside poolt esitatavate nõuetega.

Projektid on ajas ja ruumis piiratud: neil on algus ja lõpp. Neid rakendatakse konkreetses kohas ja kontekstis.

Projektid on kompleksed: projektid nõuavad mitmesuguseid planeerimis- ja rakendusoskusi ning neis osalevad partnerid ja osalised.

Projektid on kollektiivsed: projektid kujutavad endast kollektiivse jõupingutuse tulemust. Neid teostavad meeskonnad, neisse on kaasatud mitu partnerit ja need on mõeldud teiste inimeste vajaduste rahuldamiseks.

Projektid on ainulaadsed: kõik projektid lähtuvad uutest ideedest. Need annavad vajadusele (probleemile) konkreetses kontekstis konkreetse vastuse. Projektid on uuenduslikud.

Projekt on seiklus: iga projekt on erinev ja teedrajav, iga projekt sisaldab mõningal määral ebakindlust ja riske.

Projekte on võimalik hinnata: projekte planeeritakse ja need jagatakse mõõdetavateks eesmärkideks, mis peavad olema avatud analüüsiks.

Projektid koosnevad etappidest: projektid koosnevad selgetest ja identifitseeritavatest etappidest.

Projekti juhtimine tähendab selle korraldamist alates esialgsest ideest kuni lõpliku valmimiseni. Seejuures kohandatakse projekti reaalsuse, juhtimisressursside ja inimeste järgi kõikides projekti faasides. Juhtimine on oma põhiolemuselt oskus tagada, et projekt kulutaks tema kasutuses olevaid ressursse oma kokkulepitud eesmärkide saavutamiseks kõige efektiivsemal viisil. Tänapäeval juhib enamikku projektidest meeskond.⁷

⁶ Abimaterjal. *IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored*. (s.a.). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

⁷ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

Mitteformaalne õppimine

Tänapäeval räägime õppimisest kui suunatud tegevusest, mille tulemusel leiavad õppija käitumises või pädevustes aset suhteliselt püsivad muutused ning mille peamine eesmärk on kohaneda ümbritseva maailmaga. Õppeprotsessi käigus kujunevad kogemuse vahendusel suhteliselt püsivad muutused inimese teadvuses. Kogemusi omandatakse nii välismaailmaga kokkupuudete kui ka mõtlemisprotsesside kaudu. Õpitakse väga erinevatel viisidel ja keskkondades. Üks võimalus eristada ja kirjeldada õppimist on järgmine.

Formaalne	Mitteformaalne	Informaalne
<ul style="list-style-type: none">• eesmärgistatud• õppekava - õpieesmärgid• spetsiaalne keskkond• õpetajad• tunnistus• kohustuslik	<ul style="list-style-type: none">• eesmärgistatud• individuaalsed õpieesmärgid• paindlik keskkond• juhendaja• eneseanalüüs• vabatahtlik	<ul style="list-style-type: none">• eesmärgistamata• elulistes situatsioonides• teadvustamata tulemused

Igapäevaelus on õppimisviise üksteisest raske eristada. Enamikus õppesituatsioonides on elemente kõigist kolmest. Noorteprojektid toetavad aga eelkõige noorte mitteformaalset õppimist.⁸

Mitteformaalne õppimine on õpitegevus, mis on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada, hankida uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust. Mitteformaalne õppimine võib toimuda väga erinevates keskkondades (looduses, huvikoolis, noortekeskuses jm). Seda võivad läbi viia nii professionaalsed koolitajad kui ka nt noorsootöötajad, vabatahtlikud või omaealised. Mitteformaalset õppimist iseloomustavad järgmised tunnused ja põhimõtted:

- eesmärgipärasus ja kavatsuslikkus
- vabatahtlikkus
- õppijakesksus ja õppija aktiivne osalus
- paindlikkus, kuid struktureeritud moel
- läbiv analüüsimine, sünteesimine ja reflekteerimine
- kognitiivse (teadmisi suurendava), afektiivse (hoiakuid muutva) ja praktilise (oskusi andva) õppe tasakaalustatud ühendamine
- individuaalse ja sotsiaalse õppimise tasakaal
- partnerlus kõigi osapoolte vahel ning vastastikune õppimine
- kogemuslikkus ja suunatus õppimisele tegevuse kaudu

Mitteformaalne õppimine soodustab maailmapildi ja väärtuste kujunemist ning õpetab iseseisvaks eluks ja aktiivse kodanikuna tegutsemiseks vajalikke oskusi.⁹

⁸ Jüristo, K. (koost). (2014). *Õppimine ja selle toetamine Euroopa Noored projektides*. Külalstatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2014/09/opikogemuste-toetamine-noored-projektides.pdf>.

⁹ *Mitteformaalne õppimine*. (s.a). Külalstatud aadressil: <http://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-oppimine/>.

NIME- JA TUTVUMISMÄNGUD

Nimi +

Lihtne harjutus, mis sobib esimeseks tutvumisringiks. Osalejad moodustavad ringi. 1. inimene ütleb oma nime ja teeb teda iseloomustava žesti. Järgmine inimene kõigepealt kordab 1. inimese nime koos žestiga ning siis ütleb oma nime ja teeb oma žesti. Ring jätkub kuni viimase inimeseni, kes kordab kõigi nimesid ja žeste. Tutvumisring läheb energilisemaks ja efektiivsemaks, kui nimesid ja žeste kordavad kõik osalejad koos. Harjutuse variatsioonid: nimi + pantomiim, mis näitab hobi; nimi + iseloomustus, mis algab nime esimese tähega; ainult nimi, aga siis 1. inimene, kes ütleb oma nime, viskab palli järgmisele inimesele ning pall liigub äraarvamatut trajektoori mööda.

Sinu nime lugu

Igal nimel on oma lugu. See ülesanne aitab kursuse osalejatel üksteise nimesid paremini tundma õppida ja kiiremini meelde jätta. Jaga osalejad rühmadesse (3–5 inimest) ning palu igaühel oma nime lugu rääkida:

- Kust on pärit sinu nimi? Mida see tähendab?
- Kas sulle meeldib sinu nimi? Miks?
- Kuidas sa endale nime said?
- Kuidas kutsuvad sind sinu sõbrad, perekond?

Iga rühm jagab kõige huvitavamat lugu terve grupiga.

Mis on sinu kotis?

Palu kõigil osalejatel leida oma kotist üks asi, mis teda iseloomustab. Pärast ütleb igaüks oma nime, näitab eset ning räägib, miks ja kuidas just see ese teda iseloomustab.

Read

Osalejad seisavad ritta ühe tunnuse järgi: nt nime järgi tähestikulises järjekorras, jala suuruse järgi, inglise keele oskuse järgi, külastatud riikide arvu järgi, noorteprojektides osalemise kogemuse järgi, unistuste riigi järgi jmt. Variatsioonid: ülesannet saab teha ilma sõnadeta, ühes reas seisvate toolide peal seistes, kahes rühmas kiiruse peale.

Speed dating (kiirkohting)

Palu õpilastel moodustada kaks ringi, sisemine ja välimine, nii, et mõlemas oleks võrdne arv inimesi ning et seistaks nägudega vastakuti. Selgita, et esitad küsimuse, mille üle paaril on aega arutada 1 minut (võib anda ka natuke rohkem aega). Seejärel, pärast sinu märguannet, astub üks, kas sisemine või välimine ring sammu edasi ning uued tekkinud paarid saavad arutlemiseks uue küsimuse.

Küsimuste hulgas võiks olla lihtsamaid tutvumist soodustavaid küsimusi, nagu: mis on sinu huvid ja hobid, mida tegid eelmisel nädalal jne kui ka aine teemasse minevaid küsimusi, nt: mida oled viimasel korral koolist väljaspool õppinud, miks osaled selles aines?¹⁰

Toolide vahetus

Kõik õpilased istuvad ringis toolidel, kuid üks inimene on toolita ja seisab ringi keskel. Ta ütleb ühe väite, mis teda iseloomustab, nt: mulle meeldib ujuda, ma olen käinud Riias, mul on vanem vend. Seejärel peavad kõik, kelle kohta see väide kehtib, kiiresti kohti vahetama, ka keskel seisnud inimene püüab tooli peale istuda. Mängu läbiviijana jälgi, et see ei veniks liiga pikaks, kuni kõik on juba väsinud.

BINGO

Jaga igale õpilasele eelnevalt koostatud tabelid koos küsimustega (vt töölehte 1) ning seleta, et kui mäng läheb lahti, peavad nad täitma tabeli nii, et igas ruudus oleks kirjas üks nimi ning nimed ei tohi korduda. Osaleja, kes täidab tabeli kõige kiiremini, hüüab BINGO! Siis saab kõik koos vastused üle vaadata ja kursuse osalejaid veel rohkem tundma õppida.

Tabelit saab kohandada, muutes kas küsimusi või küsimuste arvu. Küsimused võivad olla kas üldised või konkreetse grupi kohta, kas tutvumiseks mõeldud või teemaga seotud.

¹⁰ Mitteformaalse õppimise veeb (2014). *Karussell*.

Külalastatud aadressil:

<http://mitteformaalne.ee/2014/08/06/karussell/>.

BINGO

Leia keegi, kes/kellel...

tegeleb spordiga	on reisinud vähemalt 3 riiki	oskab laulda	ei ole kunagi Twisterit mänginud
ei ole kunagi elus välismaalasega suhelnud	tegeleb eriliselt huvitava hobiga	on kunagi midagi võitnud	on 2 või rohkem venda/õde
on sõpru välismaalt	on vasakukäeline	on sama suur jalatsinumber nagu sinul	räägib vähemalt 3 keeles
on kunagi lavastuses mänginud	on haruldane koduloom	mängib mingisugust pilli	on kunagi olnud vabatahtlik

BINGO

Leia keegi, kes/kellel...

tegeleb spordiga	on reisinud vähemalt 3 riiki	oskab laulda	ei ole kunagi Twisterit mänginud
ei ole kunagi elus välismaalasega suhelnud	tegeleb eriliselt huvitava hobiga	on kunagi midagi võitnud	on 2 või rohkem venda/õde
on sõpru välismaalt	on vasakukäeline	on sama suur jalatsinumber nagu sinul	räägib vähemalt 3 keeles
on kunagi lavastuses mänginud	on haruldane koduloom	mängib mingisugust pilli	on kunagi olnud vabatahtlik

2. MEESKOND: meeskond ja meeskonna moodustamine, meeskonnarollid, grupidünaamika, koostöö, juhtimine ja projektijuht.

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ oskab näha ja mõistab grupi arengu ja meeskonna toimimise seaduspärasusi;
- ✓ on teadlik erinevatest meeskonnarollidest ning mõistab enda rolli meeskonnaliikmena;
- ✓ tunneb ja oskab valida meeskonnamänge, mis soodustavad koostööd ja -tegutsemist;
- ✓ soovib teha koostööd nii projektimeeskonna liikmetega kui ka teiste kursusel osalejatega.

Maht

3–5 tundi

Teema käsitlus

Projekti arendamisel ja korraldamisel on oluline **meeskonnatöö**. Seega on esimene samm koguda enda ümber sellest ideest huvitatud inimesed (koolikaaslased, sõbrad jt). Sellega välditakse olukorda, kui projekti seostatakse liiga tugevalt ainult ühe inimesega. See kaasab projekti erinevaid pädevusi ja võib projekti tugevdada. Kuid projekti juhtiv meeskond peab tegelema suure hulga mitmesuguste tegevustega. Seepärast peavad meeskonnad töötama efektiivselt. Samas ei teki efektiivne meeskonnatöö iseenesest – **hea meeskonnatöö arengut tuleb soodustada**.¹¹

Meeskond on:

- väike inimrühm (5–20 liiget, efektiivseim on 4–8-liikmeline meeskond);
- kellel on üksteist täiendavad oskused (ja neid kasutatakse);
- mille liikmetel on ühine eesmärk, millele igaüks on pühendunud;
- millel on olemas mõõdetavad alaeesmärgid, mille saavutamist ühiselt jälgitakse;
- millel on ühine tegutsemisviis, mida pidevalt arendatakse;
- mille liikmed tunnevad oma kuuluvust meeskonda ja aktsepteerivad ühist vastutust.

Seega ei ole iga grupp, mis töötab koos, meeskond. **Effektiivses meeskonnas** inimesed usaldavad üksteist, tundeid väljendatakse avatult, konfliktid töötatakse läbi, inimesed toetavad üksteist, infot jagatakse vabalt ja eesmärgid on kõikidel ühised. **Koostöötavas grupis** inimesed töötavad koos, tunded pole töö osa, konflikte kogutakse, usaldus ja avatus on piiratud, infot jagatakse sellisel põhimõttel, et kellel mida vaja on, eesmärgid on personaalsed või ebaselged.¹²

Iga grupp areneb ja selle arengu üksikuid etappe saab kirjeldada – see on **grupidünaamika**. Kõik sotsiaalsed grupid arenevad kindlal viisil, läbides teatud arenguetapid, mida nimetatakse arengufaasideks. Sisuliselt tähendab grupi areng grupi liikmete omavahelise toime tulemust. Mõistes, millises arengufaasis grupp parajasti on, saab oma käitumisega soodustada grupi arengut positiivses suunas.

¹¹ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

¹² Žuravljova, M. (2012). *E-kursuse „Projektitöö alused“ materjalid*. Külastatud aadressil: <http://hdl.handle.net/10062/27791>.

I FAAS. KUJUNEMINE (*forming*)

Kujunemisfaas algab grupiliikmete esmakohtumisest, kui nad püüavad nii üksteist kui ka grupi olemust tundma õppida. Individuaalne käitumine grupis on orienteeritud teistega arvestamisele, konflikte ja ebameeldivaid tundeid välditakse. Grupiliikmed keskenduvad suhete tekkimisele. Sõltuvusfaas on mugav meeskonna arengu faas. Probleemiks on see, et puuduvad tulemused ja efektiivsus. Selles faasis on oluline, et grupijuht annaks konkreetseid juhiseid ning tagaks kõigi grupiliikmete osaluse rollide ja vastutuse jaotamises. Kujunemisfaas võib kesta mõnest tunnist nädalateni. See on läbitud, kui grupi liikmetel on reeglid selged; üksteist on sel määral tundma õpitud, et esialgne võõristus on kadunud; grupis on tekkinud teatud suhete võrgustik.

II FAAS. KONFLIKT (*storming*)

Konfliktifaas on grupi kujunemise faasi tavapärase jätk. Grupis tekivad konfliktid, mittenoustumised – grupiliikmetele hakkab tunduma, et kõik grupis ei olegi enam nii toredad. Tekivad eriarvamused, põrkuvad erinevad vaated, huvid, seisukohad; võidakse võidelda positsiooni pärast. Sõltuvalt organisatsiooni kultuurist ja meeskonnaliikmetest probleemidega kas tegeletakse või püütakse neid maha suruda, vältida. Mida kauem on meeskond olnud sõltuvusfaasis, seda tugevamad on reageeringud konfliktifaasis. Konfliktifaas võib kulgeda lühidalt ja tormiliselt läbi tugevate emotsioonide või kesta pikaldaselt. Grupijuht peab olema suuteline selle faasi läbimist kergendama – ta peab tagama selle, et kõik õpiksid üksteist kuulama ja teiste inimeste ideid austama isegi siis, kui need on väga erinevad. Juht peab grupi mõnelt liikmelt nõudma suuremat osalust, samal ajal peab ta õpetama heaks kuulajaks olemist. Ta peab tagama kõikide grupiliikmete koostöö. See faas on läbitud, kui grupi liikmed üksteist aktsepteerivad ning õpivad koos projekti heaks töötama. Mõned grupid aga ei lähegi sellest faasist edasi ning terve projekti jooksul on palju konflikte ning madal motivatsioon.

III FAAS. KOHANEMINE (*norming*)

Konfliktifaas hakkab mööduma, suhted meeskonnas rahunevad. Hakatakse tegelema meeskonna reeglite, väärtuste, tööõhimitete kokkuleppimisega. Selles faasis hakkab tekkima meeskonnaliikmete vaheline usaldus. Grupiliikmed hakkavad võtma rohkem vastutust enda arvamusel väljütlemise eest. Samuti hakkavad nad kuulama rohkem teiste arvamust, küsima hinnanguid ja üksteist toetama. Selles faasis võib juba märgata koostöötendentse, kuid võib toimuda ka tagasilangemine konfliktifaasi.

IV FAAS. KOOSTÖÖ (*performing*)

Kõik grupid ei jõua koostööfaasi, kuid juhul kui jõuavad, siis töötavad need maksimaalselt efektiivselt. Tähelepanu on suunatud ühiste eesmärkide saavutamisele, meeskonnaliikmed tunnevad ja usaldavad üksteist, suhted on avatud. Vastuolusid, mis töö käigus tekivad, osatakse lahendada. Seetõttu ei kardeta avaldada oma arvamust ka siis, kui see käib teiste arvamusel vastu. Grupi liikmed on omandanud kindla koha grupi struktuuris ja on sellega rahul. Koostööfaasi iseloomustab omavahelise koostöö efektiivsus, sõltumatus ja läbipaistvus. Energiatase on kõrge.

V FAAS. LEINAFAS

Koostöösuhete lõpetamise ja lahkumise etapp. Meeskonnaliikmed lähevad oma teed ja tegeletakse lahkumisrituaalidega. Koosoldud aega meenutatakse meeldivana ja on kahju lahku minna.¹³

¹³ Krips, H. (2011). *Konfliktidest ja suhtlemisostkustest õpetamisel ja juhtimisel*. Tartu: Atlex.

Selleks, et meeskonnad saavutaksid paremaid tulemusi, on vaja kolme tingimust:

1. Usaldust meeskonnaliikmete vahel.
2. Grupi ühtekuuluvuse tunnet ehk tähelepanu pööramist meeskonna identiteedi kujundamisele.
3. Usku, et meeskond toimib hästi ja koos tegutsedes ollakse efektiivsemad kui üksi tegutsedes – efektiivsustunne meeskonnas.¹⁴

Rollid grupis – indiviidide tüüpilised käitumisviisid grupis. Üksikute liikmete ja eriti liidritena on meil kasulik mõista rolle, mis meile kõige paremini sobivad. Meredith Belbin, kes on teinud sel teemal olulise uurimustöö, liigitas „kasulikud inimesed meeskonnas” kaheksaks tüübiks (vt tabelit „Kasulikud inimesed meeskonnas”). Igal rollil on nii tugevad kui ka nõrgad küljed. Oluline on neid mõista, hinnata ning analüüsida, kellest on meeskonnas puudu.¹⁵ **Projektijuht** peab aga planeerima ja organiseerima tegevusi olemasolevate ressursside piires tulemuste saavutamiseks, kontrollima nende täitmist ja andma meeskonnale tagasisidet. Lisaks tuleb tal täita meeskonna liidri rolli ehk kaasata, innustada, motiveerida ning kujundada soodne töökeskkond.¹⁶

Tegevused

Meeskonnatööd ei tohi õppida teoorias, sest lõppkokkuvõttes õpilased vajavad elus meeskonnatöö kompetentsi (teadmisi, oskusi ja hoiakuid), mitte ainult teadmisi meeskonnatööst. Seega oleks kõige parem teema käsitlemiseks rakendada **kogemusõpet**.

Selle aine raames hakkavad õpilased looma projekte väiksemates projektimeeskondades. Nendes nad õpivadki efektiivselt töötama, läbides konflikte, toetades üksteist ning jagades rõõme ja muresid. Sina õpetajana võid ise otsustada, millal ja kuidas peaks rühmadeks jagunemine toimuma. See oleneb kursusel osalejatest ja nende omavahelistest suhetest juba enne kursuse algust. On olemas vähemalt 3 rühmadeks jagunemise varianti: 1) õpilased registreeruvad ainesse rühmadena; 2) rühmadeks jagunetakse meeskonna-teemalisel kohtumisel; 3) õpilased moodustavad projektimeeskondi ideede ja huvide põhjal siis, kui otsitakse projektiideid. Rühmadeks jagunemine peab olema vabatahtlik ehk õpilasi ei tohi sundida kellegagi koos töötama, ning õpetaja peab selle juures paindlik olema.

Teemale häälestamiseks saab näidata näiteks Pixari lühivideoid heast meeskonnatööst „*The Power of Teamwork*“ (<https://www.youtube.com/watch?v=xql3BKJMscI>) ja halvast meeskonnatööst „*For the birds*“ (<https://www.youtube.com/watch?v=nYTrIcn4rjg>). Lühivideod on üldiselt head instrumendid tähelepanu haaramiseks ja teemasse sissejuhatuseks. Seejärel **soovitame läbi viia meeskonnamänge**, mille abil saab konstrueerida uusi teadmisi meeskonnatööst ja selle printsiipidest ning moodustada meeskonna/meeskondi kursusel osalevatest õpilastest. Mänge läbi

¹⁴ Mitendorf, A. (s.a) *Koostöö kujunemine meeskonnas*. Külastatud aadressil: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/airi/meeskonnatoo/index.html>.

¹⁵ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2010). *T-Kit käsiraamat: Organisatsiooni juhtimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

¹⁶ Žuravljova, M. (2012). *E-kursuse „Projektitöö alused“ materjalid*. Külastatud aadressil: <http://hdl.handle.net/10062/27791>.

viies arvesta kindlasti aega aruteludele kogemuste üle ja reflekteerimisele. Meeskonna identiteedi kujundamiseks palu projektimeeskondadel valida nimed, luua logod/vapid või hoopis meisterdada tootemid nt savist. Kui kõik kavandatud mängud on läbi tehtud, võta kokku õpilaste arutelud ning paku neile võimalust ennast ja oma meeskonda analüüsida, toetudes jaotusmaterjalidele ja videole:

- **Meeskonnatöö edendamise intensiivsus** (lk 19)
Palu õpilastel analüüsida ennast kui meeskonnatöö tegijat lähtuvalt meeskonnatöö kompetentsi tasemetest. Meeskonnatöö kompetents väljendab ehtsat kavatsust teistega koostööd teha, töötada meeskonnas vastandina omaette ja võistlevale töötamisele. Oluline on meeskonnatöö edendamiseks kasutatavate tegevuste intensiivsus ja põhjalikkus.
- **Kasulikud inimesed meeskonnas** (lk 20)
Rollide ja ülesannete jagamine meeskonnaliikmete vahel aitab neil mõista oma kohta ja vastutust grupis. Igal inimesel meeskonnas peaks olema roll, mis on selgelt defineeritud ning sobiv tema isiksusele. See muudab ülesanded selgemaks, soodustab ja lihtsustab aktiivset osalust ning tagab, et ülesanne täidetakse. Rollide määramisel võib kasuks tulla loetelu iga liikme oskustest, eelistustest, eelnevast kogemusest ning huvidest – see aitaks otsustada, kes millisesse rolli sobib.¹⁷
Samas ei ole konkreetsete ülesannete jagamine kursuse selles etapis veel arvatavasti võimalik, sest õpilased ei tea sel hetkel kõiki projekti tegevusi. Seega saab näiteks kõigepealt võrrelda Belbini meeskonnarolle rollidega enda projektimeeskonnas.
- **Efektiiivse ja ebaefektiiivse grupi tunnused** (lk 21)
Palu õpilastel analüüsida enda meeskonda ja hinnata, mis tunnused on meeskonnale iseloomulikud. Aine ja projekti kulgemisel on mõistlik tulla selle analüüsi juurde tagasi ning vaadata, kas ja kuidas meeskond on arenenud.
Õpilaste arusaama kontrollimiseks võib paluda neil liigitada tunnuseid kahte kategooriasse: efektiiivse ja ebaefektiiivse grupi tunnused.
- **Grupitöö hindamise leht** (lk 22)
Palu õpilastel hinnata nende grupitööd 12 grupitöö printsiibi alusel.
- **TEDI kõne „Itay Talgam: Lead like the great conductors“**
Projektijuht on projekti dirigent, partii esitajad – projektimeeskond, noodid – projektiplaan. Arutle õpilastega, millise n-ö dirigendiga tahaksid nad ühes meeskonnas töötada, kes on ideaalne projektijuht, millised n-ö dirigendid nemad oleksid.

Kui aine maht lubab meeskonnatöö temale rohkem aega pühendada, soovitame teha ka praktikumi „Koostöö projektis: minu ja meie arvamus“. See võtab kokku õpilaste teadmised ja arusaama meeskonnatööst ning annab neile võimaluse meeskonnatöö oskusi veel kord praktikas rakendada.

Kokkuvõtteks palu igal õpilasel valida üks pildikaart (võib kasutada nt Dixiti kaarte või postkaarte), mis iseloomustab meeskonnatööd / õpilase enesetunnet ja rolli meeskonnas, ning selgitada oma valikut.

¹⁷ Mitendorf, A. (s.a). *Meeskonnatöö põhjalused*. Külalastatud aadressil: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/airi/meeskonnatoo/index.html>.

Meeskonnatöö edendamise intensiivsus¹⁸

-1 tase: Mittekoostöövalmis. Lõhestav, põhjustab probleeme. Meeskonnas ka väga passiivne või väga agressiivne meeskonnamängija. Sellise meeskonnaliikme mõtteviis on: "Niikuinii midagi ei muutu. Pole minu asi!"; "Ainult mina tean, mis on õige!"; "Ma teeksin küll koostööd, aga kuidas sa sellistega koostööd teed?!"; "Mina ise teen kiiremini ja korralikumalt." jne
0 tase: Neutraalne. Passiivne, ei osale või ei ole ühegi meeskonna liige.
1 tase: Teeb koostööd. Teeb oma osa tööst. Informeerib teisi kohusetundlikult, toetab meeskonna otsuseid. Osaleb meelsasti, on n-õ hea meeskonnamängija. Sellise meeskonnaliikme mõtteviis on: "Ma olen vajalik ja suhelda on tore."; "Infot tuleb jagada, see kuulub kõikidele."; "Ülesandeid tuleb täita, kui nii on otsustatud."
2 tase: Jagab infot. Hoiab inimesed informeeritud ja grupiprotsessidega kursis, jagab teistega kogu vajalikku ja kasulikku teavet.
3 tase: Väljendab teiste suhtes positiivseid ootusi. Räägib meeskonnaliikmetest positiivsete sõnadega. Austab teiste intelligentsust, apelleerides mõistuslikkusele.
4 tase: Käib peale, et inimesed panustaksid. Väärtustab siiralt teiste panust ja asjatundlikkust, on valmis teistelt õppima (eriti alluvatelt). Palub ideid ja arvamusi, mis aitaksid luua konkreetseid otsuseid või plaane. Kutsub kõiki grupiliikmeid protsessi edendama. Tema mõtteviis on: "Tulemus on tähtis.", "Mitu pead on ikka mitu pead."
5 tase: Võimustab teisi. Tunnustab avalikult häid sooritajaid. Julgustab ja võimustab teisi, võimaldades neil end tunda tugevate või tähtsatena.
6 tase: Ehitab meeskonda. Tegutseb sõbraliku kliima, hea moraali ja koostöö edendamise nimel (peab pidusid ja korraldab koosviibimisi, loob grupiidentsuse sümboleid). Kaitseb ja tõstab grupi reputatsiooni kõrvalseisjate silmis. Tema mõtteviis on: "Kõik meie meeskonnad on olulised.", "Suhted on olulised.", "Kogu aeg ei pea hea olema.", "Arenguks on vaja konflikte lahendada."
7 tase: Lahendab konflikte. Teeb grupisisesed konfliktid avalikuks ja julgustab nende kasutoovat lahendamist (peab sisaldama konflikti lahendamise tegevust, mitte teema vältimist või varjamist).

Eneseanalüüs: analüüsi ennast kui meeskonnatöö tegijat lähtuvalt meeskonnatöö kompetentsi tasemetest. Enese hindamisel alusta kompetentsi ülemistest tasemetest. Eneseanalüüsi juures pea silmas seda, kuidas sa realselt oled meeskonnatööd teinud, kuidas see on sul välja tulnud. Hindamisel ei arvestata, mida sa arvad, kuidas peaks meeskonnatöö käima.

Kui sa arvad, et sul on üks kompetentsitase täidetud, siis saad liikuda järgmisele astmele. Nt: analüüsid ennast meeskonna liikmena, saan aru, et mul on täidetud +1 tase, ehk saan enda kohta öelda, et „osalen meelsasti meeskonnatöös, toetan meeskonna otsuseid ja teen enda osa tööst“. Nüüd saan edasi vaadata +2 taseme kirjeldust.

Küsimus: Millisel tasemel olevaks hindad ennast meeskonna liikmena? Mis sa arvad, millist taset on teie meeskonnas vaja?

¹⁸ Mitendorf, A. (s.a). *Meeskonnatöö põhialused*. Külastatud aadressil: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/airi/meeskonnatoo/index.html>.

Kasulikud inimesed meeskonnas¹⁹

Tüüp	Iseloomulikud omadused	Positiivsed omadused	Lubatavad nõrkused
Ettevõtte töötaja	Konservatiivne, kohusetundlik ja etteaimatav.	Organiseerimisvõime, praktiline arukus, tugev enesedistsipliin töötamisel.	Paindlikkuse puudumine ja läbiproovimata ideedele mittereageerimine.
Juhatuse esimees	Rahulik, ennast kontrolliv ja enesekindel.	Võime kõiki potentsiaalseid kaasaaitajaid kohelda ja vastu võtta nende väärtuse järgi ja ilma eelarvamusteta. Tugev eesmärgitunnetus.	Intellekti ja loominguliste võimete poolest ei ületa tavalist inimest.
Idee kujundaja	Väga pinevil, sõbralik ja dünaamiline.	Tarmikus ja valmidus inertsusele, enesega rahulolule, ebaefektiivsusele või enesepettusele vastu hakata.	Aldis kannatamatusele, ärritusele ja provokatsioonile.
Innovaator	Individualistlik, tõsimeelne ja ebakonventsionaalne.	Geniaalsus, kujutlusvõime, intellekt ja teadmised.	Hõljub pilvedes, kaldub mitte hoolima praktilistest üksikasjadest või protokollist.
Ressursside uurija	Ekstravertne, entusiastlik, uudishimulik ja suhtlusaldis.	Võime inimestega kontakteeruda ja kõike uut uurida.	Kaldub huvi kaotama, kui esialgne külgetõmme on haihtunud.
Järelevaataja, hindaja	Kaine, emotsioonideta ja ettenägelik.	Võime väljakutsele vastu astuda. Ekspertiis, ettevaatlikkus ja kainus.	Puudub inspiratsioon või võime teisi motiveerida.
Meeskonnas töötaja	Sotsiaalse orientatsiooniga, pigem mõõdukas ja tundlik.	Võime reageerida inimestele ja olukordadele ning edendada meeskonnavaimu.	Otsustusvõimetus kriisihetkedel.
Viimistleja, lõpetaja	Püüdlük, korralik, murelik ja kohusetundlik.	Suutlikkus lõpuni minna, perfektsionism.	Kalduvus mitte millegi pärast muretseda. Tõrksus "minnalaskmise" vastu.

¹⁹ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2010). T-Kit käsiraamat: Organisatsiooni juhtimine. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

Efektiivse ja ebaefektiivse grupi tunnused²⁰

Efektiivse grupi tunnused	Ebaefektiivse grupi tunnused
<ul style="list-style-type: none">• mitteformaalne, lõdvestunud atmosfäär• palju asjalikku arutelu, suur osalusmäär nendes• grupiülesandest või eesmärgist on selgelt aru saadud ja sellele pühendumine on saavutatud• liikmed kuulavad üksteist• konflikte ei väldita, vaid need tehakse avalikuks ja lahendatakse konstruktiivselt• enamik otsuseid saavutatakse üldise konsensuse abil• ideid esitatakse vabalt ja avatult• juhtimine ei ole alati juhi käes, vaid kaldub olema jagatud, kui sobilik• grupp uurib oma edenemist ja käitumist - "Kuidas meil läheb?"	<ul style="list-style-type: none">• tüdinud või pingeline atmosfäär• aruteludes domineerib üks või kaks inimest, sageli ebakohaselt• pole selgeid ühiseesmärke• liikmed kalduvad üksteist mitte kuulama• konflikte kas välditakse või lastakse neil avalikuks sõjaks areneda• lihtsat häälteenamust nähakse piisava alusena, et langetada grupiotsus, mida vähemus peab aktsepteerima• isiklike tundeid varjatakse ja kriitika on piinlik• juhib juht• grupp väldib oma käitumise arutamist

Efektiivse ja ebaefektiivse grupi tunnused

Efektiivse grupi tunnused	Ebaefektiivse grupi tunnused
<ul style="list-style-type: none">• mitteformaalne, lõdvestunud atmosfäär• palju asjalikku arutelu, suur osalusmäär nendes• grupiülesandest või eesmärgist on selgelt aru saadud ja sellele pühendumine on saavutatud• liikmed kuulavad üksteist• konflikte ei väldita, vaid need tehakse avalikuks ja lahendatakse konstruktiivselt• enamik otsuseid saavutatakse üldise konsensuse abil• ideid esitatakse vabalt ja avatult• juhtimine ei ole alati juhi käes, vaid kaldub olema jagatud, kui sobilik• grupp uurib oma edenemist ja käitumist - "Kuidas meil läheb?"	<ul style="list-style-type: none">• tüdinud või pingeline atmosfäär• aruteludes domineerib üks või kaks inimest, sageli ebakohaselt• pole selgeid ühiseesmärke• liikmed kalduvad üksteist mitte kuulama• konflikte kas välditakse või lastakse neil avalikuks sõjaks areneda• lihtsat häälteenamust nähakse piisava alusena, et langetada grupiotsus, mida vähemus peab aktsepteerima• isiklike tundeid varjatakse ja kriitika on piinlik• juhib juht• grupp väldib oma käitumise arutamist

²⁰ Mitendorf, A. (s.a). *Meeskonnatöö põhialused*. Külastatud aadressil: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/airi/meeskonnatoo/index.html>.

Grupitöö hindamise leht²¹

Järgnevalt esitatakse 12 grupitöö printsiipi.

Hinda:

- a) (Grupp) 5-pallisel skaalal seda, kuidas kogu grupp neid printsiipe järgis;
- b) (Mina) 5-pallisel skaalal seda, kuidas Sina neid printsiipe järgisid.

Ei järgitud Järgiti palju
Ei järginud Järgisin palju

Grupitöö printsiibid	Grupp	Mina	Märkused
1. Arutelu grupis oli aktiivne. Kõik võtsid osa. Keegi ei jäänud kõrvale. Mina olin aktiivne, ma ei olnud vaikija.			
2. Grupi liikmed olid orienteeritud ülesande lahendamisele, mitte suhete säilitamisele grupis. Mina olin orienteeritud ülesande lahendamisele, mitte suhete säilitamisele grupis.			
3. Grupi liikmed kuulasid hoolega iga kõnelejat ega seganud vahele. Mina kuulasin hoolega iga kõnelejat ega seganud vahele.			
4. Grupi liikmed püüdsid üksteist mõtete avaldamisel toetada. Mina püüdsin teisi mõtete avaldamisel toetada.			
5. Grupi liikmed usaldasid üksteist. Mina usaldasin grupi liikmeid.			
6. Ajast peeti lugu. Räägiti lühidalt ja konkreetselt. Mina pidasin ajast lugu, rääkisin lühidalt ja konkreetselt.			
7. Eriarvamused arutati hoolikalt läbi ja püüti leida ühine arvamus. Mina arutasin eriarvamusi ja püüdsin leida ühist arvamust.			
8. Oma arvamust ei surutud jõuga teis(t)ele peale. Mina ei surunud oma arvamust teis(t)ele peale.			
9. Grupi liikmed püüdsid oma seisukohti põhjendada. Mina püüdsin oma seisukohti põhjendada.			
10. Pakuti välja uusi ideid. Ei kardetud seda teha. Mina pakkusin uusi ideid ega kartnud seda teha.			
11. Eristatavaid tähelepanu pöördi tagasihoidlikele/vaikivatele. Küsiti nende arvamust. Pöördi tähelepanu tagasihoidlikele/vaikivatele, küsisin nende arvamust.			
12. Eriarvamuste korral arvestati seisukohti, mitte inimesi. Eriarvamuste korral arvestasin seisukohti, mitte inimest.			

²¹ Kriips, H. (2015). *Juhtimiskäitumise praktikum*. Publitseerimata materjal. Tartu Ülikool.

Koostöö projektis: minu ja meie arvamus.²²

1. Valige igas grupis **demokraatlikult juht**, kes pärast (punktist 2 ja edasi) juhhib grupi arutelu. Selleks on aega **10 minutit**.

Igas grupis on n-ö **vaatleja**, kes fikseerib kõik, mis grupis toimub. Vaatleja annab pärast töö lõppu (lõpuarutelul) grupi tegevuse kohta lühiülevaate ning annab grupi tööle hinnangu.

Vaatleja ei osale sisulises töös.

-
2. Igaüks **üksinda** (individuaalne töö) kirjutab paberile, mida **koostöö projektis** tema jaoks tähendab. Selleks tuleb leida märksõnu (sõnapaare), mis võtaksid kokku tema arusaamised sellest, mille kaudu peaks olema tagatud hea koostöö tema projektis. **Sõnapaar koosneb positiivsest sõnast**, mis iseloomustab head koostööd, **ja selle vastandist**, mis iseloomustab koostöö puudumist. Koostööd võib käsitada kahest aspektist: koostöö projektimeeskonna liikmete vahel; koostöö partnerite vahel.

Minimaalne sõnade (ja vastandite) arv on 8. Selleks on aega **10 minutit**.

-
3. Järgneb grupiarutelu, mille eesmärk on püüda leida need **sõnapaarid**, mida võiks NB! esitada kui selle **grupi arvamust**. Kuidas te seda teete?
Minimaalne sõnapaaride arv on 8. Selleks on aega **45 minutit**.

-
4. Nüüd leidke **grupi arvamuste pingerida**. Selleks järjestage **demokraatlikul** viisil märksõnad ja nende vastandid **tähtsuse järgi** (esimeseks teie grupi kõige olulisem märksõna ja selle vastand). Selleks on aega **30 minutit**.

Grupp teeb 15-minutilise **vaheaja**.

5. Valige **demokraatliku** otsustamise teel teie töö tulemuste parim võimalik esitaja. Selleks on aega **10 minutit**.
6. Iga grupp esitab tulemuse.

Lõpuarutelu

²² Krips, H. (2015). *Juhtimiskäitumise praktikum*. Publitseerimata materjal. Tartu Ülikool.

MEESKONNAMÄNGUD

Pallid kui sõnumid

Kirjeldus: koostööharjutus, mis illustreerib ka suhtlemist meeskonnas. Osalejad on ringis. Viska neile 1 pall. Osalejad peavad palli edasi andma ning meelde jätma, kellelt palli said ning kellele andsid. Palli ei tohi anda kõrvalseisjale. Kui 1. ring ühe palliga on tehtud ning järjekord on kõigile selge, hakka lisama rohkem palle. Olenevalt grupi suurusest võib mängus olla umbes kuni 10–12 palli. Kui mängu käik on osalejatel selge, võib üheskoos eesmärgi kokku leppida (nt teeme nii, et ükski pall põrandale ei kukuks, või teeme nii, et pall saab maha kukkuda max 3 korda) ning proovida nii kaua, kuni eesmärk on saavutatud või grupp on otsustanud, et nad ei saa sellega hakkama.

Arutle õpilastega: Mis toimus? Kas oli raske või kerge? Kuidas te ennast harjutuse jooksul tundsite? Mis segas ülesande täitmist? Kuidas õnnestus eesmärk saavutada? Milliseid paralleele saab päris eluga tõmmata?

Harjutus illustreerib meeskonnatöö ja suhtlemise keerukust. Nagu pallidegagi, ei pruugi partner sõnumit saada, kui pall lendab liiga kõrgelt, kiiresti, madalalt, aeglaselt. Edu tagab tähelepanu, silmside, arvestamine.

Osalejate arv: min 12

Aeg: 15–45 minutit

Materjalid: eri suuruse ja raskusega pallid (10–12 tk)

Osalejate arv: min 6

Aeg: 15–20 minutit

Materjalid: 1 bambuskepp / paberist ise tehtud kepp rühma peale

Bambuskepp

Kirjeldus: see mäng on suunatud meeskonnatöö oskuste ja osalejate vastastikuse mõistmise arengule. Osalejate ülesanne on lasta bambuskeppi alla kuni põrandani ning tõsta see tagasi silmade kõrgusele, hoides seda ainult nimetissõrme külje peal (üks osaleja – üks sõrm). Ühes rühmas saab olenevalt kepi pikkusest olla 6–8 inimest.

Sõnatu meeskond

Kirjeldus: 5 inimesest koosneva meeskonna ülesanne on panna eri kujuga detailid kokku nii, et saada mitu sama suurusega ruutu, 1 ruut iga osaleja peale. Osalejad ei tohi omavahel rääkida ning nad peavad detailide vahetamisel järgima kindlaid reegleid

(<http://www.hunter.cuny.edu/socwork/nrcfcpp/pass/learning-circles/five/Brokensquares.pdf>). Selle ülesande kõige olulisem osa on meeskonnatöö. Iga osaleja võib leida oma ruudu kokkupanemiseks ühe või mitu lahendust, kuid kõikide

Osalejate arv: min 5

Aeg: 30 minutit

Materjalid: ümbrikud ruutude detailidega

meeskonna ruutude üheaegseks kokkupanekuks on ainult üks õige lahendus. Seepärast peavad mõned meeskonnaliikmed oma kokkupandud ruutude osasid oma meeskonnaga jagama. Põhimõte on lihtne: oma meeskonna heaks peaks iga meeskonnaliige panema oma isiklikud eesmärgid (oma ruudu kokkupanek) tahaplaanile ning tooma terve meeskonna eesmärgi (kõikide ruutude üheaegne kokkupanek) esile. Iga osaleja saab komplekti ruudu osadega. Eesmärk on oma ruudu kokkupanek, mille jaoks on vaja teistega osasid vahetada, järgides kindlaid reegleid, sealhulgas olla vait. Mängu edukas lõpp on saavutatud momendil, kui meeskonna kõik ruudud on kokku pandud.

Kosmonaut

Kirjeldus: ülesanne aitab meeskonda moodustada, liidrid välja selgitada ning meeskonnatöö oskusi arendada. See sobib ka rollide jaotamise teema käsitlemiseks.

Valmista iga võistkonna jaoks komplekt materjalidega. Jaga inimesed 5–6-liikmelistesse võistkondadesse ning anna neile materjalikomplekt. Seleta mängu eesmärki: olemasolevatest materjalidest „kosmonaudi“ (meil on see muna) jaoks raketi konstrueerimine, mille abil saaks „kosmonaut“ 3 meetri kõrguselt edukalt traumadeta maanduda.

Jaga „kosmonaudid“ osalejatele ning anna ülesande lahendamiseks pool tundi. Leia üks koht, kus raketi maandumine toimuks (umbes 3-meetriline kõrgus), selleks sobib aknalaud või näiteks saab tooli/laua peal seista.

Palu meeskondadel valida inimesed, kes rakettide maandumist läbi viivad. Viige läbi maandumine ehk palu igal meeskonnal ühekaupa oma raketti kolme meetri kõrguselt visata. Kutsu kõik meeskonnad kokku ning arutage üheskoos ülesande tulemust.

Arutle õpilastega: Kuidas teie ennast meeskonnas tundsite? Kas rollid ja ülesanded olid jaotatud? Kas teie meeskonnas oli liider? Kes see oli? Mis on liidri roll meeskonnas? Kas olete oma meeskonnatöoga rahul? Mis läks hästi? Mida teeksite teisiti? Mida tuleb teha selleks, et meeskond töötaks sujuvalt ja efektiivselt?

Osalejate arv: min 10
Aeg: 60 minutit
Materjalid (1 komplekt meeskonna peale): muna (kosmonaut), 1 ühekordne topsik, 2 ühekordset taldrikut, 2 ajalehepaberit või paberilehte, 4 rahakummi, 4 õhupalli

Osalejate arv: min 8
Aeg: u 45 minutit
Materjalid:
eelnevalt valmistatud joonistus, paber, viltpliiatsid

Konnektor

Kirjeldus: valmista joonis, mis võib olla nii käsitsi kui ka printeri abil tehtud. Joonis peaks sisaldama väga palju erinevaid detaile, mille kirjeldamine vajaks tähelepanelikumat uurimist. Vali ülesande jaoks piisavalt suur ala (nt kaks ruumi, ruum ja koridor korraga), mida oleks võimalik kaheks pooleks eraldada (kaks eraldi ruumi on parem variant). Paiguta joonis teise ruumi (või nt koridori) nii, et peamisest ruumist jääks see nähtamatuks.

Jaga osalejad 4-liikmelisteks võistkondadeks. Selgita osalejatele nende rolle: kunstnik – seisab ühel kohal ning joonistab saadud informatsiooni põhjal pilti; 1. konnektor – võib liikuda kunstniku juurest koridori / teise ruumi ukseni ning jagab 2. konnektori

poolt saadud informatsiooni kunstnikule; 2. konnektor – näeb joonist ning võib liikuda joonisest ruumi uksele, et 1. konnektorile informatsiooni jagada; kontrollija – võib liikuda kunstnikust jooniseni, kuid ei tohi informatsiooni jagada ning võib öelda ainult „jah“ või „ei“, kontrollib joonistamise protsessi. Selgita mängu eesmärki: teha võimalikult sarnane joonis. Palu osalejatel jagada omavahel rollid meeskonnas ning valida koht vastavalt oma rollile. Ülesande sooritamiseks anna 20 minutit.

Arutage ülesannet üheskoos: Kuidas toimus töö meeskonnas? Kuidas jaotasite rollid oma meeskonnas? Kuidas saite hakkama just enda rollidega? Kuidas ennast tundsite? Kas sooviksite proovida ennast teises rollis? Kas olete oma meeskonnatöoga rahul? Mis läks hästi? Mida teeksite teisiti? Mida tuleb teha selleks, et meeskond töötaks sujuvalt ja efektiivselt?

3. PROJEKTIIDEE ARENDAMINE: projekti etapid ja elutsükkel, projektiideede otsimine, ideede leidmise meetodid, programm Erasmus+: Euroopa Noored

Õpitulemused/eesmärk

Teema läbinud õpilane:

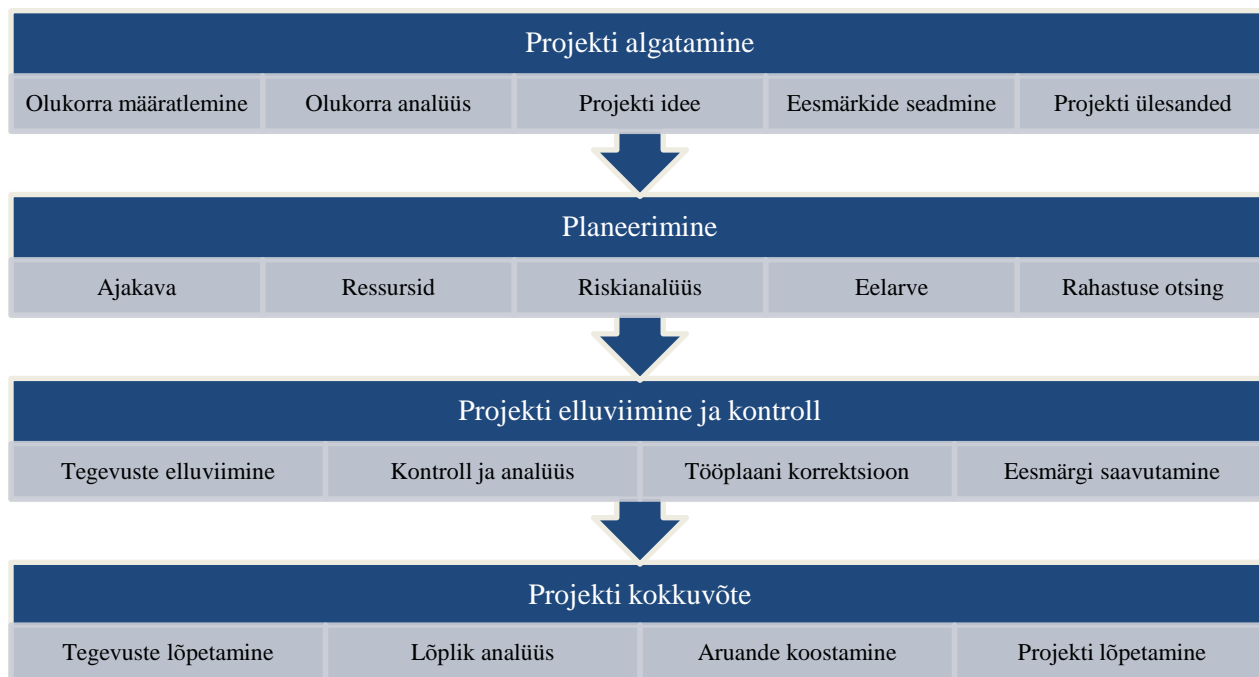
- ✓ tunneb projektide etappe ning planeerib enda projekti nendest lähtuvalt;
- ✓ oskab kasutada erinevaid meetodeid projektiideede otsimiseks ning on valinud idee, mida selle aine raames projektimeeskonnas arendada;
- ✓ teab programmi Erasmus+: Euroopa Noored eesmärgid ja tegevusvõimalusi ning viib oma projektiidee programmi tingimustega vastavusse.

Maht

3–5 tundi

Teema käsitus ja tegevused

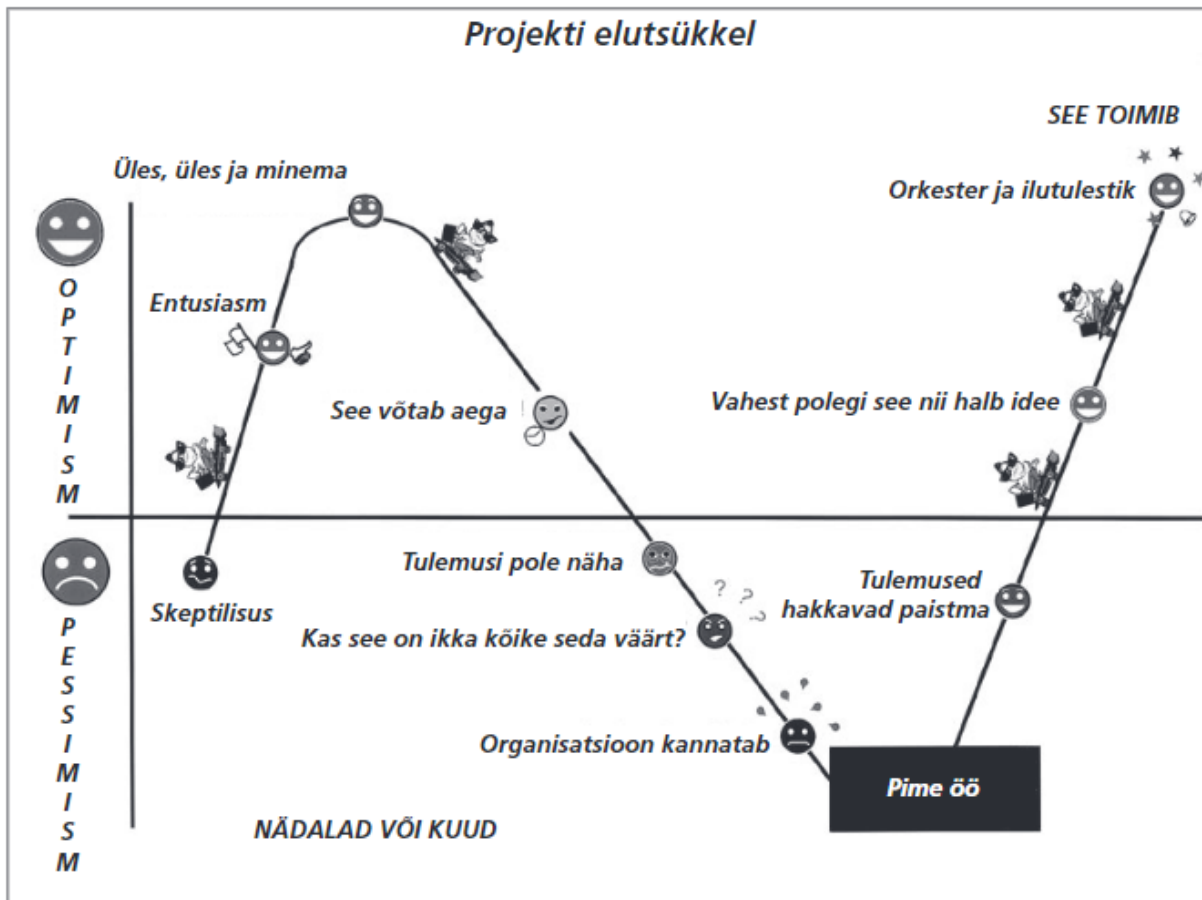
Kõik **projektid koosnevad järgmistest etappidest:** 1) projekti algatamine, 2) planeerimine, 3) elluviimine ja kontroll, 4) projekti kokkuvõte²³. Tutvusta neid õpilastele ning juhi tähelepanu fakte, et selle aine raames jõuavad nad alles planeerimise etapi lõpuni.

Projekti juhtimine kõikides etappides pole sugugi lihtne. See nõuab projektimeeskonnalt terve projekti vältel keskendumist ja vastupidavust. Projekti juhtiv meeskond peab korraldama kõiki tegevusi alates idee tekkest kuni projekti lõpetamiseni, olema paindlik ning valmis kohandama

²³ Kukk, J., Pajula, M., Liiva, S., Jüristo, K., Jeršov, D., Gudakovska, N. & Kuzina, A. (2017). *Ot ideid k projekt: marafon projektinõh ideid 2017 [Ideest projektini: projektiideede maraton 2017]*. Tallinn: Noorteagentuur.

projekti reaalsuse ja ressursside, sh inimeste, järgi. See toob nii rõõmsaid hetki kui ka väga rasket projekti „pimedat ööd“.²⁴ Räägi õpilastele **projekti elutsüklist** ning aita neil mõista, et projekti „pime öö“ võib tulla, kuid see on ainult üks projekti etappidest, mis vajab üleelamist ja sellest edasiliikumist.

Allikas: Els van Mourik ja Danny Hearty *Knowing me knowing you: an intercultural training resource pack*, Léargas, 1999.

Projekti elutsüklid võivad korduda ka projekti eri etappidel, nt taotlusvormi täitmisel, projekti tähtsaimate tegevuste realiseerimisel ja projekti elluviimisel üldiselt. On oluline, et projektimeeskond teadvustaks seda.

Projekti „pimedat ööd“ üleelamiseks palu õpilastel kirjutada kiri/postkaart endale tulevikku. See võib olla motivatsioonikiri, mis meenutab neile, **miks** nad seda teevad, toetab rasket hetkel ning aitab edasi liikuda. Arutle õpilastega, kuidas veel saab „pimedaks ööks“ valmistuda.

²⁴ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). Projektimudelid. *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine* (lk 32–39). Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

Kuidas leida projektiidee?

Inspiratsiooni saab leida mitut moodi. Palu õpilastel juba enne seda kohtumist hoolikalt **ringi vaadata**. Mis neile oma praeguses keskkonnas meeldib ja mis mitte? Idee loomiseks võivad nad kasutada ka **asukoha meetodit**. Parimad mõtted tulevad alati magamistoas, vannitoas, jalutuskäigul. Nendes kohtades on inimesed kõige rahulikumad ja omapäi. Seega saavad nad lasta oma kujutlusvõimel lennata. Palu õpilastel mõelda asjadele, mida nad peavad oluliseks, teemadele ja tegevustele, mida nad sooviksid koos teistega käsitleda. Kui õpilased **kuuluvad organisatsiooni/gruppi/klubisse**, millel on selged tegevusvaldkonnad ja eesmärgid, siis nad võivad kaaluda ka käsilolevate probleemide veelgi põhjalikumat uurimist projekti raames.²⁵

Lisaks soovitame pakkuda õpilastele vähemalt ühe rohkem struktureeritud meetodi projektiideede otsimiseks, nt „A4/4“ või „Ideede kohvik“.

Kui esialgne projektiidee on leitud, tuleb see viia vastavusse võimaliku rahastaja eesmärkide ja tingimustega, sest ühtki ideed ei saa arendada vaakumis või projektimeeskonna loodud „mullis“. Niisiis oleks selle aine raames mõistlik õppida rahvusvahelist projektijuhtimist reaalset projekti planeerides, arvestades ka reaalseid rahastajaid. Meie pakume võimalust õppida programmi Erasmus+: Euroopa Noored näitel. Ühelt poolt on see just noortele mõeldud programm, teiselt poolt aga on selle programmi taotlusvorm väga üksikasjalik. See tagab õpilastele hea n-ö projektkirjutamise trenni. Seega esialgse projektiidee kooskõlastamiseks programmi Erasmus+: Euroopa Noored eesmärkidega peab tutvustama õpilastele programmi ja selle tingimusi.

Kutsu tundi SA Archimedese noorteagentuuri esindaja, kes tutvustab õpilastele programmi Erasmus+ võimalusi ja tingimusi. Uue inimesega on alati äge kohtuda!

Erasmus+: Euroopa Noored

Erasmus+ on Euroopa Liidu programm, mille kaudu rahastatakse rahvusvahelisi projekte hariduse, spordi ja noorte valdkonnas. Programm Erasmus+ teostab oma eesmärgi läbi projektitoetuste. See tähendab, et rahastatakse just neid projekte, mis aitavad oma tegevustega programmi eesmärgi saavutada.²⁶ Noorte valdkonnas toetab programm:

- noorte (vanuses 13–30) ja noorsootöötajate õpirännet, et arendada tööturul vajalikke pädevusi ning edendada kultuuridevahelist suhtlust ja teineteisemõistmist;
- pikaajalist rahvusvahelist koostööd, et tuua noortevaldkonda uuendust ning parandada seal tehtava töö kvaliteeti;
- noorte omaalgatust ja kodanikuaktiivsust;

²⁵ Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutus Archimedese noorteagentuur.

²⁶ SA Archimedese noorteagentuur (2017). *Erasmus+: Euroopa Noored*. Külalastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/erasmuspluss/>.

- noorte dialoogi otsustajatega, et noored saaksid oma elu puudutavates küsimustes kaasa rääkida.²⁷

Õpilased saavad rahvusvahelisteks noortevahetusteks, rahvusvahelisteks noortealgatusteks ja noorte osalusprojektideks iseseisvalt rahastust taotleda.

Noortevahetus²⁸

Rahvusvaheline noortevahetus on Euroopa riikide noorte omavaheline koostööprojekt. Selle on välja töötanud ja ellu viinud noored ise ning selle raames tegeletakse noorte jaoks oluliste teemadega. Projekti põhitegevused on **noorte kohtumine ja tegevusprogrammi elluviimine** (5–21 päeva) Eestis või mõne partneri koduriigis.

Enne kohtumist planeerivad noored, kuidas valitud teemat käsitleda, ning kavandavad selle jaoks tegevusi (töötube, grupitöid, arutelusid, rollimänge, simulatsioone, tegevusi vabas õhus jne). Noortevahetuse ajal viiakse planeeritud tegevused üheskoos ellu. Väga oluline on, et noored oleksid igasse projekti etappi kaasatud. Noortevahetus on suunatud noorte (sh vähemate võimalustega noorte) pädevuste arendamisele, kultuuridevahelisele õppimisele, sotsiaalselt oluliste teemade tundmaõppimisele ning väärtuste (tolerantsus, sõprus, hoolivus, demokraatia jne) tugevdamisele. Noortevahetuses toimuv õppimine lähtub mitteformaalse õppimise meetoditest ja põhimõtetest.

Noortevahetus on hea võimalus õppida tundma teisi kultuure ja noori teistest riikidest ning tegeleda just nende teemadega, mis on noorte jaoks olulised. Noortevahetuse korraldamine annab rahvusvahelise projekti tegemise kogemuse, avardab maailmavaadet, võimaldab luua koostöö- ja sõprussuhteid teisest rahvusest noortega ning annab hea võimaluse keelepraktikaks. Noortevahetuse laiem eesmärk on edendada kultuuridevahelist suhtlust ning mõistmist ja austust eri rahvuste vahel.

Noortevahetuse kestus:	5–21 päeva; saab korraldada ka eelkohtumise, mis kestab maksimaalselt 2 päeva.
Osalejate arv:	16–60 noort (pluss grupiliidrid e juhendajad).
Osalejate vanus:	13–30-aastased noored ja täisealised grupiliidrid, kellele vanusepiirang ei kehti.
Partnerlus:	2 või rohkem partnerit eri riikidest (nt Eesti + 1 välisriik).

²⁷ *Kuidas teha rahvusvahelist koostööd Erasmus+: Euroopa Noored programmis?* (s.a). Tallinn: SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo.

²⁸ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Noortevahetus*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/noortevahetus/>.

Rahvusvaheline noortealgatus²⁹

Rahvusvaheline noortealgatus on **projekt, mille algatavad, töötavad välja ja viivad ellu noored ise** ning mis aitab maailma veel killukese võrra paremaks ja ilusamaks muuta. See on noorte võimalus koos sõpradega mõnest välisriigist oluline teema päevakorda võtta ja oma koduküla, -valla, -linna, -maakonna või laiemalt Eesti ja Euroopa elu mõjutada ja uuendada. Õpilased saavad valida teema, mis huvitab kõiki projektis osalejaid ja mis vajab teadvustamist nii kohapeal kui ka partnerriigis.

Programmi Erasmus+: Euroopa Noored raames on võimalik teha rahvusvahelisi noortealgatusi, mis on Eesti ja välisriigi noorte koostööprojektid. Rahvusvahelise noortealgatuse puhul toimuvad tegevused paralleelselt Eestis ja partnergrupi koduriigis. Tegevused võivad olla erinevad, aga eesmärk peab olema ühine. Projekti raames on võimalik gruppide esindajatel ka kohtuda ja kogemusi vahetada.

Rahvusvahelise noortealgatuse eesmärk on toetada noortes algatusvõimet, ettevõtlikku ellusuhtumist ja selleks vajalikke oskusi; suurendada noorte kodanikuaktiivsust; arendada projekti vältel noorte võtmepädevusi läbi mõtestatud õpikogemuse; toetada noortegruppide või noorteorganisatsioonide piiriülest koostööd ja heade praktikate jagamist; suurendada ühiskonnagruppide solidaarsust ja üksteisega arvestamist.

Projekti kestus:	6 kuud kuni 3 aastat.
Tegijate vanus:	13–30.
Partnerlus:	kaasatud vähemalt kaks organisatsiooni kahest riigist (näiteks üks keskkool Eestist ja üks noortegrupp Lätist).

Noorte osalusprojektid³⁰

Noorte osalusprojektid on võimalus tuua noored otsustusprotsessidele lähemale, suurendada noorte osalust ning luua neile võimalusi oma elu puudutavates **otsustes** kohalikul tasandil ja laiemalt **kaasa rääkida**. Noorte osalusprojekti raames saab ette võtta **nii kohalikke kui ka rahvusvahelisi** üritusi selleks, et tuua omavaheliseks dialoogiks kokku noored ja otsustajad. See on suurepärase võimaluse viia noorte arvamus nendeni, kes igapäevaselt noori puudutavates küsimustes otsuseid langetavad. **Noorte osalusprojektide eesmärk on:**

- toetada noorte aktiivset osalust ühiskonnas;
- kaasata noori otsustusprotsessidesse nii Euroopa tasandil kui ka oma kodukülas;
- suurendada noorte teadmisi demokraatlikest protsessidest ja nendes kaasalõõmise võimalustest;
- kasvatada mittetulundusühingute võimekust otsustusprotsessides kaasa rääkida;

²⁹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Rahvusvaheline noortealgatus*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/rahvusvaheline-noortealgatus/>.

³⁰ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Noorte osalusprojektid*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/noorte-osalusprojektid/>.

- toetada õpikogemuse tunnustamist nii formaalses kui ka mitteformaalses hariduses;
- tõsta teadlikkust Euroopa noortepoliitika olulistest aspektidest ja suurendada piiriülest koostööd noortevaldkonnas.

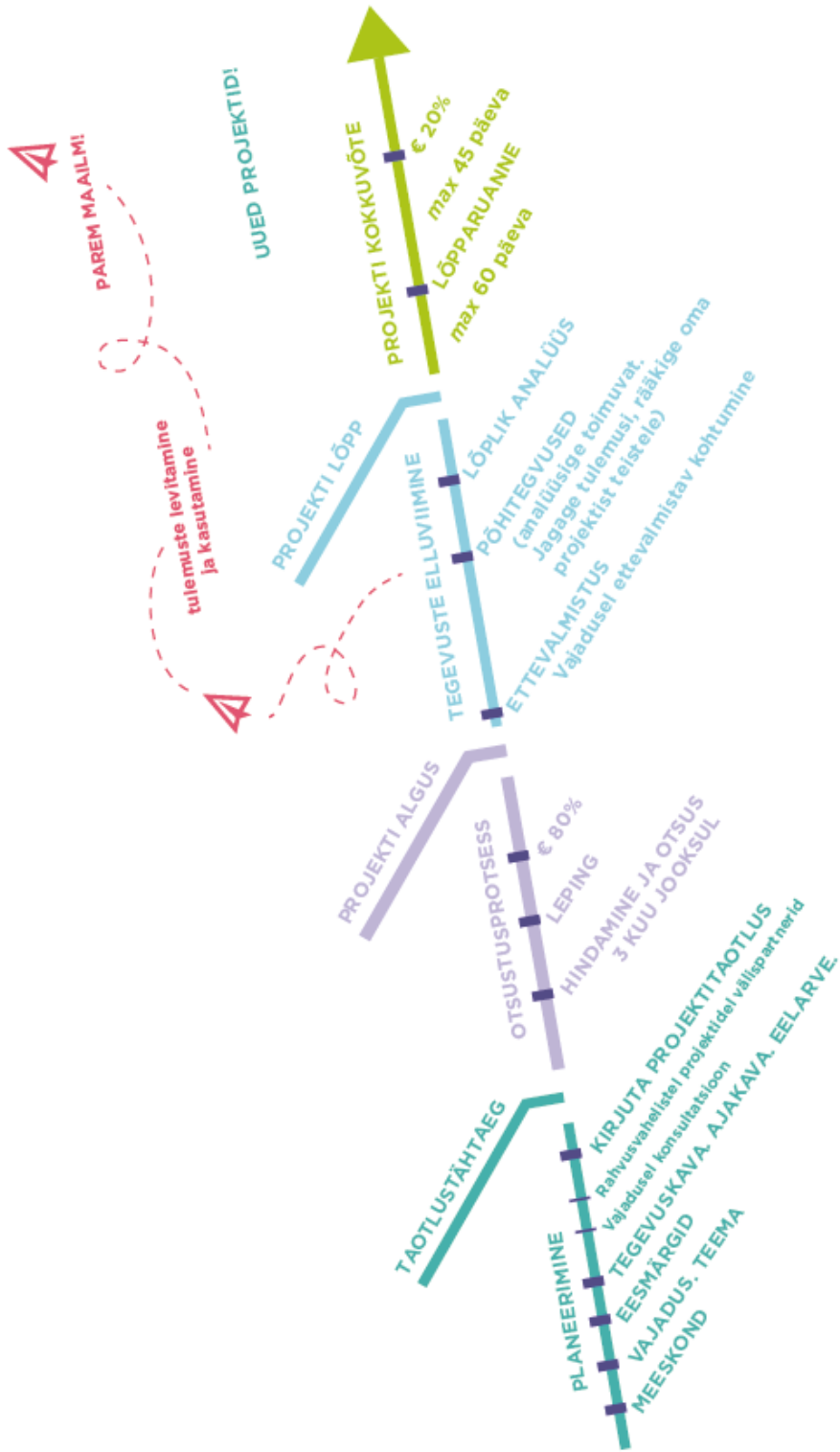
Projekti kestus:	3 kuud kuni 2 aastat.
Osalejate arv:	Minimaalselt 30 noort kogu projekti peale kokku.
Osalejate vanus:	13–30. Otsustajatele vanusepiirangud ei kehti.
Partnerlus:	Kohalike projektide puhul 1 organisatsioon, rahvusvahelistes osalusprojektides minimaalselt 2 organisatsiooni eri riikidest.

Programmi detailsemate võimaluste ja tingimustega soovitame tutvuda SA Archimedese noorteagentuuri veebilehel osas „Rahastus”. Samuti tuleb pöörata tähelepanu iga-aastastele prioriteetidele. Prioriteetid võivad olla abiks projektiidee valimisel. Nendele vastavust võetakse arvesse ka taotluste hindamisel.

Lisaks programmi eesmärkidele ja tingimustele soovitame tutvustada õpilastele just Erasmus+: Euroopa Noored projektidele iseloomulikku ajaraami (lk 33). Selleks, et kontrollida õpilaste arusaama programmist, võid kasutada näiteks õppekeskkondi Kahoot (kahoot.com) või Mentimeter (mentimeter.com).

Seejärel, kui õpilased on programmi Erasmus+: Euroopa Noored eesmärkidest, tegevusvõimalustest ja tingimustest teadlikud, palu neil projektiideed programmiga (lk 34) vastavusse viia.

PROJEKTI ERASMUS+ AJARAAM

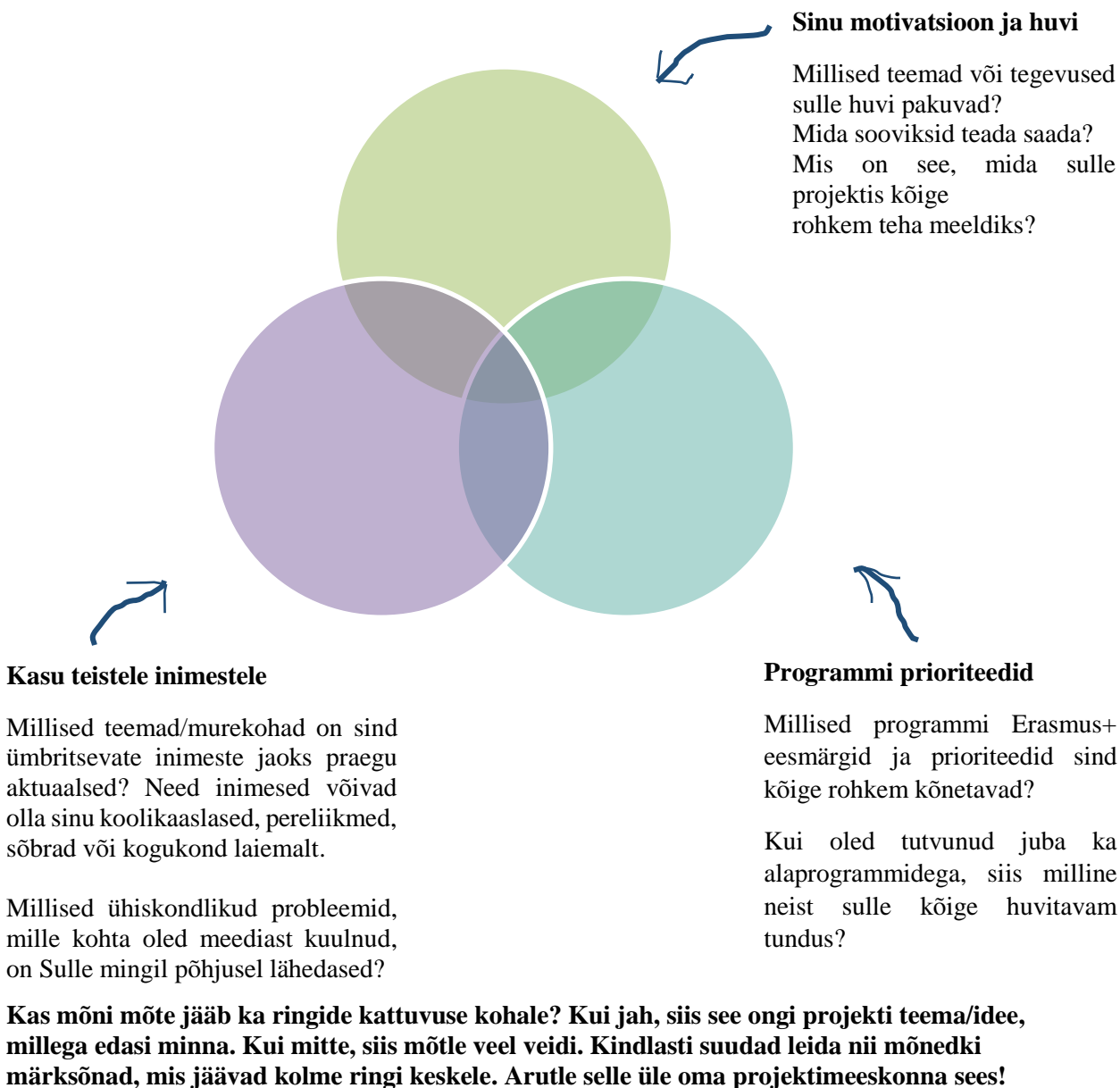

Projekti teema ja idee valimine³¹

Hea Erasmus+ projekti eeldused on:

- projekti teema pakub sulle ja kogu projektiga seotud meeskonnale huvi;
- projekt on mingil määral kogukonnale kasulik;
- projekt on programmi Erasmus+ eesmärkidega kooskõlas.

Mõttele korraks allolevate küsimuste peale ja pane ideed ringidesse kirja.

³¹ *Rahvusvahelise noortealgatuse ja rahvusvahelise noortevahetuse projektide harjutusvorm ja nipiraamat* (2015).
Külalastatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2015/09/Erasmuspluss-projektivihik.pdf>.

IDEEDE LEIDMISE MEETODID

A4/4

Jaga igale õpilasele A4-paberid ja pasta- või viltpliiatsid. Palu õpilastel jagada leht neljaks osaks (vt näidist) ning joonistada / märksõnadega kirjutada igas osas vastused järgmistele küsimustele:

1. Nimi
2. Sinu huvid, hobid ja oskused
Millised teemad või tegevused sulle huvi pakuvad? Mis sul tuleb hästi välja ehk milles sa oled pädev?
3. Mida sooviksid teada saada? Mida tahad õppida?
4. Millised ühiskondlikud probleemid on sulle mingil põhjusel lähedased?
Mida märkad, mis on sinu ümber, sõpruskonnas, kodukohas valesti? Mida tahad ühiskonnas paremaks muuta?

Osalejate arv:
pole oluline
Aeg: 30 minutit
Materjalid: A4-
paber, pastakad,
viltpliiatsid

MARIA	Huvid, hobid, oskused
Mida soovid teada saada?	Ühiskondlikud probleemid

Kui õpilastel on vastused valmis, palu neil omavahel infot jagada. Selleks seisavad kõik osalejad püsti ja otsivad endale paarilisi, kellega oma vastuseid jagada. Seejärel nad vahetavad paberid ning otsivad uusi paarilisi. Kuid siis ei tutvusta nad mitte ennast, vaid oma esimest paarilist. Lase õpilastel umbes 7–10 minutit omavahel rääkida. See

võimaldab tutvuda kaasõpilaste huvide, oskuste, õppimissoovide aga ka neile lähedaste ühiskondlike probleemidega. Seejärel palu õpilastel arutleda vastuste üle ka oma projektimeeskondades, pöörates tähelepanu lisaküsimustele: mis on teie vastustes ühist? mis oli teiste õpilaste vastustes eriti huvitav ja meelde jääv? **mis sellest võiks saada teie projekti ideeks ja teemaks?** Aita õpilastel määrata projekti ideed ja teemat lähtuvalt nende tulemustest.

Ideede kohvik

Osalejate arv: min 12
Aeg: 30 minutit
Materjalid: eelnevalt
valmistatud A1-lehed,
pasta- või viltpliiatsid

Valmista ette A1-lehed, millel on kirjas **võimalikud projekti teemad või valdkonnad**, nt keskkond, ettevõtetus, loovus ja kultuur, tervislik eluviis, töömaailm, meedia, migratsioon jne, ning pane paberid eri laudadele. Jaga osalejad 4–6-liikmelistesse rühmadesse ning palu igal rühmal valida üks laud.

Rühmades õpilased arutavad pakutud teemat (nt alateemad, murekohad ja probleemid ning võimalikud lahendused, vastuolulised arvamused, viimased uuringud, avastused ja uudised jmt) ja projekte, mida oleks võimalik sel teemal ellu viia. Üks rühmaliikmetest paneb kõik A1-lehele kirja. Helisignaali kuuldes vahetavad rühmad laudu ning hakkavad uusi teemasid arutama.

Kui õpilased on kõik teemad läbi arutanud, pange A1-lehed märkmetega seinale ning võtke aega, et need läbi lugeda. Siis palu õpilastel koguneda oma projektimeeskondades ning **arutleda**, mis ideed ja teemad on neile lähedased. Äkki on tekkinud uued teemad ja valdkonnad? Aita õpilastel määrata projekti ideed ja teemat lähtuvalt nende arutelude tulemustest.³²

Ajurünnak

Ajurünnak on ideeloomemeetod, mida hakkas 1930. aastail arendama Alex P. Osborne. Ajurünnaku puhul püütakse luua kriitikavaba õhkkond, et kogunenud erinevate kogemustega inimesed saaksid esitada igasuguseid ja isegi pööraseid lahendusideid, mille abil tekiksid assotsiatsioonide ja ettekujutuste kaudu uued ideed. Ajurünnaku puhul püstitatakse probleem, mille üle õpilased kindlaksmääratud aja jooksul arutavad. Nad pakuvad probleemile nii palju lahendusi, kui nad suudavad. Selle meetodiga püütakse genereerida uusi ideid ning analüüsida ja hinnata juba olemasolevaid lahendusi.³³

Osalejate arv: min 5
Materjalid: paber,
pastakad

Ajurünnak võib olla kirjalik või suuline. Meetodit saab kasutada, töötades probleemi kallal kogu rühmaga või väikeste rühmadena. Võib kasutada ka kirjutamist (n-õ vaikiv ajurünnak). Pärast kindlaksmääratud aja kestnud intensiivset mõtletegevust palutakse osalejatel leitud ideed läbi mõelda ning kaaluda nende asjakohasust ja teostatavust. Ideed kirjutatakse üles. Ajurünnak kestab kas kokkulepitud aja või seni, kuni õppijatel ideed otsa saavad. Järgneb vestlus, millel kaalutakse kõigi ideede teostatavust. Selle käigus saavad õppijad teada, kui palju erinevaid lahendusi probleemile tegelikult pakuti.

Meetodi kasutamisel on oluline käitumisjuhend, mida kõik grupi liikmed hoolikalt järgivad. Põhireeglid ajurünnaku läbiviimisel:

- lugupidamine grupi liikmete vastu;
- eesmärgi/tulemuse täpsus ja selgus;
- mitte midagi isiklikku;
- konstruktiivsus;
- teemas püsimine;
- kõiki ideid austatakse, ükski idee ei ole rumal, vale, mõttetu vmt.

Protsessi juhtiv vedaja jälgib reeglite ja ajakava täitmist ning hoiab rühmas toetavat õhkkonda.³⁴

³² Dem, Y. (2017). *SPREAD! praktiškoe posobie po provedeniju kursa po napisaniju molodežnõh projektov* [практическое пособие по проведению курса по написанию молодежных проектов]. Narva.

³³ Mitteformaalse õppimise veeb (2014). *Aktiivõppemeetodite kasutamine noorsootöös*. Külastatud aadressil: <http://mitteformaalne.ee/2014/10/20/aktiivõppemeetodite-kasutamine-noorsootoos/>.

³⁴ *Ajurünnak*. Külastatud aadressil: http://cmsimple.e-ope.ee/turism/?4. Efektivne_%F5ppimine:%D5ppemeetodid:-_Ajur%FCnnak.

4. PROJEKTI VAJALIKKUS JA SEOS TAOTLUSVORMIGA: teema aktuaalsus, motivatsioon, infoallikad, taotlusvorm

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ oskab analüüsida projekti vajalikkust ning põhjendab projekti teema ja idee valikut;
- ✓ leiab autoriteetseid infoallikaid ja argumente;
- ✓ mõistab taotlusvormi struktuuri ning saab taotlusvormi täitmise protsessist aru.

Maht

3–5 tundi

Teema käsitlus ja tegevused

Erasmus+: Euroopa Noored projekt on sotsiaalsele muutusele suunatud organiseeritud tegevus. See peab tooma inimestele midagi uut ja tähtsat, midagi, millest on puudus ja mille järele on **vajadus**. See tähendab, et projekt peab lähtuma kogukonnast. Projekti tegijatel on oluline mõelda inimeste peale, keda see projekt mõjutab. Seega, kui projekti teema on leitud, peab analüüsima projekti vajalikkust ja keskkonda ning tuleb leida mingi vajadus, millele saab oma projektiga sihtida. Vajaduste analüüs meenutab meile, et olenemata sellest, kui imeline ja äge üks idee ka poleks, pole sellel mingit mõtet, kui selle järele puudub vajadus.

Vajadus ehk probleem on erinevus soovitud ja tegeliku olukorra vahel, ehk midagi, mis võiks olla paremini.

Vajaduste analüüs hõlmab projekti vajalikkust tekitavaid sotsiaalseid, poliitilisi ja majanduslikke tingimusi projekti töösfääris. Vajaduste analüüsi saab seostada ka sihtgrupi või kogukonna üldise sotsiaalse olukorraga, noorteprojekti puhul aga noorte huvidega. Sotsiaalne analüüs on ülioluline, sest see määrab projekti sotsiaalsed sihid ja eesmärgid, aga ka tegevuste programmi.³⁵

Aidates õpilastel kirjeldada ja analüüsida projekti vajalikkust, esita hästi palju miks?-küsimusi. Tee seda ka siis, kui õpilased selle peale ärrituvad, sest miks?-küsimustele vastamine aitab jõuda vajaduse tõelise iseloomuni ning muudab ka lahenduse selgemaks. Sellist tööriista nimetatakse **5 MIKS-i meetodiks** ning seda kasutatakse ka näiteks Toyota tootmissüsteemis. **Palu õpilastel rakendada seda meetodit nende projekti idee / probleemi puhul**. Alguses anna õpilastele võimalus teha seda iseseisvalt oma projektimeeskondades, aga kui tekivad raskused, siis saab tuua näiteid (otsi Google'ist „5 miksi meetod“ / „5 *Whys method*“). Soovi korral võid kasutada ka muud töölehte.

³⁵ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). Projekti määratlemine. *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine* (lk 47–60). Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

5 MIKS-i ehk projekti vajadus

Mis on projekti vajadus ehk probleem?

1 MIKS ?

.....
.....

2 MIKS ?

.....
.....

3 MIKS ?

.....
.....

4 MIKS ?

.....
.....

5 MIKS ?

.....
.....

Probleemi juurpõhjus

Projekti vajalikkuse põhjendus³⁶

Kirjelda oma projekti vajalikkust. Mis on n-ö valukoht ning mis on selle probleemi tekitanud? Kui võimalik, too välja selle probleemi/vajaduse põhjused, mida saad iseseisvalt oma projektiga mõjutada.

Mis teeb muret või häirib? (probleem)

Probleemi põhjus 1

Probleemi põhjus 2

Probleemi põhjus 3

³⁶ *Rahvusvahelise noortealgatuse ja rahvusvahelise noortevahetuse projektide harjutusvorm ja nipiraamat (2015).*
Külastatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2015/09/Erasmuspluss-projektivihik.pdf>.

Mida põhjalikum ja veenvam on projekti vajalikkuse kirjeldus, seda suurem tõenäosus on tekitada huvi rahastajates, partnerites ja teistes huvitatud osapooltes. Lisaks, kui mõista, milles seisnevad probleemi põhjused, siis on ka lihtsam probleemile õigeid ja mõjusaid lahendusi pakkuda.³⁷

Arutle õpilastega projektimeeskondades:

Projekti tähtsus

- a) Miks on projekt vajalik ja tähtis?
- b) Millisesse kogukonna/sotsiaalsesse konteksti see asetatakse?
- c) Milliste probleemidega noored/kogukond vastamisi seisavad/seisab?
 - Kuidas ja kes on need määratlenud?
 - Missugused on nende probleemide põhjused?
 - Missugused on prioriteedid, peamised vajadused? Miks just need vajadused?
- d) Mille muutmisele on projekt suunatud?
- e) Mis on realistlik ja saavutatav?
- f) Kas seda on varem tehtud? Kas keegi teine teeb seda? Mis on selles uuenduslikku?

Isiklik motivatsioon

Igal inimesel on projekti alustamiseks omad motiivid. Tihtipeale võib ka motivatsioon olla väga isiklik (soov reisida välismaale, huvi inglise keele praktika vastu vmt). Isikliku seotuse ja motivatsiooni põhjendamine on oluline selleks, et oleks selge ülevaade projektist, sest me ei tee projekti ainult teistele, vaid ka endale. Isegi kui projektitegijaid motiveerib puhas heategevus, sunnib neid tagant ikkagi nende soov aidata või teenida. Kuigi projektiga ei peaks liituma ainult omaenda huvide ajel, on siiski aus isiklike motiividega arvestada.³⁸

Isiklik motivatsioon ja pädevus

- a) Miks te projekti ette võtate? Mida loodate projektilt võita/õppida/saada?
- b) Missugune pädevus või millised oskused on teil selle jaoks olemas? Missugused väärtused sunnivad teid seda tegema?
- c) Kas teie huvid ja väärtused on ühildatavad projekti sihtide ja üldsuse huvidega?

³⁷ Rahvusvahelise noortealgatuse ja rahvusvahelise noortevahetuse projektide harjutusvorm ja nipiraamat (2015). Külalstatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2015/09/Erasmuspluss-projektivihik.pdf>.

³⁸ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). Projekti määratlemine. *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine (lk 47–60)*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

Projekti vajalikkuse ja teema aktuaalsuse põhjendamiseks ei ole piisav väljendada ainult enda/projektimeeskonna arvamust, vaid tuleb viidata ka **autoriteetsetele infoallikatele**. Projekti vajaduse argumenteerimiseks sobib näiteks viidata statistikale, faktidele, valdkonna strateegilistele dokumentidele.

Teemakohaste infoallikate uurimine on kasulik ka projektiidee edasiarendamiseks. Lugeses saad teema kohta uusi teadmisi ja vaatenurki, stimuleerid aktiivset mõtlemist, saad võrdlusmaterjale ning projekti jaoks palju ideid. **Seega soovita õpilastel hakata lugema kohe, kui projekti teema on valitud ja probleem määratletud.**

Anna projektimeeskondadele järgmised ülesanded:

1. Millise info kaudu võiksite probleemi aktuaalsust tõestada? Millistest infoallikatest on võimalik seda infot leida? Kust saab leida infot teie projekti teema kohta üldiselt? Kõigepealt tehke ajurünnak, siis aga leidke konkreetsed infoallikad.
2. Lugege ja analüüsige infoallikatest leitud infot. Iga meeskonnaliige võiks valida ja analüüsida vähemalt 1 artiklit, uuringut, dokumenti jmt ning kirjeldada 5 kõige olulisemat/huvitavamat aspekti sellest. Abiks on kaks küsimust:
 - a. Miks see aspekt on teie hinnangul projekti kontekstis oluline?
 - b. Kuidas selle rakendamine oma projektis aitab kaasa kvaliteetsematele tegevustele ja tulemustele?Jagage infot meeskonnaliikmete vahel.
3. Kogutud info põhjal vastake järgmistele küsimustele: Miks on selle projekti elluviimine oluline? Missuguseid teemasid ja probleeme te soovite selle projektiga käsitleda? Need vastused saab hiljem sisestada taotlusvormi.

Lisaks temaatiliste infoallikate leidmisele on hea orienteeruda ka rahastaja veebilehel. Tavaliselt on seal olev info suureks abiks projekti planeerimisel ja taotlusvormi täitmisel. Üldjuhul rahastaja veebileht sisaldab nende eesmärke ja prioriteete, tegevusvõimalusi ja tingimusi, rahastusreegleid, taotlemis- ja aruandlusprotseduure. Tihtipeale leiab rahastaja veebilehelt ka soovitusi projekti hea kvaliteedi tagamiseks, õpimaterjale ja teiste projektide näiteid. Seega soovime pakkuda õpilastele võimalust **tutvuda SA Archimedes noorteagentuuri (SANA) veebilehga**. Selleks saad kasutada allolevat töölehte, kuid õpilastel on selle ülesande täitmiseks vaja ligipääsu internetile.

SA Archimedes noorteagentuuri (SANA) veebilehega tutvumine

Palun leidke järgmine info:

1. Minimaalne riikide ja osalejate arv teie projektis osalemiseks
2. Mis taotlustähtaegadeks saab teie projekti esitada?
3. Loetlege teie projekti hindamise kriteeriumid
4. Milline minimaalne punktide arv tuleb koguda selleks, et projekt saaks toetust?
5. Kas teie projekt nõuab kaasrahastust?
6. Kas koos lõpparuandega pean SANA-le esitama reisidokumentide originaalid või piisab koopiatest?
7. Milline on teie lemmik projektivideo Telepurgist? Miks?
8. Millised prioriteedid on seadnud Euroopa Komisjon teie projektile?
9. Kelle poole saab pöörduda küsimustega teie projekti kohta?

Programmi Erasmus+ taotlusvorm ja taotlusvormi täitmine

Projektile toetuse saamiseks peab kõik plaanid ja mõtted taotlusvormile kirja panema. See on omamoodi kunst, seega kindlasti ära jäta seda osa ainekavast välja ning julgusta õpilasi saadud teadmisi ja oskusi praktikas rakendama.

Kõigepealt jaga õpilastele üldiseid nõuandeid taotlejale (lk 44). Juhi nende tähelepanu sellele, et taotlusvormi küsimustele vastates tuleb kõike selgitada.

Programmist Erasmus+ toetuse saamiseks tuleb esitada kõik taotlused veebikeskkonnas (<https://webgate.ec.europa.eu/web-eforms/>). Seega peavad uued kasutajad kõigepealt looma EU-kasutajakonto.

Seejärel avage taotlusvorm ja vaadake selle näidise sammsammuline täitmine õpilastega koos läbi. Taotlusvorm koosneb järgmistest põhiosadest: taotluse üldandmed, osalevad organisatsioonid, projekti kirjeldus, osalejad, ettevalmistus, põhitegevused, järeltegevused, eelarve, projekti kokkuvõte, lisad, kontrollnimekiri.

Kui olete taotlusvormi läbi vaadanud, siis anna projektimeeskondadele ülesanne täita vormi esimesed osad. Sel etapil peaksid nad olema võimelised täitma üldandmed, kirjeldama enda meeskonda, olles eelnevalt registreerinud enda grupi ja saanud osalejanumbri (PIC: Participant Identification Code), ning kirjeldama projekti vajalikkust. Juhised noortegrupi registreerimiseks on SANA veebilehel: <http://www.noored.ee/rahastus/taotlemine/registreerimine-2/>.

Edaspidi soovita õpilastel täita taotlusvormi osasid iga kord, kui uus teema on käsitletud.

Üldised nõuanded taotlejale³⁹

- Varuge taotluse esitamiseks aega ja pühenduge vormi täitmisele. Eriti siis, kui täidate sellist vormi esimest korda.
- Valige keel, milles soovite taotlusvormi täita. Kuigi teil võib olla lihtsam täita vorm oma emakeeles, võib inglise keel olla parem valik, kui tahate kaasata välispartnereid.
- Taotluse hindajal ei ole vaja lugeda ilmselgeid fakte või teie mõtteid ridade vahelt. Olge sõnaselge ja konkreetne, aga samas selgitage piisavalt, et oma mõtteid edasi anda.
- Taotlusvormi täites pidage meeles, et inimesed, kes seda loevad, ei ole teiega varem suhelnud ega ole teie ideest midagi kuulnud. Veenduge, et pärast vormi läbilugemist nad tõesti saavad aru, milles projekt seisneb.
- Veenduge, et mõistate kõiki küsimusi. Kui ei, siis otsige abi õpetajalt, partneritelt, riiklikult agentuurilt, noorsootöötajalt, nõustajalt jt.
- Kaasake partnerid taotluse esitamisse. Näiteks võib igatüüpi täita taotluse kindla osa. Veebis leiduvad redigeerimise abivahendid on väga kasulikud. Kasutage Facebooki-grupi dokumente, Google Drive'i, Dropboxi jt.
- Veenduge, et teate taotluse esitamise kuupäeva ja kellaaega, ning valmistage kõik vajalikud lisad ette.
- Järgige toetuse määramise kriteeriumeid, millega kontrollitakse projektiettepaneku kvaliteeti. Veenduge, et kirjeldate kõiki neid aspekte. Teie eesmärk on koguda täidetud kriteeriumite eest võimalikult palju punkte 100st.
- Mõelge, mis võiks teid ja teie meeskonda motiveerida, et taotlus saaks õigeaks ajaks valmis. Proovige selle täitmisest rõõmu tunda!

³⁹ Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). Üldised nõuanded taotlejale. *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat (lk 36–37)*. Tallinn: Sihtasutuse Archimedes noorteagentuur.

5. PROJEKTI EESMÄRK JA OSALEJAD: visioon, projekti eesmärk, ülesanded ja tulemused, otsene ja kaudne sihtgrupp (SG), turu-uuring, kaasatus, noorte aktiivne osalus

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ eristab visiooni, projekti eesmärke, ülesandeid ja tulemusi ning sõnastab need enda projekti jaoks;
- ✓ määratleb oma projekti sihtgrupid ning oskab projekti planeerimisel arvestada sihtgrupi tausta, huvide ja vajadustega;
- ✓ tunnistab vähemate võimalustega noorte kaasamise tähtsust;
- ✓ mõistab noorte osaluse terminit ning oskab tagada noorte aktiivse osalemise oma projektis.

Maht

3–5 tundi

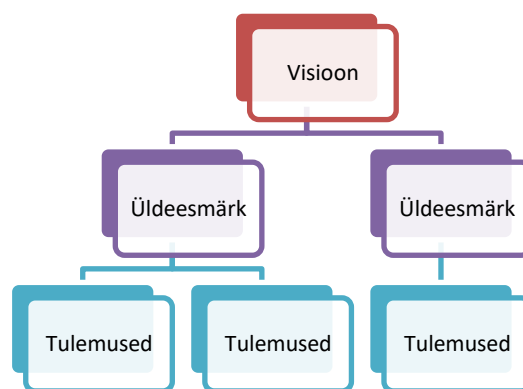
Teema käsitlus ja tegevused

Visiooni, projekti **eesmärkide**, **ülesannete ja oodatavate tulemuste** sõnastamine aitab projekti konkretiseerida, kui selle üldine teema ja vajalikkus on juba selged. Need on omakorda hädavajalikud efektiivsete projektitegevuste kavandamiseks. Õpilased peaksid mõistma nende mõistete erinevust, sest see aitab neil struktureerida oma projekti nii enda kui ka rahastaja jaoks.

Eesmärk on soovitud olukord, mida projekti tegijad tahavad projekti lõpuks saavutada. Sellel on erinevad tasandid, mis lubavad väljendada visiooni, tulemust või tegevust.

Eesmärk peab:

- püstitama nõuded projekti oodatavale lõpptulemusele – *mida soovime saavutada, muuta, mõjutada?*
- andma projektile kindla tegevussuuna – *mida peame tegema?*
- võimaldama hinnata projekti edukust – *kuidas me teame, et oleme teinud seda, mida vaja?*
- olema piisavalt reaalne, et see mõjuks projekti meeskonnale motiveerivalt – *latt piisavalt kõrgel.*

Visioon väljendab projekti kauget eesmärki ega pruugi olla projekti lõppedes 100% saavutatud. Selle peamine mõte on näidata suurt pilti, millesse projekt oma panuse annab.⁴⁰

Üldeesmärgid peegeldavad konkreetseid sihte, mida projektiga soovitakse saavutada. Need näitavad, millist muutust soovitakse projektiga saavutada.

⁴⁰ Abimaterjal. IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored. (s.a). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

Ülesanded ehk konkreetsed eesmärgid väljendavad tegevusi, mis tuleb tulemuste saamiseks ja eesmärkide saavutamiseks ette võtta. Ülesanded peaksid olema kajastatud projekti tegevuskavas.

Tulemused ehk väljundid on konkreetsed projekti „tooted“, sh projekti kaudu arendatud osalejate pädevused; loodud tingimused, mis tagavad valitud olukorra õige muutuse; mingi temaatiline materjal, nt videomäng, etendus, uuring, näitus – kõik, mis ühel või teisel määral võtab projekti kokku. Tulemused on vajalikud eesmärgi saavutamiseks.⁴¹

Pärast mõistete õpilastele tutvustamist tuleb kohe hakata praktiseerima. Kõigepealt paku neile **6W** ülesannet, mis seisneb 6 peamisele küsimusele (What? Why? Who? When? Where? HoW?) vastamises (lk 47). Need küsimused aitavad võtta kokku kõik plaanid, mõtted ja ideed, mis siia maani projektimeeskondades olid. Võid jätta 6W ülesande hiljemaks, projekti tegevuste ja ajakava teema jaoks, ning jätkata kohe projekti eesmärgistamisega. Siis tutvusta õpilastele **SMART** mudelit, mida kasutatakse projekti konkreetsete eesmärkide sõnastamisel. Eesmärgid peavad olema arukad (ingl. k. „smart“) ehk:

Specific (konkreetsed)

Measurable (mõõdetavad)

Achievable (saavutatavad)

Realistic (realistlikud)

Timed (õigesti ajastatud)

Seejärel anna õpilastele piisavalt aega eesmärkide määratlemiseks (lk 48), sest ilma nendeta on väga raske projekti planeerimisega edasi liikuda. Samas võivad konkreetsed eesmärgid ja tulemused pärast konkreetse tegevuskava koostamist veel muutuda. Tuleta õpilastele meelde eesmärgid aeg-ajalt üle vaadata, et need oleksid projekti kõikide teiste osadega kooskõlas.

Kui projektimeeskonnad on oma eesmärgid kirja pannud, loo võimalused teistega koos ka nende üle arutleda ja vaielda. See annab õpilastele eesmärkide sõnastamise kohta mitmekesisist tagasisidet ning aitab neid vajadusel parandada.

⁴¹ Kukk, J., Pajula, M., Liiva, S., Jüristo, K., Jeršov, D., Gudakovska, N. & Kuzina, A. (2017). *Ot idej k projektu: marafon projektinõh idej 2017 [Ideest projektini: projektiideede maraton 2017]*. Tallinn: Noorteagentuur.

6W meetod

Palun vastake oma projektimeeskondades 6 küsimusele projekti kohta.

W hat?

W hy?

W here?

W ho?

W hen?

W hat?

Projekti eesmärgistamine

Planeerige oma projekti eesmärgid erinevatel tasanditel, toetudes allolevatele küsimustele.

1. Mis on teie projekti kaugem eesmärk ehk visioon?
2. Mis on teie projekti üldeesmärgid? Millist muutust soovite projektiga saavutada ehk mis on pärast projekti muutunud, mis peab olema teisiti? Osalejates? Sihtgrupi jaoks? Probleemi mõistes? Kogukonnas? Valdkonnas? ...
3. Mida peate tegema eelnevalt kirja pandud muutuse ellukutsumiseks? Pange kirja projekti konkreetsed eesmärgid (3–5) ja hinnake neid läbi SMART mudeli.
4. Kuidas haakuvad teie eesmärgid Erasmus+ programmi eesmärkidega?
5. Mis on projekti tulemused?

Abiks võib olla ka **eesmärkide sõnastamise standardvalem**:

EESMÄRK = (tegusõna, mis tähistab muutuste suunda) + (muutuste valdkond) + (sihtrühm) + (muutuste maht) + (indikaator: ajaraamistik, soovitatav tase numbriliselt)

Projekti otsene ja kaudne sihtgrupp

Noorteprojektid on suunatud kas kogukonnale või noorte inimeste grupile, kes on valitud projekti sihtgrupiks ning kelles või kelle jaoks on soov saavutada positiivset muutust. Kogukond võib olla suurem ja sihtgrupp võib olla väga kitsas ja konkreetne, olenevalt projekti ulatusest ja üldeesmärkidest.⁴²

Tee selgeks, et õpilased saavad sihtgrupi mõistest aru, ning arutle nendega otsese ja kaudse sihtgrupi erinevuste üle nii üldiselt kui ka nende projektide kontekstis.

Sihtgrupp on inimesed, kelle huvides projekt toimub. Nendest võivad saada projekti osalejad, toetajad ja/või vabatahtlikud. Nende olemasoluga saab projekt õigustada oma tegevuse vajalikkust⁴³.

Otsene sihtgrupp on inimesed, kelle kasuks on projekti tegevused suunatud.

Kaudne sihtgrupp on inimesed, kes pole projektis osalejad ega pole sellega ka otseselt seotud, kuid kes saavad projektist ikkagi kasu.

Oma projekti sihtgruppi tuleb tunda selleks, et saaksid projekti tegevusi suunata võimalikult täpselt sellisele grupile inimestele, kelle murekohta projekt täidab. Alles siis, kui analüüsid oma sihtgruppi, saad planeerida tõhusaid tegevusi, koostada sobivaid kuulutusi ning valida kanaleid, mille kaudu projekti reklaamida. Seega on oluline kirjeldada inimest, kes on projekti otsene kasusaaja.

Aita õpilastel luua oma projekti kasusaaja profiil järgmise ülesande abil:

Joonistage projekti ideaalne osaleja paberile, andke talle nimi ning iseloomustage teda nii detailset, kui võimalik. Abiks võiksid olla järgmised küsimused:

- Kes ta on? (vanus, sugu, huvid, elukoht, mis talle meeldib / ei meeldi jne)
- Millised on tema vajadused? Probleemid? Valukohad?
- Millised ootused on tal teie projekti suhtes? Mida ta loodab sellega saavutada?
- Kus veedab teie sihtgrupp aega? Kus nad kogunevad? (sotsiaalsed võrgustikud, foorumid, *online*-mängud jmt)
- Millistel teemadel meeldib teie sihtgrupile suhelda?
- Millised oskused ja teadmised tal on? Mis on tema väärtused?

Tutvustage projekti ideaalset osalejat kaasõpilastele ning arvestades saadud tagasisidega, kirjeldage osaleja profiili taotlusvormi jaoks.

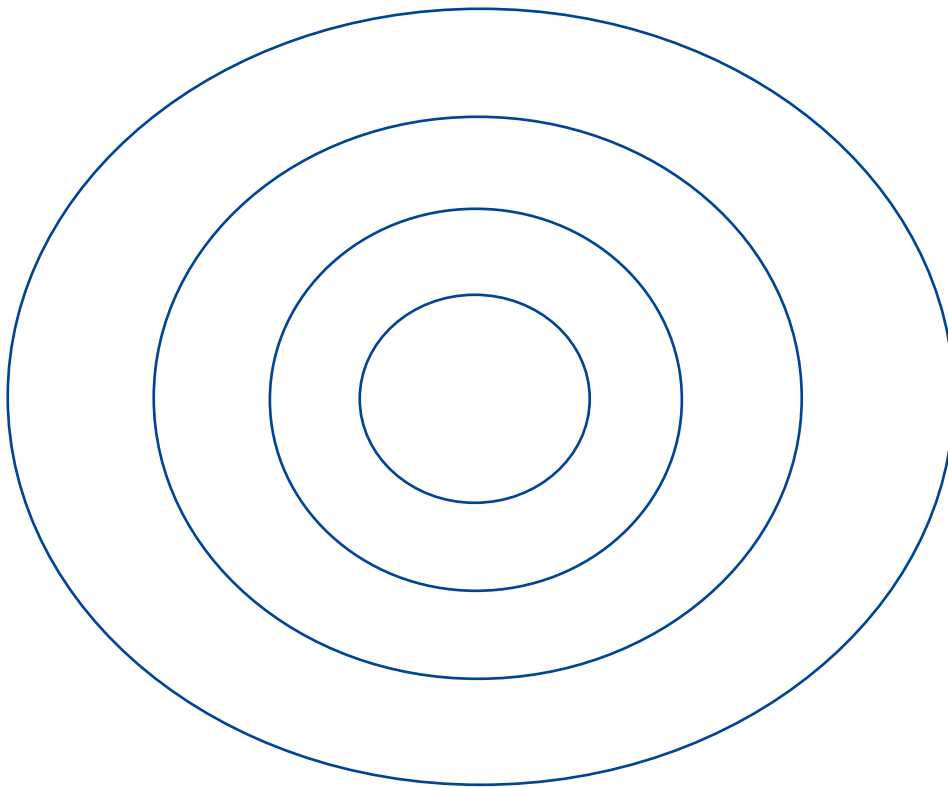
⁴² Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

⁴³ Vabaihenduste liit EMSL (s.a). *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. Külastatud aadressil: <https://heakodanik.ee/kodanikuuhiskonna-luhisonastik/>.

Projekti otsene ja kaudne sihtgrupp⁴⁴

Kes on teie projekti kasusaajad, sihtgrupid ning milline on oodatav mõju neile? Märkige ringile projekti sihtrühmad nõnda, et sissepoole jäävad need, kes on projektiga otseselt seotud ja kes on seega kõige suuremad kasusaajad. Kõige kaugemale märki mingi valdkond, kogukond või Euroopa tervikuna, kuna ükskõik milline muutus algab kellegi esimesest sammust. Ärge unustage mõtlemast ka sellele, kes kuuluvad projekti meeskonda ning kes on teie partnerid.

⁴⁴ Abimaterjal. IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored. (s.a). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

Noorte aktiivne osalus

Aktiivse osalusega on võimalik muuta ja mõjutada ümbritsevat maailma. Mõju eelduseks on aga see, et inimene võtab vastutuse talle oluliste eesmärkide saavutamisel. **Mida suurem on noorte roll ja vastutus projekti elluviimisel, seda rohkem vastab projekt noorte endi huvidele ning seda mõjusam on ka noorte õpikogemus.** Kui noortele on projekti elluviimisel toeks noorsootöötaja, õpetaja või mõni teine täiskasvanu, siis tema roll on olla eelkõige julgustaja, motiveerija ja küsija.

Noorte aktiivne osalus on Erasmus+ programmi üks olulisi aluseid. Programm võimaldab noortel ise ellu viia neile olulisi ideid, ühiskondlikus elus kaasa rääkida ning oma õppimist juhtida. Seda, mil määral on noored kaasatud projekti kõikidesse etappidesse, võetakse arvesse ka taotluste hindamisel.⁴⁵

Õpilastel, kes osalevad rahvusvahelise projektijuhtimise valikaines ning arendavad enda projekte algusest lõpuni, on iseenesest suur roll ja vastutus projekti elluviimisel. Samas peavad nad tagama ka teiste osalejate, kes pole projektimeeskonnas, aktiivse osaluse, sest see suurendaks projekti mõju veelgi.

Aktiivse osaluse teema üle arutlemiseks tutvusta õpilastele **Roger Harti noorte osaluse redelit**⁴⁶. Üks viisidest, kuidas seda teha, on grupitöö. Anna igale grupile leht, millel on kirjas erinevad osaluse astmed (kokku 8) ning palu õpilastel paigutada need õigesse järjekorda. Siis tehke ühine noorte osaluse redel põrandal ning arutlege koos:

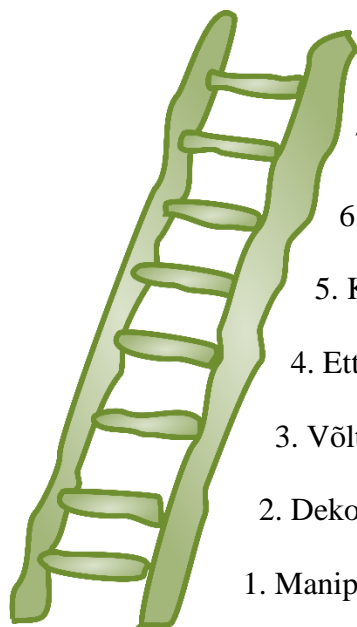
- Mitmendal astmel olete hetkel ning kuhu tahaksite jõuda? Võib paluda õpilastel seista õige astme peale. Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et alumised kolm astet – manipuleerimine, dekoratsioon ja võltsosalus – tegelikult noori ei kaasa.
- Kuidas tagate teiste noorte aktiivse osalemise projektis? Millised on võimalikud takistused? Kuidas te neid kaasate ja julgustate?
- Kuidas kaasate oma projekti täiskasvanuid?

Tee kindlaks, et õpilased on teadlikud **võimalikest takistustest osalemisel**. Kõigepealt lase neil põhjuseid loetleda ning seejärel täienda loetelu ise. Need põhjused võivad olla isiklikud: madal enesehinnang ja enesekindluse puudumine, julgustuse puudumine, hirm üleoleva suhtumise ees, ettekujutus projektist kui millestki igavast, hirm diskrimineerimise ees, ebahuvitavad tegevused. Mõnikord esinevad ka praktilised takistused: info puudumine, osalemisloa puudumine – rühma surve liitumise vastu, aja või energia puudumine, rahapuudus, kultuurilised ja religioossed vastuolud, liikuvusega seotud probleemid.⁴⁶ See suunab teid juba järgmisesse teemasse – kaasatus.

⁴⁵ SA Archimedese noorteagentuur (s.a.). *Noorte osalus*. Külastatud aadressil: <http://noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/noorte-osalus/>.

⁴⁶ Metstak, A., Notton, K., Martinson, M., Valge, M., Reitav, U. (2012). *Noorte kaasamine ja osalus maakonnas, vallas, linnas: käsiraamat noorele, noortekogule, noortevolikogule, ametnikule, maakonna, kohaliku omavalitsuse juhile ja noorsootöötajale*. Tallinn: disainistuudio Flier.

Roger Harti noorte osaluse redel⁴⁷

8. Noorte omaalgatuslikud, kuid täiskasvanutega jagatud otsused
7. Noorte omaalgatuslikud ja juhitud otsused
6. Täiskasvanute algatatud, kuid noortega jagatud otsused
5. Konsultatsioon noortelt ja tagasiside neile
4. Etteantud roll noortel ja tagasiside neile
3. Võltsosalus
2. Dekoratsioon
1. Manipuleerimine

1. **Manipuleerimine.** Täiskasvanud kasutavad noorte teemat ja pakuvad ise välja teemasid, mis nende arvates võiksid olla noorte jaoks aktuaalsed.

2. **Dekoratsioon.** Täiskasvanud lahendavad noortelt tulnud probleeme, kuid noored on otsustusprotsessis pelgalt kaunistuseks, mõjutades otsust vaid kaudselt.

3. **Võltsosalus** (ingl. k. *tokenism*). Juhtumid, mille puhul tundub, nagu antaks noortele sõna, ent tegelikult puudub neil võimalus otsust mõjutada.

4. **Etteantud roll noortel ja tagasiside neile.** Noortele antakse teatud ülesanne tervikprotsessist. Noori teavitatakse, kuidas nende panust kasutatakse ja kuidas see mõjutab lõpptulemust.

5. **Konsultatsioon noortelt ja tagasiside neile.** Noored annavad täiskasvanutele nõu. Noori teavitatakse, kuidas nende panust kasutatakse ja milline oli lõpptulemus.

6. **Täiskasvanute algatatud, kuid noortega jagatud otsused.** Täiskasvanud algatavad mingi projekti, otsused tehakse lõplikult koos noortega.

7. **Noorte omaalgatuslikud ja juhitud otsused.** Noored algatavad mingi tegevuse ja viivad selle ka ise läbi, täiskasvanutel on vaid toetav roll.

8. **Noorte omaalgatuslikud, kuid täiskasvanutega jagatud otsused.** Initsiatiiv tegevuseks tuleb noortelt, kuid otsuste tegemisel osalevad nii noored kui ka täiskasvanud. Täiskasvanud innustavad noori, samas saavad noored õppida täiskasvanute elukogemusest.

⁴⁷ Metstak, A., Notton, K., Martinson, M., Valge, M., Reitav, U. (2012). *Noorte kaasamine ja osalus maakonnas, vallas, linnas: käsiraamat noorele, noortekogule, noortevolikogule, ametnikule, maakonna, kohaliku omavalitsuse juhile ja noorsootöötajale*. Tallinn: disainistuudio Flier.

Kaasatus⁴⁸

Projektitegevus võimaldab vähemate võimalustega noori kaasata, aga Erasmus+ programmis on see isegi üks prioriteetidest, mida võetakse arvesse ka taotluse hindamisel. **Erasmus+ programm edendab võrdsust, kaasatust ja mitmekesisust ühiskonnas**, võimaldades programmist osa saada kõigil noortel.

Vähemate võimalustega noored on võrreldes oma eakaaslastega ebasoodsamas olukorras, sest nad kogevad oma elus teatud takistavaid olusid, mis omakorda raskendavad nende osalemist hariduses (olgu selleks siis kooliharidus või mitteformaalse õppe võimalused), kodanikuõiguste teostamises ja ühiskondlikus elus laiemalt. Takistusi, millega noored silmitsi võivad seista, on väga erinevaid:

- **Sotsiaalsed takistused:** noored, kes puutuvad kokku diskrimineerimisega soolistel, etnilistel, religioossetel põhjustel, oma seksuaalse orientatsiooni või puude olemasolu tõttu; noored, kel napib sotsiaalseid oskusi või kelle käitumises ilmnevad teatud anti-sotsiaalsed ilmingud, nn riskinoored; (endised) õigusrikkujad, (endised) sõltuvusainete tarbijad, noored vanemad ja üksikvanemad, orvud jne.
- **Majanduslikud takistused:** noored väikese sissetulekuga peredest, sotsiaaltoetustest sõltuvad noored, kodutud, laenude tagasimaksmisega raskustes olevad noored, vaesuses elavad noored jne.
- **Puudest tulenevad takistused:** vaimupuudega, füüsilise puudega, meelepuudega noored jne.
- **Hariduslikud takistused:** õpiraskustega noored, koolikatkestajad ja madala haridustasemega noored jne.
- **Kultuurilised takistused:** noored sisserännanud kogukondadest, põgenikud, rahvusvähemustesse kuuluvad noored, noored, kel on raske kultuuriliselt ja keeleliselt kohaneda jne.
- **Tervisest tulenevad takistused:** krooniliste terviseprobleemidega noored, vaimse tervise probleemidega noored jne.
- **Geograafilised takistused:** maapiirkondade noored ja noored piirkondadest, mis on madala sotsiaalse staatusega, väikesaartel ja äärealadel elavad noored, probleemsetes linnapiirkondades elavad noored, vähese taristuga piirkondades elavad noored jne.
- **Pagulaseks olemine:** kaasatud on osalejad, kelle asüülitootlusele on antud positiivne otsus või kelle kaitsevajadus on tuvastatud.

Juhul, kui pühendad kaasatuse teemale eraldi tunni, võid teemasse sissejuhatuseks alustada ühe praktilise harjutusega „Astu samm ette“. Selle eesmärgid on suurendada teadlikkust võimaluste ebavõrdsusest ning kasvatada empaatiat nende suhtes, kellel on elus vähem vedanud. Konkreetseid juhiseid on kättesaadavad noorte inimõigushariduse käsiraamatus „Kompass“: <https://www.coe.int/et/web/compass/take-a-step-forward>. Üldiselt pead jagama osalejatele rollid ning nad hakkavad liikuma sammhaaval edasi vastavalt kehastatava tegelase elus esinevatele

⁴⁸ SA Archimedese noorteagentuur (s.a.). *Kaasatus*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/kaasatus/>.

võimalustele. See harjutus paneb õpilasi mõtlema selle peale, et meie tänapäevases elus oleme kõik võrdsed, kuid mõned on teistest võrdsemad⁴⁹.

Muidu tutvusta õpilastele teemat ning palu neil arutleda oma projektimeeskondades:

- a) Kas teie meeskonnas on osalejaid, kes kogevad osalemisel teistest rohkem takistusi? Mis laadi takistused need on? (see arutelu nõuab usaldust meeskonnaliikmete vahel)
- b) Kas teie plaanite vähemate võimalustega noori enda projekti kaasata? Keda? Palun selgitage ja põhjendage, miks peate selle sihtgrupi kaasamist oluliseks?
- c) Kuidas teete nendega koostööd ning kaasate noori kõikidesse projekti etappidesse? Millist toetust pakute noortele?

Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et osalejate määratlemine prioriteetseks sihtgrupiks e vähemate võimalustega noorteks peab olema selgelt põhjendatud. Näiteks võivad mitmed noored hoolimata takistustest olla teiste eakaaslastega võrdses olukorras ega vaja projektides osalemisel eraldi vähemate võimalustega noorena määratlemist. Samuti soovita projektimeeskondadele mitte kaasata noori ainult seetõttu, et erivajaduste ja vähemate võimalustega noorte kaasamine muudab nende projekti prioriteetseks.

⁴⁹ Euroopa Nõukogu (s.a). *Take a step forward*. Külastatud aadressil: <https://www.coe.int/et/web/compass/take-a-step-forward>.

6. PARTNERLUS: partnerlus ja koostöösuhete loomine, partnerite otsing ja valik, partnerite omavaheline suhtlemine

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ mõistab hea partnerluse põhimõtteid ning on valmis neid rakendama;
- ✓ teab, kust ja kuidas rahvusvahelisi partnereid leida ning mille põhjal teha valikut;
- ✓ oskab luua ja säilitada koostöösuhet partneritega, sh korraldada partnerite omavahelist suhtlemist.

Maht

3–7 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Kõik rahvusvahelised projektid eeldavad välispartnerite kaasamist. **Hea partnerlus** on kvaliteetse projekti eeldus ja üks peamisi õnnestumise (või ka ebaõnnestumise) võtmeid. Selleks, et teha kvaliteetset ja mõjusat projekti, on oluline, et kõik projekti osapooled panustaksid nii selle ettevalmistamisse, elluviimisesse kui ka analüüsiprotsessi. Projekt on partnerite ühine ettevõtmine ning iga partner peab olema motiveeritud selle nimel vaeva nägema⁵⁰.

Õpilased võivad hakata välispartnereid kaasama siis, kui nende projektiidee, eesmärgid ja sihtgrupp on määratletud. Sel juhul saavad potentsiaalsed partnerid hinnata, kas nende huvid ja vajadused on sarnased või mitte. Mõnikord kaasatakse partnereid ka varem, kui kindlat projektiideed veel pole, kuid on soov midagi head koos ette võtta. Selle eeldus on aga varasemalt loodud koostöösuhe partneriga. Välispartnerite leidmine on tihtipeale õpilaste üks kõige sagedasemaid välja öeldud küsimusi ja murekohti. Vaatamata sellele ei tasu kohe võimalikele partneritele kirju laiali saata. Kõigepealt soovitame arutleda partnerluse ja selle heade põhimõtete üle, sest siis oskavad õpilased neid kohe esimeses kirjas partneritele kajastada. Teemasse sissejuhatuseks sobib hästi **meetod „Nimetissõrmed ja pöidlalad“** koos korraliku analüüsiga.

Kokkuvõtteks rõhuta seda, et **hea partnerlus on:**

- **Võrdne** – partnerid on nõus kohustusi jagama ning tahavad, et projekt õnnestuks.
- **Õiglane** – partnerid on kaasatud otsustamisse. Nad on avameelsed, nende tegevus, õnnestumised ja ebaõnnestumised on läbipaistvad ning nad täidavad oma kohustusi.
- **Tõhus** – kõik nõustuvad kindlate eesmärkidega ja viisidega, kuidas neid saavutada. Kõik partnerid pingutavad selle nimel, et tagada projekti kvaliteet.⁵¹

⁵⁰ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Partnerlus*. Külalstatud aadressil: <http://noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/partnerlus/>.

⁵¹ Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutuse Archimedes noorteagentuur.

Partnerite kohustused peaksid olema projekti igas etapis partnerite vahel võrdselt jaotatud. Esiteks, kui igaühel on projektis oma kindel kohustus ja roll, saab ta aktiivsemalt osaleda ja kaasa rääkida. Teiseks aitab selge tööjaotus vältida läbipõlemist ja seda, et liiga suur koormus langeb ühe grupi (või veel halvem – ühe inimese) õlule⁵². Projekti selles etapis ei oska õpilased veel loetleda kõiki spetsiifilisi kohustusi, mis on projekti sisuga seotud. Mingi ettekujutus peaks õpilastel projekti kohustustest siiski juba olema. See aitab ka teistel potentsiaalsetel partneritel kujundada arusaama, millised on projekti tulevased kohustused. Mõned kohustused võivad olla üldised kõigis projektides, olenemata projekti teemast ja tegevustest:

- otsustusprotsessis võrdväärne osalemine;
- partneritega suhtlemine ning nende teavitamine projekti arengust ja muutustest;
- suhtlus teenusepakkujatega (transport, toitlustus, materjalide kokkupanek, majutus);
- osalejate tagamine ja ettevalmistamine;
- projekti lisarahastusallikate leidmine;
- suhtlus meediapartnerite ja kogukonnaga ning projekti nähtavuse tagamine;
- programmi sujuv elluviimine koostöös kõigi partneritega;
- projekti mõju hindamine ja mõõtmine, mil määral seatud eesmärgid on saavutatud;
- õpialalüüs;
- projekti aruande koostamine.

Palu õpilastel eeloleva loeteluga tutvuda ning seda oma projekti eripära arvestades täiendada ja täpsustada. Palu neil vastata järgmistele küsimustele: kuidas jaotuvad projekti kohustused ja rollid partnerite vahel? mis kohustused on just teil ehk koordineerival partneril?

Partnerite otsing ja valik

Partnerite valikusse peab suhtuma tõsiselt, sest nendega koos tuleb projekti igas etapis teha palju otsuseid ja tööd. Seetõttu toeta õpilasi usaldusväärsete partnerite leidmisel. Kõigepealt palu projektimeeskondadel määratleda nende ideaalne partner. Seda võib teha samamoodi, nagu projektimeeskonnad kujutlesid ideaalset osalejat.

Joonistage oma ideaalne partner paberile ning iseloomustage teda nii detailselt, kui võimalik. Abiks võiksid olla järgmised küsimused:

- Kes on teie tulevane partner (noortegrupp või organisatsioon, kool, MTÜ vm)?
- Kui suur on teie tulevane partner (koosseis, vabatahtlikud, rahastusallikad, lõpetatud projektide arv ja ulatus)?
- Millega teie partner tegeleb (tegevusulatus, sihtrühm, kohalikud ja rahvusvahelised kogemused)?
- Kuidas partner on projekti teemaga seotud (kogemus teemavaldkonnas, pädevused)?

⁵² SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Partnerlus*. Küllastatud aadressil: <http://noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/partnerlus/>.

Kui õpilased teavad, keda nad soovivad ideaalis leida, võib hakata otsima. Soovita õpilastel otsida välispartnereid erinevaid kanaleid kasutades. Hoiata neid, et see võib olla üks aeganõudvamaid ja pingutust vajavamaid tegevusi projekti ettevalmistamisel.

Partnerite leidmiseks on mitu võimalust:

- Isiklikud kontaktid – sõbrad välismaal, välismaalastest sõbrad.
- Kooli, noortekeskuse, kohalike organisatsioonide, valla/linna kontaktid – julgusta õpilasi nendega ühendust võtma ning partnerite leidmisel nende abi paluma. Tavaliselt toetavad organisatsioonid hea meelega õpilasi, sest ka nende jaoks on see hea võimalus varem loodud partnerlussuhet säilitada.
- Rahvusvaheliste ürituste, konverentside, seminaride osalejad – ka SANA pakub väliskoolitusi, nii temaatilisi kui ka konkreetselt kontaktide loomiseks peetavaid partnerlusseminare, kus saab kohtuda usaldusväärsete inimestega.
- Kirjutada ise partneriotsingu teate. Projektimeeskond võib ise täita partneriotsingu vormi ning saata selle SANA e-posti aadressile noored@noored.ee. SANA edastab partneriotsingu projektimeeskonnale huvipakkuvate riikide Erasmus+: Euroopa Noored rahvuslikesse büroodesse, kes omakorda edastavad selle sobivatele sihtgruppidele. Projektimeeskond saab ka ise vaadata teisi partneriotsinguid SANA veebilehel.
- Leida partner andmebaasist OTLAS <http://www.salto-youth.net>. OTLAS on platvormi Salto-Youth juurde kuuluv rahvusvaheline andmebaas. See on avatud kõigile, kes otsivad partnereid noorsootöö valdkonnas ja programmi Erasmus+: Euroopa Noored projektide tegemiseks. Andmebaas võimaldab registreerida oma organisatsiooni, kirjeldada oma projektiideid ja otsida projektipartnereid.⁵³
- Liituda Erasmus+ partnerlusrühmadega Facebookis.

Pärast eeltoodud võimaluste tutvustamist anna õpilastele aega neid iseseisvalt analüüsida ja partneriotsingu tegevusplaan koostada. Palu õpilastel oma isiklike kontaktide võrgustikku visualiseerida ja hinnata, kas ja kellele võiks partnerlust pakkuda. Seejärel palu õpilastel omavahel ära jagada, kes ja milliseid kanaleid pidi partnereid otsib⁵⁴. Enne otsingu alustamist palu projektimeeskondadel täita **partneriotsingu vorm** (lk 59) ning koostada selle põhjal ka partneriotsingu kuulutus/kiri. Nii saab tagada, et kõik projektimeeskonna liikmed edastavad potentsiaalsetele partneritele sarnast infot. Hiljem soovita õpilastel võimalike partneritega suhtlemisel pöörduda tagasi samade küsimuste juurde, millega nad töötasid ideaalse partneri määramisel. Juhul, kui aeg lubab, mängige läbi **partneriotsingu simulatsioon**.

Partnerite omavaheline suhtlemine

Partneritega suhtlemisel kehtib põhimõte, et mida isiklikum ja otsesem on suhtlus, seda parem: parem Skype kui e-post, parem isiklik kohtumine kui Skype⁵⁵. Samas on loomulik, et projekti koos välispartneritega ellu viies tehakse suur osa tööst ära n-ö kaugjuhtimisel. Sellise koostöö läbielamiseks tee õpilastega **harjutust „Sildade ehitamine“**.

⁵³ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Partneriotsingud*. Külastatud aadressil: <http://noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/partneriotsingud/>.

⁵⁴ Euroopa Noored Eesti büroo (s.a). *Noortevahetus: tšeki välismaa kultuure!* Tallinn.

⁵⁵ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Partnerlus*. Külastatud aadressil: <http://noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/partnerlus/>.

Esimesel kohtumisel partneriga, olenemata sellest, mis viisil see toimub – kas Skype’i teel, meilitsi või isiklikult kohtudes – on soovitatav arutleda mõnede peamiste küsimuste üle.

Esimese kohtumise kontroll-loend:

- Projekti teema ja probleem – kas kõigil on projekti teemast ja fookusest ühesugune arusaam?
- Pange paika ühised eesmärgid – kas olete partneriga ühel meelel?
- Leppige kokku projekti tegevuste ajaraam – kas kõigile sobivad ühiste tegevuste kuupäevad?
- Kui suur on projektis osalejate arv, mis on nende vanus ja sooline suhtarv?
- Uurige, mis on partneri motivatsioon ja ootused projekti suhtes. Miks nad soovivad projektis osaleda?
- Leppige kokku, kuidas hakkate edaspidi omavahel suhtlema (FB-grupp, e-post vm).
- Arutlege iga partneri kohustuste üle ning pange edaspidised plaanid ja tähtajad paika.

Kui selgub, et partneriga, kellega õpilased plaanisid koostööd teha, on põhimõttelised lahkavumused, on projekti selles etapis veel võimalik partnerlusest loobuda. Soovita õpilastel kohe alguses aus olla ning partnerile asjalikult ja argumenteeritult koostöö mittejätkamisest teada anda. See hoiab ära edaspidised konfliktid ning võimaldab leida sobivama partneri.⁵⁶ Valmista õpilasi selleks ette, et ka siis, kui esimene kohtumine partneriga läheb edukalt ning peamistes küsimustes valitseb üksteisemõistmine, võivad konfliktid ikkagi tekkida. Selgita õpilastele, et see on normaalne. Nad peavad olema lihtsalt valmis konfliktidega tegelema: partneriga ausalt rääkima, seisukohtade üle arutlema ning lahendusi otsima.

Pärast partneri(te) leidmist tuleb jätkata tööd hea partnerlussuhte säilitamiseks ja projekti ühiseks arendamiseks. Julgusta õpilasi võimalikult hästi oma partnerit tundma õppima. Selleks sobivad regulaarsed kohtumised ja üritused, sh mitteametlikuks suhtlemiseks mõeldud üritused. Klassis saab teha ajurünnaku, mis viisil võimalikult hästi oma partneriga juba projekti ettevalmistaval etapil tutvuda, kui suhtlemine toimub peamiselt veebis. Mõne projekti, näiteks rahvusvahelise noortevahetuse puhul, võib korraldada ettevalmistava kohtumise ka reaalses elus. Soovita õpilastel seda võimalust kindlasti kasutada.

Vaatamata sellele, kui head suhted on partneri(te)ga loodud, rahastuse saamisel tuleb kindlasti allkirjastada **partnerlusleping** ehk partnerite omavahelised sisekokkulepped. Lepingu eesmärk on kindlaks määrata partnerite vastutus, ülesanded ja rahalise toetuse jaotus. Omavaheline kirjalik sisekokkulepe aitab vältida arusaamatusi projekti peamistes küsimustes. Tutvusta õpilastele näidislepingut (lk 61) ning palu projektimeeskondadel seda analüüsida ja selle põhjal koostada oma sisekokkuleppe vorm, mille peaks partneri(te)ga kooskõlastama.

⁵⁶ Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutuse Archimedes noorteagentuur.

Partneriotsingu vorm⁵⁷

Name of organization or youth group / Organisatsiooni või noortegrupi nimi:

Country / Riik:

Name, phone and e-mail of contact person / Kontaktisiku nimi, telefoninumber ja e-posti aadress:

Describe your organization / Kirjelda oma organisatsiooni või noortegrupi:

What kind of action do you want to implement: international youth exchange, international youth initiative, support for policy reforms? / Mis tüüpi tegevust soovite ellu viia: kas rahvusvahelist noortevahetust, rahvusvahelist noortealgatust või noorte osalusprojekti?

What kind of project do you want to do (theme, activities)? / Mis laadi projekti soovite teha (teema, tegevused)?

⁵⁷ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Partnerotsingud*. Külastatud aadressil:
<http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/partnerotsingud/>.

Partner country(ies) of preference (if any) / Partnerriikide eelistused (kui on)

Do you want to send or host the activity? / Kas soovite olla osalejat saatev partner või läbi viia peamised tegevused oma riigis?

Working language(s) of the project / Projekti töökeel(ed):

Do you want to add something? / Kas soovite veel midagi lisada?

Partnerlusleping

Partner organisation agreement form

[Name and number of the project]

[Full official name of the coordinator]

[Full official address]

called hereafter “**the grant recipient**”, represented for the purposes of signature of this contract by [forename and surname of the legal representative of the coordinator signing this contract], of the one part, and

[Full official name of the partner]

[Full official address]

called hereafter “**the partner organisation**”, represented for the purposes of signature of this contract by [forename and surname of the legal representative of the partner organisation signing this contract], of the other part,

HAVE AGREED the **Conditions** and **Annexes** below:

Annex I [name of the Annex]

which form an integral part of this contract ("the contract").

CONDITIONS

ARTICLE 1 – PURPOSE OF THE AGREEMENT

The information contained in this partner organisation agreement is understood, agreed and will be adhered to by all parties directly involved in the above-mentioned project. The top priority is to ensure the safety of all participants and the successful implementation of the programme. The purpose of this agreement is to ensure that partner organisations are fully aware and in agreement with the details of the programme, and that any special risks or concerns or special supports that may need to be put in place will have been communicated to all parties concerned.

ARTICLE 2 – DURATION

2.1 The contract shall enter into force on the date when the last of the two parties signs.

2.2 The Project starts on [dd.mm.yyyy] and ends on [dd.mm.yyyy] at the latest.

2.3 The main activity of the project starts on [dd.mm.yyyy] and ends on [dd.mm.yyyy].

ARTICLE 3 – FINANCING THE PROJECT AND PAYMENT ARRANGEMENTS

3.1 The coordinator will provide financial support to the partner organisation for organising travelling from home to the venue of the project and return and obtaining health insurance. The partner organisation undertakes to organise travelling and obtain health insurance.

3.2 The financial support includes:

Article of the expenses	Expenses (eur)	Documents needed to provide financial support

All expenses will be reimbursed according to the actual costs. The partner organisation must provide proof of all the actual expenses and of the actual dates.

3.3 A financing payment shall be made to the partner organisation within 14 days of the date of providing proof of the actual expenses and dates if not agreed another way.

ARTICLE 5 – BANK ACCOUNT

Payments shall be made to the partner organisation’s bank account as indicated below: [bank data]

ARTICLE 6 – DECLARATIONS

- 6.1 I/we confirm that I/we have read and agree the programme for this project.
- 6.2 I/we confirm that the programme, all special risks and concerns have been discussed and agreed by all partner organisations prior to the commencement of the project activities.
- 6.3 I/we confirm that risk assessment procedures have been carried out on the programme prior to departure and that any modifications in the programme will be subject to the same risk and safety procedures and agreed by all partner groups.
- 6.4 I/we confirm an awareness of the mission of all other groups, and consider, acknowledge and recognise the implications of there being cultural and legal differences.
- 6.5 I/we confirm that any disputes will be addressed immediately in consultation with all partner groups.
- 6.6 I/we confirm my/our undertaking to ensure visibility of the European Union support for the project and to ensure dissemination and exploitation of its results.
- 6.7 I/we confirm to the best of our knowledge that all leaders are competent and experienced and have an awareness of child safety issues.

SIGNATURES

For the partner organisation

For the coordinator

[forename and surname of the legal representative]

[forename and surname of the legal representative]

[signature]

[signature]

Done at

Done at,[date]

MEETODID PARTNERLUSE TEEMA KÄSITLEMISEKS

Nimetissõrmed ja pöidlad

Mäng õpetab mõistma koostöö väärtust ning vajadust kokkulepete täitmist kontrollida. Palu õpilastel jaguneda paaridesse ning võta 1 leht ja pastapliiats punktide lugemiseks. Ütle neile, et mängu eesmärk on koguda võimalikult palju punkte, ning siis seleta mängureegleid. Paarilised loevad kolmeni ja kolmanda numbri ajal sirutavad ühe käe ette, näidates kas väljasirutatud nimetissõrme või tõstetud pöialt. Igas ringis tuleb näidata nimetissõrme või pöialt. Teise paarilisega rääkida ei ole lubatud, välja arvatud enne 5., 8. ja 10. ringi. Kokku tuleb mängida 10 ringi.

Osalejate arv: min 2
Aeg: 30 minutit
Materjalid:
ettevalmistatud
punktisüsteem

Saadavad punktid sõltuvad paariliste näidatud nimetissõrmede ja pöialde kombinatsioonist. Pärast iga ringi kirjutavad paarilised punktid punktilehele.

A	B	A	B
Nimetissõrm	Pöial	4	0
Pöial	Pöial	3	3
Nimetissõrm	Nimetissõrm	0	0
Pöial	Nimetissõrm	0	4

Analüüsi ja arutle õpilastega:

- Kes kogus kõige rohkem punkte? Millist mängustrateegiat kasutas ta võitmiseks?
- Kes kogus kõige vähem punkte? Mis tundeid see tekitas?
- Kas te sõlmisite enne 5., 8. ja 10. ringi kaasmängijatega kokkuleppeid? Mis siis juhtus?
- Kas keegi rikkus kokkulepet?
- Millised paarid kogusid ühiselt kõige rohkem punkte? Kas need, kus mängijad tegid koostööd, või need, kus nad tegid sohki?
- Kuidas seostub see mäng päris eluga? Tooge konkreetseid näiteid.
- Kas rahvusvahelise projekti partnerid teevad koostööd või konkureerivad?

Mäng lõpeb sellise tulemusega, et koostööd teinud paarid koguvad ühiselt suurema punktisumma. Need paarid, kus keegi tegi sohki, saavad kokku vähem punkte. See tähendab, et mõni sellise paari liige võis küll koguda individuaalselt suure skoori, aga see toimus teise arvel. Õpetuslik iva seisneb selles, et **koostööst võidavad kõik**.⁵⁸

Mängu natuke keerulisemat, aga huvitavamalt variatsiooni, kui osalejad ei mängi mitte paarides, vaid 5-liikmelistes rühmades, saab vaadata käsiraamatust „Kompass“.

⁵⁸ Euroopa Nõukogu (s.a). *Nimetissõrmed ja pöidlad*. Külastatud aadressil: <https://www.coe.int/et/web/compass/fingers-and-thumbs>.

Partneriotsingu simulatsioon

Simulatsioon annab õpilastele võimaluse läbida partnerite otsingu kõik etapid ning selgitada välja, millele peaks hiljem reaalelus tähelepanu pöörama. Simulatsioon koosneb viiest etapist:

1. Projektimeskonnad koostavad partneriotsingu kuulutuse või kirja ning kinnitavad selle seina peale.
2. Projektimeskonnad tutvuvad projektide kuulutustega ning valivad kõige huvipakuva projekti.
3. Projektimeskonnad koostavad kirja/sõnumi partnerile, kelle projektis nad said huvitatud.
4. Projektimeskonnad tutvuvad saadud kirjadega ning lepivad kokku aeg/järjekord Skype's kohtumiseks.
5. Toimuvad potentsiaalsete partnerite kohtumised Skype's ning seejärel projektimeskonnad otsustavad kas ja kellega nad tahaksid koostööd teha.

Kui simulatsiooni kõik etapid on läbitud, arutle õpilastega:

- Kes sai kõige rohkem kirju/sõnumeid projektist huvitatud partnerite poolt? Mis tekitas huvi?
- Kes sai kõige vähem kirju või üldse ei saanud? Mis on selle põhjused?
- Kas olete Skype kohtumisega rahul? Mis läks hästi? Mida teeksite teisiti?
- Mille põhjal olete teinud otsuse ja valinud partneri?
- Mida tuleb teha selleks, et partnerite valik toimus sujuvalt ja läbi mõeldud?

Sildade ehitamine⁵⁹

Harjutus võimaldab õpilastel läbi elada välispartneritega koostöö ja kommunikatsiooni kogemust. Lisaks õpivad nad suhelda teise grupiga distantstil.

Jaga õpilased 4-5 inimesest koosnevatesse rühmadesse ning määrage igale rühmale partnerrühma. Seleta, et nad on kahe jõega eraldatud linna elanikud. Pärast pikkasid arutelusid olete otsustanud silla ehitada: üks linn ehitab ühe poole ja teine linn – teise poole sillast. Kuid probleem seisneb selles, et kommunikatsioon linnade vahel on raskendatud. Ainult 1 inimene saab rääkida 1 inimesega teisest rühmast, et arutleda silla disaini. Nemed võivad kohtuda max 3 korda. Läbirääkijat valitakse rühma sees.

Iga grupp läheb eraldi ruumi, kust on võimatu teisi kuulata ega näha. Ruumis leiavad nad mitmesuguseid materjale silla ehitamiseks. Silla disainist teavad nad ainult seda, et see peab ületama jõe, mille laius on 50 cm, ning hoidma mänguatot/mobiltelefoni. Rühmad peavad koos otsustama, mis on silla laius, kõrgus jmt. Kahe partnerrühma läbirääkijad saavad kohtuda 3 korda siis, kui üks nendest pakub seda. Neil on lubatud ainult rääkida omavahel, kuid mitte näidata disaini vmt. Rühmadel on 45 minutit silla ehitamiseks. Siis kõik kogunevad ning esitlevad ja testivad sillad.

Harjutuse lõpus peab toimuma analüüs ja arutelu.

Osalejate arv: min 8
Aeg: 75 min
Materjalid: igasugused
jäätmematerjalid,
kartong, paber, liim,
käärid, joonlaud

⁵⁹ SALTO-YOUTH (s.a.). *Building bridgest*. Külalstatud aadressil: <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/building-bridges.305/>.

7. PROJEKTI TEGEVUSKAVA: projekti tegevuste ettevalmistamine, elluviimine, hindamine ja järeltegevused, mitteformaalse õppimise meetodid

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ oskab planeerida projekti tegevusi ning koostab projekti ajakava, sh detailse põhitegevuste kava;
- ✓ tunneb mitteformaalse õppimise meetodeid, oskab valida eesmärgile ja sihtgrupile sobivaid meetodeid ning neid läbi viia.

Maht

3–7 tundi

Teema käsitlus ja tegevused

Projekti tegevuskava koostamine on tihtipeale õpilaste jaoks üks huvitavamaid projekti osasid, sest see võimaldab fantaasial lennata ning rakendada oma loovust ja innovaativsus. Projekti tegevuste planeerimine on väga loominguuline protsess. Seetõttu soovime anda õpilastele selleks piisavalt vabadust ja aega. Alguses võid õpilastele meelde tuletada projekti etappe ning Erasmus+: Euroopa Noored projektide ajaraami ja tähtaegu. Lisaks palu igal projektimeeskonnal võtta ette ka varem kirja pandud projekti üldeesmärgid, ülesanded ja tulemused ning projekti vajalikkust tõestav info.

Projekti tegevuskava sisaldab:

- eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste loetelu;
- iga tegevuse elluviimiseks vajaliku aja määratlust ehk tähtaega, projekti tegevuse perioodi;
- iga konkreetse tegevuse eest vastutajat;
- iga tegevuse maksumust.

Tavaliselt jaotatakse projekti tegevused kolme põhietappi – ettevalmistav etapp, tegevuste elluviimise etapp, hindamise ja järeltegevuste etapp – mis omakorda koosnevad alategevustest.⁶⁰ Eri etappide võimalikke tegevusi on lihtsam kavandada, kui on planeeritud erinevad töörühmad. Siis on väiksem tõenäosus, et midagi olulist unustatakse.

Palu projektimeeskondadel läbi mõelda projekti töörühmad, jagada meeskonnaliikmed nendesse ning panna kirja iga töörühma erinevate etappide võimalikud tegevused projektist lähtuvalt. Ülesande täitmiseks võivad õpilased kasutada töölehte „Projekti töörühmad“ (lk 69).

Võimalikud töörühmad: finantsid (pangakonto avamine, eelarve koostamine, maksete tegemine), uuring (partnerriikide kultuuri, traditsioonide, elustiili uurimine, keeleõppevõimaluste uurimine, projekti teema uurimine), kommunikatsioon partneritega (partneritega kohtumiste planeerimine, osalejate omavahelise suhtlemise tagamine, välisosalejate kohta info kogumine), reisimine, majutus ja üldine heaolu, toitlustus, temaatiliste tegevuste ajakava, projektikomitee, avalikud

⁶⁰ *Abimaterjal. IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored.* (s.a). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

suhted, monitooring ja hindamine jne⁶¹. Töörühmade valik oleneb projektimeeskonna liikmete / projektis osalejate arvust ja projekti eripärast.

Kui töörühmade tegevused projekti eri etappidel on kirjas, saab koostada projekti detailsema tegevusplaani.

Projekti tegevusplaani puhul on tähtis, et:

- iga oluline tegevus on eraldi vaadeldav;
- igal tegevusel on algus- ja lõpptähtaeg;
- iga tegevuse ajagraafik on seotud teiste tegevustega;
- iga tegevuse eest vastutab konkreetne isik;
- plaan ei ole liiga tihe, pingeline;
- see kirjeldab, mida on tegevuse elluviimiseks vaja (vajalikud ressursid)⁶².

Anna õpilastele ülesanne koostada projekti tegevusplaani (vt töölehte „Projekti tegevusplaani“, lk 70). Projekti tegevusplaani koostades tuleb arvestada kõigi töörühmade tegevustega igas projekti etapis.

Korralik projekti tegevusplaani aitab projektitegijaid nii tegevuste elluviimisel kui ka projekti hindamisel, sest see näitab projekti rahastajale projekti loogikat ja struktuuri ehk projekti tasakaalukust ja mõistlikkust.

Projektide laad

Õpilaste projektide laad võib osutada rahvusvahelise projektijuhtimise kursuse vaheanalüüsiks ja vahetulemuste tähistamiseks. Kaasõpilastele oma projekti tutvustades mõtlevad kursuse osalejad selle veelgi paremini läbi ning struktureerivad oma mõtteid. Samuti saavad nad ideid, kuidas oma projekti parendada. See toimub teiste õpilaste projektidega tutvumise, kaasõpilastelt tagasiside saamise ning teiste projektide analüüsi ja hindamise abil.

Laada läbiviimiseks palu igal projektimeeskonnal valmistada ette oma projekti tutvustav plakat A1-lehel. Soovi korral saavad õpilased teha ka muid projektiesitlusmaterjale. Enne töö alustamist seleta õpilastele, et projekte tutvustatakse laada vormis ehk keegi ei hakka tutvustama projekti tervele klassile korraga. Projektimeeskonna liikmed peavad ise otsustama, kes käib teiste projektidega tutvumas ning kes jääb laua taha oma projekti teistele tutvustama. Samas soovita õpilastel rolle aeg-ajalt vahetada. Kui projektide laad on avatud, julgusta selle „külastajaid“ üksteisele tagasisidet ja nõuandeid andma. Laada lõpus palu igal õpilasel minna oma projektimeeskonda tagasi ning arutleda järgmiste küsimuste üle:

⁶¹ Youth Work Service Leargas – The Exchange Bureau (s.a). *A Youth Exchange: How do we do that?* Dublin.

⁶² Abimaterjal. IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored. (s.a). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

- a) Milline projekt meeldis teile kõige rohkem? Miks?
- b) Mis on projektide puhul kõige levinumad puudujäägid? Kas seda saab öelda ka teie projekti kohta?
- c) Missugust tagasisidet ja nõuandeid oma projekti kohta saite? Mida te sellest arvate?
- d) Millised projekti parendamise ideed on teil tekkinud? Kuidas te oma projekti täiendate?

Projektide laada lõpetamiseks võib hääletada parima projekti poolt, kleepides näiteks paberist tähekesed kõige rohkem meeldinud projektile. Juhul, kui otsustad seda teha, lepi õpilastega kokku ka projekti hindamise kriteeriumid. Samas jälgi, et vaatamata hääletustulemustele saaks iga projektimeeskond enda projekti kohta tagasisidet. Selleks võta ka ise laadast aktiivselt osa ning tagasisidest igat projekti.

Põhitegevuste planeerimine ja tegevuskava koostamine

Põhitegevuste ajakava ja selle kirjeldamise vorm oleneb projekti tüübist ja eripärast. Erasmus+: Euroopa Noored mitu päeva kestvad tegevused, nt noortevahetused, nõuavad väga täpset ajakava, mis kirjeldaks kõiki tegevusi hommikust õhtuni. Vaatamata sellele, et tegevuskava koostamine on väga huvitav ja loominguine protsess, võib õpilasi ehmatada see, kui palju peab planeerima. Abiks ja rahustuseks tuleb teadmine, et paljude tegevuskavade struktuur on sarnane. Kõikide projektide tegevused peavad arvestama grupidünaamikaga ning sisaldama kultuuridevahelist õppimist toetavaid tegevusi, projekti teemaga seotud tegevusi, tegevuste ja õppimise analüüsi ning ka natuke vaba aega.

Tegevuskava koostamisele häälestamiseks paku õpilastele võimalust täita rahvusvahelise noortevahetuse tegevuskava maatriksi etteantud tegevuskava elementidega (lk 73). Soovitame seda teha kõik koos suure tahvli peal, kohe iga elementi kommenteerides / nende üle arutledes. Sel juhul joonista lihtsalt tabel tegevuskava jaoks tahvlile ning jaga õpilastele/projektimeeskondadele kaardid tegevuskava elementidega. Palu õpilastel asetada tegevuskava elemendid ükshaaval õigesse kohta ning põhjendada oma otsuseid.

Grupidünaamika. Tegevuskava koostamisel peab arvestama grupidünaamikaga ehk grupi arengu faasidega. Ka näiteks 7-päevase noortevahetuse jooksul läbivad osalejad grupi arengu etapid. Oma tegevustega saab soodustada grupi arengut positiivses suunas. Praktiliselt tähendab see, et kaks esimest päeva tuleb pühendada osalejate omavahelisele tutvumisele, jäälõhkumisele, ühiste reeglite kokkuleppimisele ja meeskonnamängudele. Soovituslik on tutvustada 1–2 mängu, näiteks „Secret friend“⁶³, mis kestavad terve noortevahetuse. Need mängud soodustavad osalejate omavahelist suhtlemist tegevuste jooksul ja vabal ajal, ka nende vahel, kellega muidu ei hakkaks suhtlema. Järgmistel päevadel võib mõned meeskonnamängud teha hommikuti hea tuju loomiseks,

⁶³ SALTO-YOUTH (s.a.). *Managing the young people during a project*. Külastatud aadressil: <https://www.salto-youth.net/rc/inclusion/archive/archive-resources/inclusiongroups/inclusionoffenders/InclusionOffendersDuring/>.

lisaks julgustada osalejaid vaba aega ka õhtuti koos veetma. Viimasel päeval, mis on paljudele osalejatele väga emotsionaalne, on tähtis tegeleda lahkumisrituaalidega: meenutada koosoldud aega, jagada tänusõnu, soove ja omatehtud kingitusi, teha viimane ühispiilt jms.

Kultuuridevahelist õppimist toetavad tegevused. Alateadlikult toimub kultuuridevaheline õppimine rahvusvahelises grupis pidevalt, kuid selle teadvustamiseks peab tegevuskavas aega planeerima. Esimestel päevadel märkavad osalejad kultuurilisi erinevusi ning neil tekib palju küsimusi. Seetõttu peab planeerima aega ka aruteludeks. Samas saab kultuuridevahelise õppimise aspekti integreerida igasse tegevusse. Eraldi kultuuridevahelisele õppimisele suunatud tegevusi on soovitatav planeerida noortevahetuse algupoolele, eriti siis, kui osalejad tahavad jagada teistega oma riigi sööke ja jooke.

Projekti teemaga seotud tegevused. Teemaatilised tegevused peavad moodustama noortevahetuse tegevuskava suurima osa. Tavaliselt alustatakse nendega pärast esimest või teist päeva, kui üksteisega tutvumine ja meeskonnamängud on tehtud. Samas võib teemasse sissejuhatus alata juba osalejate tutvumisel, kui need tegevused ja teemad omavahel lõimida. Üldjuhul saab teemaatilisi tegevusi kavandada järgmise skeemi põhjal: teemasse sissejuhatus, kogemuste vahetamine, uute kogemuste omandamine, uue loomine saadud kogemuste põhjal, järgmiste sammude planeerimine ja kokkuvõtete tegemine.

Tegevuste ja õppimise analüüs. Saadud kogemuste ehk tegevuste ja õppimise analüüsile häälestamine algab juba esimesel päeval, kui osalejad mõtlevad oma ootuste ja eesmärkide peale. Seejärel peaks saadud kogemusi analüüsima regulaarselt noortevahetuse jooksul nii iga suurema tegevuse lõpus kui ka üldiselt kord päevas kas hommikul või õhtul. Noortevahetuse keskel on soovituslik läbi viia suurem vaheanalüüs, sest esiteks on vajadusel veel võimalik tegevuskava muuta ning teiseks võivad selleks ajaks olla kogunenud konfliktid, mis vajavad arutlemist ja lahendamist. Tegevuste viimane päev on täielikult pühendatud kogu noortevahetuse analüüsile.

Vaba aeg. Vaba aja planeerimine on niisama oluline kui muude tegevuste kavandamine. See on vajalik nii osalejate puhkamiseks ja isiklike asjadega tegelemiseks kui ka osalejate omavaheliseks suhtlemiseks ja informaalseks õppimiseks. Vaba aega tuleb osalejatele anda iga päev, näiteks lõuna ajal, aga ka õhtuti. Pikema/intensiivsema noortevahetuse puhul võib planeerida tegevustest vabaks ka pool päeva.

Kui õpilased on tegevuskava n-ö kohustuslikest osadest teadlikud, paku projektimeskondadele võimalust koostada nende projekti põhitegevuste tegevuskava iga päeva kohta.

Võtke aluseks ühiselt koostatud ja läbi arutatud tegevuskava maatriks ning koostage tegevuskava enda projekti jaoks. Arutlege järgmiste küsimuste üle:

- Mida ja kuidas plaanite teha?
- Miks te seda teete – kuidas iga tegevus aitab projekti eesmärgi saavutada?
- Kuidas on noored tegevustesse kaasatud?
- Kes (milline töörihm/riik) tegevuse eest vastutab?

Projekti töörühmad

TÖÖRÜHM –		
Ettevalmistav etapp	Tegevuste elluviimise etapp	Hindamise ja kokkuvõtete ning järeltegevuste etapp

TÖÖRÜHM –		
Ettevalmistav etapp	Tegevuste elluviimise etapp	Hindamise ja kokkuvõtete ning järeltegevuste etapp

TÖÖRÜHM –		
Ettevalmistav etapp	Tegevuste elluviimise etapp	Hindamise ja kokkuvõtete ning järeltegevuste etapp

Projekti tegevusplaan

Aeg (nädal)	Tegevus	Ressursid ja vahendid	Vastutaja

Noortealgatuse tegevuste ajakava⁶⁴

Tegevuse aeg ja koht	Tegevus (nimetus ja lühike kirjeldus)	Sihtgrupp (kellele on tegevus suunatud)	Vajadus (miks on see tegevus projekti eesmärkide saavutamiseks vajalik)	Tegija(d) (kes viib tegevuse läbi ning kes tegevuse eest vastutab)

⁶⁴ Abimaterjal. IDEE24: Erasmus+ Euroopa Noored. (s.a). Tallinn: Euroopa Noored Eesti büroo.

Noortevahetuse tegevuste ajakava⁶⁵

<u>Kuupäev</u>	Tegevus/meetodid (mida ja kuidas plaanime teha)	Õppimine (miks me seda teeme – kuidas tegevus aitab noortevahetuse eesmärke saavutada)	Noorte osalus (kuidas noored on tegevustesse kaasatud)	Partnerlus (milline riik tegevuse eest vastutab)
Ennelõuna				
Pärastlõuna				
Õhtu				

⁶⁵ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Taotlusvormi täitmine*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/taotlemine/taotluse-taitmine/>.

Tabel noortevahetuse tegevuskava maatriksi jaoks

	I päev	II päev	III päev	IV päev	V päev	VI päev	VII päev
Ennelõuna							
Pärastlõuna							
Õhtu							

Noortevahetuse tegevuskava elemendid

Üksteisega tutvumine / Getting to know each other	Jäälõhkujad / Ice-breakers	Meeskonna moodustamine / Team- building
Kultuuridevaheline õppimine / Intercultural learning	Teemasse sissejuhatus / Introduction to the topic	Projekti teemaga seotud tegevused / Activities connected to the topic of the project
Kohaliku kogukonnaga suhtlemine / Interaction with local people	Vaba aeg / Free time	Tegevuste ja õppimise analüüs ja hindamine / Activities and learning process analysis and evaluation

Mitteformaalse õppimise meetodid

Tegevuskava koostamisel on vaja kirjeldada, mida on plaanis teha, ja ka viisi, kuidas seda on plaanis teha. Selleks peaksid õpilased tundma võimalikult paljusid tegevusmeetodeid ning oskama eesmärgist ja sihtgrupist lähtuvalt kõige sobivamat meetodit valida. Noorteprojektides soovitame kasutada mitmekesiseid mitteformaalset õppimist toetavaid meetodeid.

Enne, kui hakkad õpilastele meetodeid tutvustama, tee kindlaks, et kõigil on meeles, mis on mitteformaalne õppimine ja selle põhimõtted. Seejärel aita õpilastel meelde tuletada neid meetodeid, mida nad juba ise teavad. Selleks võid valida ühe järgmistest harjutustest:

- **Vaikiv kirjutamine** – jaga õpilased 5–6 inimesest koosnevatesse rühmadesse. Anna igale rühmale A1-paber, mille keskel on kirjas „MEETODID“, ning igale õpilasele vildikas/marker. Seleta neile, et järgmise 10–15 minutiga peavad nad kirja panema kõik, mida nad teavad teemal „meetodid“, aga nad peavad seda tegema ilma omavahel rääkimata. Peamine ülesanne on koguda ning võimalusel ka rühmitada maksimaalselt palju meetodeid. Arutelud ja küsimuste esitamine võivad toimuda ainult kirjalikult samal lehel. See harjutus on eriti hea siis, kui ruum on liiga väike ja osalejaid on palju või kui osalejad on liiga jutukad ning kipuvad peateemast kõrvale kalduma.
- **Lihtsustatud maailmakohvik** – pane põrandale/laudadele või kinnita seintele A1-paberilehed, mille keskel on kirjas üks järgmistest teemadest: 1) Soojendus; 2) Häälestus; 3) Teema käsitlemine; 4) Refleksioon ehk eneseanalüüs; 5) Tagasiside ja hindamine; 6) Rühmadeks jagunemine. Jaga õpilased kuueks rühmaks ning palu neil minna lehtede juurde. Õpilaste ülesanne on meelde tuletada ja kirja panna kõik meetodid, mis sobivad lehele kirjutatud eesmärgi saavutamiseks. 7 minuti pärast palu õpilastel teemat vahetada. Jätka seda ülesannet nii kaua, kuni kõik õpilased on igat teemat käsitlenud.

Mõlema harjutuse peab lõpetama sellega, et õpilased käivad ringi ja tutvuvad rühmatööde tulemustega, märkides enda jaoks üles tundmatud meetodid. Siis võta aega, et õpilased saaks üksteisele tundmatuid meetodeid selgitada. Tähtis on, et õpilased selgitavad neid meetodeid üksteisele ise.

Järgmise sammuna paku projektimeeskondadele **meetodite analüüsi ülesannet**. Jaga igale projektimeeskonnale 5 väikest paberit, mille peal on kirjas meetodite nimed. Palu neil omavahel arutleda ja otsustada, millised meetoditest sobivad nende projektile ja millised mitte. Mõne meetodi võib pakkuda kahele rühmale korraga, et tekiks võrdlusmoment. Seejärel lase õpilastel oma rühmatöö tulemusi teistega jagada. Veendu, et õpilased tunnevad kõiki meetodeid. Enne seletamist julgusta neid iseseisvalt mõtlema, kuidas see meetod võiks töötada. Arvatavasti sünnivad mõttetöö tulemusena ka mõned uued meetodid.

Kindlasti anna õpilastele võimalus meetodeid ja grupi juhendamist katsetada. Seda saab teha kas ühe tunni jooksul korraga või mitme tunni raames. Teise variandi puhul võid eelnevalt õpilastega arutleda, mis teema ja tegevused on sul endal plaanis ning lähtuvalt sellest leppida nendega kokku, mis tüüpi meetodit ja millal täpsemalt katsetada. Pea meeles õpilaste meetodi valikut ja katsetust ka analüüsida.

Pressikonverents⁶⁶

Pressikonverentsi võib korraldada rollimänguna. Osa osalejaid esineb ajakirjaniku rollis, kelle ülesanne on ette valmistada olukorra (probleemi) uurimiseks vajalikud küsimused. Ülejäänud osalejad valmistuvad esinema küsimustele vastaja rollis. Pressikonverentsi õnnestumiseks on vaja koostada sobiv olukorrajeldus, püstitada probleem, anda ettevalmistusaega, et osalejad saaksid ennast oma rolli ja teemaga kurssi viia ning vajalikku materjali otsida. Pressikonverentsile võib järgneda ajakirjanduslik kirjutusülesanne (uudis, intervjuu).

Ringlev ülevaade⁶⁶

Ringlev ülevaade sobib nii osalejate seisukohtade ja arvamuste väljendamiseks kui ka teadmiste kokkuvõtteks mõne teema käsitlemise lõpus. Ringlevat ülevaadet kasutades saab igapäevselt läbi töötada mitu probleemi. Samal ajal kogutakse kokku ja tehakse nähtavaks kogu grupi seisukohad ja arusaamad. Kuna kõik arvamused on kohe ja korraga kõigile näha, annab see võimaluse ka moderaatoril/läbiviijal teadmiste ebatäpsusele, ebakõladele või probleemidele kiiresti reageerida ning anda osalejatele lisainfot või tekitada arutelu.

1. 6–8 küsimust on kirjutatud suurtele nummerdatud paberilehtedele ja asetatud eri kohtadesse ruumis.
2. Paarides või kolmeliikmelistes gruppides tegeldakse ühe küsimusega korraga. Kõik paarid või grupid vastavad kõigile küsimustele. Eelnevalt lepitakse kokku, mitu mõtet ühele lehele kirjutatakse või mitu minutit ühe lehe ees arutletakse.
3. Järgneb ühine arutelu lehtedel oleva materjali põhjal.

Sokratese jalutuskäik⁶⁶

Paarile antakse ülesanne (probleem, küsimus, juhtum vms) ning nad saadetakse jalutuskäigule. Teatud aja või teekonna jooksul peavad nad pidevalt kõndides ülesande lahendama. Järgneb ühisarutelu.

Maailmakohvik⁶⁶

Maailmakohviku korraldamiseks tuleb seada laudad nii, et tekivad laudkonnad. Iga laua ümber paigutatakse neli tooli (ära anna järele kiusatusele teha suuremad rühmad). Laudadele asetatakse märkmete tegemiseks paberlaudlinad või suured paberilehed, märkmepaberid ja kirjutusvahendid.

1. Sissejuhatus. Kohviku peremees (koolitaja) tervitab külalisi, annab ülevaate maailmakohviku protsessist ja selgitab eesmärgi. Lepitakse kokku kohviku etikett (reeglid, nt keskenduda olulisele, jagada oma mõtteid, kuulata tähelepanelikult, teha märkmeid).
2. Väikerühmade ringid. Osalejatele esitatakse küsimus, mille üle iga laudkond arutleb 20–25 minutit. Põhilised ideed palutakse lauale (laudlinale või eraldi paberitele) kirja panna. Võib joonistada, seoste loomiseks nooli vedada. Aruteluringi lõpus jääb perenaine või peremees samasse lauda ning teised liiguvad edasi uude lauda.

⁶⁶ Karm, M. (2016). *Valik rühmatöö meetodeid*. Publitseerimata loengumaterjal. Tartu Ülikool.

3. Perenaine või peremees tervitab järgmist rühma ning annab ülevaate, mida arutati eelmise ringi ajal. Uustulnukad teevad täiendusi, lisavad oma mõtteid või eelmises lauas arutatud ideid. Oluline on luua seoseid eelmiste aruteludega. Iga ringiga minnakse aruteludega sügavamale. Sama küsimust võib kasutada rohkem kui ühes ringis, ent arutelu edenedes võib ka uusi küsimusi püstitada.
4. Üldine kokkuvõte. Viimase ringi ajal kogunetakse algsesse lauda tagasi. Tehakse kuulnud ja arutatud teemadest ning lähenemistest kokkuvõte. Tulemused jäädvustatakse suurtel lehtedel. Need võib vormistada ka jooniste, tabelite või mõttekaartidena või võib üles riputada laual oleva laudlina koos märkmetega.

Maailmakohvikut juhtiva koolitaja ülesanne on selgitada kogunemise eesmärki, püstitada küsimused ning tagada, et küsimused oleks kõigile nähtavad (slaidil või igal laual oleval lehel). Koolitaja selgitab, kuidas kulgeb kohviku logistika (et igas lauas on peremees või perenaine, kes jääb paigale, et lõpuks tuleb teha kokkuvõtted ja neid tutvustada). Vestluse ajal tasub liikuda laudade vahel ning jälgida, et arutelu sujuks ja et laudkonnad käsitleksid teemasid piisava põhjalikkusega. Koolitaja annab märku, kui aeg hakkab otsa saama või tuleb meelde märkmete tegemist. Lõpus tuleb anda ühise arutelu ja kokkuvõtete põhjal tagasisidet.

Kuus mõttemütsi⁶⁶

Edward de Bono soovib oma raamatus „Kuus mõttemütsi“ asetada uute ja keerukate probleemide sügavamaks lahtimõtestamiseks endale kujutluses järgemööda pähe kuus erinevat vaimset suundumust tagavat mõttemütsi. De Bono soovitas võtet kasutada koosolekutel, probleemide üle arutlemisel, ent meetodit sobib kasutada ka noorteprojektides. Mõttemütse võib kasutada nii individuaalselt kui ka rühmatöös. Põhimõte on mütse vahetades uurida probleemi eri vaatenurkadest, samuti tagada küsimuse laiem, sihipärasem ja tegusam käsitus.

Valge müts – objektiivsus, olulised on faktid, numbrid, kuupäevad, põhisuunad, statistika. Valge mütsi kandja toetub faktidele ning toob esile võimalikult palju objektiivseid andmeid. Milline informatsioon meil on? Millist vajame? Mis puudub?

Punane müts – oluline on intuitsioon, tunne. Punase mütsi kandja väljendab oma tundeid probleemi või ideede suhtes, toob esile oma suhtumise, toetub intuitsioonile ja sisetundele. Mulle meeldib... Ma arvan... Mul on tunne, et...

Must müts – kriitika ja skeptitsism. Musta mütsi kandja jälgib kõiki ideid kriitilise pilguga, vaidlustab esitatud seisukohti, toob esile nn musta stsenaariumi: lahenduste nõrgad küljed, ohud ja vastuolud. Mis juhtub, kui...? Mis võib valesti minna? Millised on võimalikud probleemid? Näen ohtu selles, et...

Kollane müts – optimism ja positiivne mõtlemine. Kollane müts on probleemi lahendamise suhtes soodsalt meelestatud. Kollase mütsi kandja usub endasse ja oma headesse võimalustesse. Teadlik ja sihipärane positiivsuse otsimine, mõnikord oletuslik. Mille poolest see idee võiks kasulik olla? Mis võiks tagada selle idee edu? Millistel tingimustel võiks see kasulik olla? Milliseid uusi võimalusi see pakub?

Roheline müts – areng ja loovus. Rohelise mütsi kandja loobub vanadest mõttemallidest ning pakub välja uusi ja ootamatuid lahendusi. Mis on selle idee puhul huvitav? Milleni see idee viib? Millele see idee vihjab (edasi suunab)? Milliseid võimalusi veel on?

Sinine müts – tervikmõtlemine. Sinise mütsi kandja kõrvutab erinevaid lähenemisviise, leiab neid ühendava alge ning loob leitud uue terviku. Sinine mõttemüts tähendab mõtlemise üle mõtlemist. Sinine mõttemüts on mõtlemise korrastamine ja protsessi reguleerimine. Sinine mõttemüts kuulutab välja ka mütside vahetamise. Koosoleku lõpus nõuab sinine mõttemüts tulemust, kokkuvõtet, järeldusi, lahendusi (koosoleku juhataja roll). Keskendume sellele, et... Tooge välja eesmärk. Millist tulemust peame edukaks? Kokkuvõte on järgmine... Kas me kõik nõustume, et jõudsime nendele järeldustele? Millised on järgmised sammud?

Mõttemütse võib kasutada üksteise järel, ent pole kohustust kasutada alati kõiki mütse – jada võib moodustuda ka kahest, kolmest või neljast mütsist. Mõttemütside kasutamise juures on oluline, et valitseks kord. Rühma liikmed peavad kinni pidama kokkulepitud mütside kasutusest. Ise ei saa öelda, et tahetakse olla näiteks must müts, vaid selle määrab rühma juht. Ühe mütsi kasutamise aeg ei peaks olema liiga pikk, kuna lühem aeg suunab keskendumata.

8. ÕPPIMINE PROJEKTIDES: õppimine ja õppimise toetamine, võtmepädevused, refleksioon ehk eneseanalüüs ning õppimise ja saavutuste tunnustamine, Noortepass, refleksioonimeetodid

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ teab, kuidas planeerida, mõtestada, analüüsida ja toetada õppimist projektis ning saab luua õppimist soodustava keskkonna;
- ✓ selgitab oma sõnadega võtmepädevusi ning mõistab, kuidas neid saab arendada;
- ✓ on teadlik Noortepassist ja selle läbimise protsessist.

Maht

3–5 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Kõikide Erasmus+: Euroopa Noored projektide peamine alustala on **õppimine**. Õppimine toimub noorteprojektides veidi teistmoodi kui koolis, kuid õppimine peab sellest hoolimata olema **planeeritud, analüüsitud ja mõtestatud**. Sel moel õpivad osalejad mitteformaalses õpikeskkonnas lihtsalt teistsuguseid oskusi ja omandavad teistsuguseid teadmisi. Rahvusvahelistes projektides saavad nad näiteks teadmisi eri kultuuridest, võõrkeelt praktiseerida, oskusi, kuidas teistest kultuuridest pärit inimestega suhelda, meeskonnatöö oskusi ja praktilisi oskusi: kuidas suhelda ametiasutustega, kuidas seada tähtaegu ja neist kinni pidada ning vastutada, et asjad saaksid korrektselt ja õigeaegselt tehtud.⁶⁷ Loomulikult õpivad projekti osalejad ka lähtuvalt projekti eesmärgist, teemast ja plaanitud tegevustest.

Et projektis toimuv õppimine oleks võimalikult tulemuslik, peab see olema hästi planeeritud. Kvaliteetsete õpitulemuste tagamiseks peab läbi mõtlema kõik õppimise faasid alates õpieesmärkide seadmisest, õpitegevuste kavandamisest kuni õppimise analüüsimise ja selle mõju hindamiseni.⁶³

Siis, kui oled õpilastele projektis õppimisest ja õppimise planeerimise tähtsusest rääkinud, võid teha nendega ühe kiire ja teemale häälestamiseks sobiva harjutuse. Selleks kirjuta tahvlile / suurele paberile juhendid (vt Juhendit 1) ning seleta õpilastele, et hakkad neile ütlema korraldusi, mille

Paremale
Vasakule
Üles
Alla
Hüppa
Tantsi

Juhend 1

Paremale - Hüppa
Vasakule - Üles
Üles - Paremale
Alla - Tantsi
Hüppa - Alla
Tantsi - Vasakule

Juhend 2

järgi nad peavad tõstma käed paremale/vasakule/üles/allu, hüppama või tantsima. Anna neile mõned korraldused täita ning küsi, kas see ülesanne oli lihtne. Siis aga ütle, et nüüd muudad korralduste tähendust ning „paremale“ tähendab hoopis „hüppa“, „vasakule“ tähendab „üles“ jne (vt Juhendit 2), ning lisa need muudatused tahvlile/paberile. Ütle õpilastele, et neil on uute tähenduste õppimiseks minut aega. Seejärel anna neile kõigepealt võimalus

⁶⁷ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Õppimine ja Noortepass*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/oppimine-projektis/>.

sooritada harjutust koos juhendiga, kuid pärast mitut katset kata see kinni. Lõpuks anna soovijatele võimalus oma sooritust kontrollida.

Arutle õpilastega:

- Kes arvab, et on sooritanud ülesande edukalt? Mis on/oleks edukas sooritus teie jaoks? Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et sina ei andnud ülesande sooritamise hindamisskaalat. See tähendab, et ühe inimese jaoks tähendab edukas sooritus 100% õigeid liigutusi, teisele piisab aga ainult kahe tähenduse meeldejätmisest, et hinnata sooritust edukaks. Noorteprojektides ja mitteformaalses õppimises osalejad määratlevad samamoodi oma õpieesmärgid iseseisvalt.
- Mis aitas uusi tähendusi õppida? Pane õpilaste vastused kirja.
- Mis takistas õppimist? Pane õpilaste vastused kirja.

Arvatavasti tuleb õpilaste vastustest välja, et inimesed õpivad väga erinevalt. Õppimiseks vajalikud või selle edukust toetavad faktorid on järgmised.

Õppimiseks on vaja⁶⁸:

- Eneseanalüüsi
 - Mida ma soovin enda juures edasi arendada?
 - Milles ma olen hea?
 - Millal ma olen midagi nii-öelda ära õppinud?
- Motivatsiooni
 - Mida mul on vaja, mida ma soovin õppida?
 - Kuidas ma tulen toime võimalike takistustega?
 - On mul piisavalt kindlustunnet?
- Teadlikkust enda õppimisest
 - Kuidas ma kõige paremini õpin?
 - Mida ja kuidas ma viimati õppisin?
 - Milline on minu õpistiil/õppimise eelistus?
- Võimekust enda õppimist toetada
 - Enesejuhtimine ja enda aja planeerimine
 - Abistavate vahendite/inimeste leidmine
 - Enda õppimist toetava süsteemi ja struktuuri loomine
- Teisi inimesi
 - Et õppida koos
 - Et saada tagasisidet
 - Et mind juhendada ja toetada
- Õppeprotsessi hindamist
 - Kuidas mul läheb?
 - Mis mul õppimist takistab?
 - Kas pean midagi muutma?

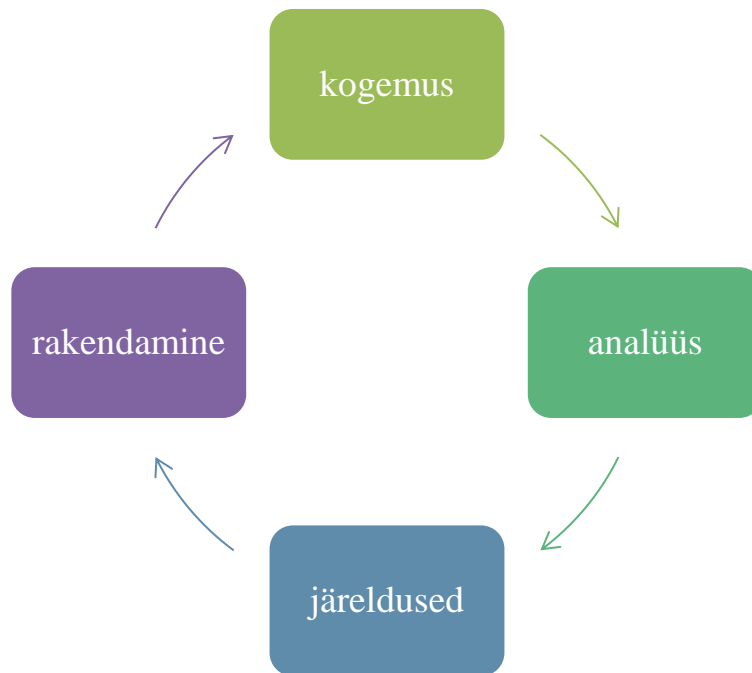
⁶⁸ Jüristo, K. (koost). (2014). *Õppimine ja selle toetamine Euroopa Noored projektides*. Külastatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2014/09/opikogemuste-toetamine-noorte-projektides.pdf>.

Selleks, et toetada projektis osalejate õppimist, peaks aitama neil projekti jooksul läbivalt:

- **määratleda oma õpieesmärke** – eesmärgid peavad vastama konkreetse inimese soovidele ja vajadustele, olema realistlikud, võimalikult konkreetsetelt sõnastatud ja hinnatavad. Õpieesmärke tuleb seada projekti algaasis;
- **jälgida, kuidas eesmärkide suunas liikumine edeneb ja vajadusel õpieesmärke kohandada.** Panna seejuures tähele ka neid õpitulemusi, mis esialgsetes eesmärkides otseselt ei kajastu;
- **analüüsida toimunud õppimist ja sõnastada selle tulemusi** nii individuaalselt kui ka koostöös koolitaja, noorsootöötaja, teiste grupiliikmetega;
- **kanda hoolt selle eest, et õpitulemused saaksid jäädvustatud** nii osalejate endi kui ka õppeprotsessist väljaspool seisvate inimeste (nt õpetaja, tulevane tööandja jt) jaoks;
- seostada õpitu reaalse elu, uute eesmärkide ja edasiste plaanidega.⁶⁹

Palu õpilastel vaadata üle oma projekti tegevuskava nii, et selles oleksid kõik eeltoodud etapid kajastatud. Ükski neist punktidest ei realiseeru iseenesest. Seega peab nende punktideni jõudmiseks olema ajakavas märgitud eraldi tegevus.

Mitteformaalne õppimine toimub peamiselt kogemuse kaudu, kuid kogemusest õppides peab läbima järgmised sammud (põhineb Kolbi kogemusõppetsükli).

Kogemusest õppimiseks peab seda esmalt **analüüsima** – mõtestama, mis juhtus, miks juhtus ja miks just nii läks. Seejärel peab endalt küsima, mida eelnev minu jaoks tähendab. Peab tõstma analüüsi enda eelnevate teadmiste ja kogemuste konteksti. Peab endalt küsima, miks minuga just see ja just nii juhtus, milliseid **järeldusi** võin sellest enda jaoks teha / pean sellest enda jaoks

⁶⁹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Õppimine ja Noortepass*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/oppimine-projektis/>.

tegema. Viimase sammuna peab tegema järeldused enda käitumise või sellele järgneva kohta – kas või endalt küsima, mida peaksin tegema teisiti või hoopis samamoodi; mis viib meid uue kogemuseni, mida analüüsid saame eelnevatele järeldustele kinnitust.⁷⁰

Õpikogemust planeerides on oluline silmas pidada:

- osaleja isikupära, sh vanust, tema eelnevaid kogemusi, suhtumist õppimisse, keelekasutust;
- osaleja õpistiili ja eelistusi.
Palu õpilastel lugeda õpistiilide kohta (<https://www.tark.ee/opistiilid-kuidas-me-opime-ja-opetame-2>) ning teha test individuaalse õpistiili määratlemiseks (http://www.syg.edu.ee/~peil/opi_oppima/stiili_test.html);
- õpikeskkonda – võimaldama peaks nii grupis kui ka individuaalset tegutsemist, nii näost näkku kohtumisi kui ka e-suhtlust ning arvestama peaks erinevate eelistustega füüsilise keskkonna suhtes.
Palu õpilastel mõelda, kuidas saaks füüsilist keskkonda ümber korraldada nii, et see toetaks maksimaalselt projektis õppimist, ning palu õpilastel oma ideed kirja panna;
- mida aktiivsemad ning osalejate enda osalust ja panust toetavamad on meetodid (sh analüüsimeetodid), seda mõjusam on õppimine.⁷¹

Õppimise koonus		
Pärast kahte nädalat mäletame tavaliselt		Kaasatuse iseloom
90% sellest, mida me ütleme või teeme	Tõelise asjaga tegelemine	Aktiivne
	Reaalse situatsiooni simuleerimine	
	Dramaatiline esitus	
70% sellest, mida ütleme	Kõnepidamine	Passiivne
	Arutelus osalemine	
50% sellest, mida me kuuleme ja näeme	Nägemine, kuidas seda kohapeal tehakse	
	Demonstratsiooni jälgimine	
	Eksponaadi vaatamine	
	Demonstratsiooni jälgimine Filmi vaatamine	
30% sellest, mida näeme	Piltide vaatamine	
20% sellest, mida kuuleme	Sõnade kuulmine	
10% sellest, mida loeme	Lugemine	

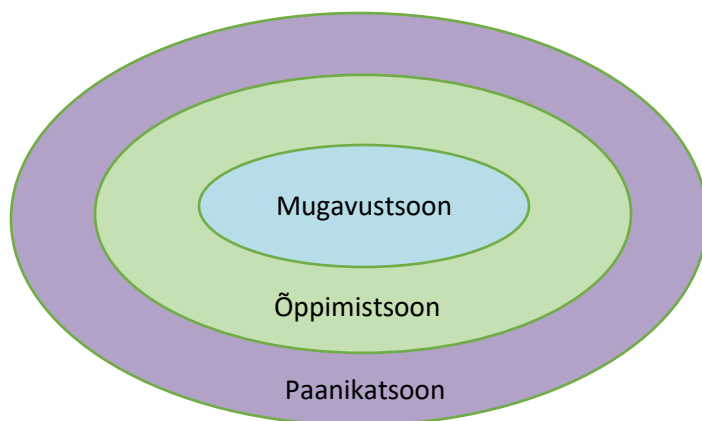
(Allikas: Edgar Dale, 1969)

http://biznes-knigi.com/books_files/online_html/5987/b00001098.jpg

⁷⁰ Jüristo, K., Kodi, M., Kuzina, A., Jeršov, D., Ulla, T. (s.a). *Noortekohtumiste kvaliteediseminar: töövihik*. Tallinn: SA Archimedes noorteagentuur.

⁷¹ Jüristo, K. (koost). (2014). *Õppimine ja selle toetamine Euroopa Noored projektides*. Külastatud aadressil: <http://noored.ee/wp-content/uploads/2014/09/opikogemuste-toetamine-noorte-projektides.pdf>.

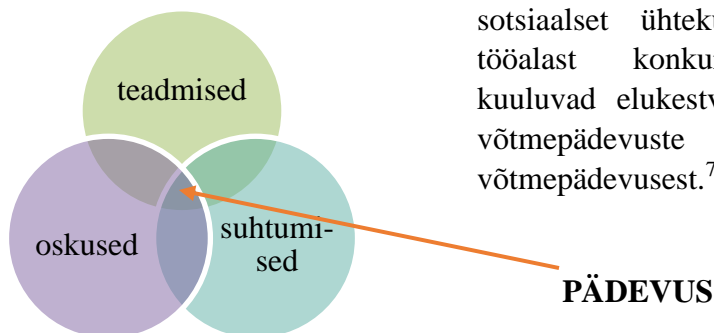
Lisaks sellele on oluline planeerida, et projektis **osalejad astuksid mugavustsoonist välja**. Mugavustsoon on mõtteline tsoon, kuhu kuuluvad harjumuspärased tegevused. Neid tegevusi tehes tunnevad inimesed ennast hästi, turvaliselt, mugavalt. Kuid areng selles tsoonis tegutsedes pidurdub, sest inimene õpib kõigepealt uue kogemuse saamisel. Selleks aga peab oma mugavustsoonist väljuma. See, mida ei ole varem teinud, võib tekitada inimeses ebakindlust, hirmu, ärevat uudishimu. Mida rohkem on saadud uusi kogemusi, seda suuremaks mugavustsoon paisub ja seda julgemaks inimene muutub. Inimesed, kes ei astu mugavustsoonist välja, tunnevad uute olukordade ees enamasti hirmu. Nad ei tea, kas ja kuidas nad uues olukorras hakkama saavad. Kui mugavustsoonist kohe liiga suur samm välja teha, võib sattuda paanikatsiooni, kus õppimist samuti ei pruugi toimuda.⁷²

Palu õpilastel omavahel arutleda: Kui sageli astud oma mugavustsoonist välja? Kas võiksid seda sagedamini teha? Kui jah, siis mis sind takistab? Kuidas teie projektis osalejad võiksid mugavustsoonist välja astuda?

Võtmepädevused

Pädevus on teadmiste, oskuste ja suhtumiste kogum. Mõiste „võtmepädevus” (ingl. k. *key competence*) viitab millelegi, mis on igas eluvaldkonnas vajalik ning toetab inimese eneseteostust, sotsiaalset ühtekuuluvust, kodanikuaktiivsust ja tööalast konkurentsivõimet. Võtmepädevused kuuluvad elukestva õppe juurde. Elukestva õppe võtmepädevuste raamistik koosneb kaheksast võtmepädevusest.⁷³

⁷² Mis on mugavustsoon, õppimise- ja paanikatsioon? (s.a). Külastatud aadressil: <http://rajaleidja.ee/mis-on-mugavustsoon-ja-miks-tasub-aeg-ak/>.

⁷³ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Võtmepädevused*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/votmepadevused/>.

Kaheksa võtmepädevust⁷⁴

Kirjaoskus

Kirjaoskuse pädevus on võime mõista ja väljendada mõtteid, tundeid ja fakte suuliselt, kirjalikult või muudel viisidel ning suhelda teistega. See on edasise õppe alus. Selle pädevuse olulised elemendid on avatus kriitilise ja konstruktiivse dialoogi suhtes ning teadlikkus keele mõjuvõimust teistele.

Mitmekeelsus

Mitmekeelsuse pädevus on võime kasutada eri keeli suhtlemiseks ning mõtete, tunnete ja faktide mõistmiseks ja neist arusaamiseks suuliselt või kirjalikult. Selleks on vajalik osata teatud keele grammatikat ja sõnavara. Oluline on ka suutlikkus õppida võõrkeelt eri viisidel. Nimetatud pädevusega on tihedalt seotud sellised käitumuslikud omadused nagu kultuurilise mitmekesisuse väärtustamine ja huvi kultuuridevahelise suhtluse vastu

Matemaatikapädevus ning looduteadus-, tehnoloogia-, inseneriteaduste pädevus.

Matemaatikapädevus ning looduteadus-, tehnoloogia-, inseneriteaduste pädevus alustest on oskus kasutada matemaatilist mõtlemist probleemide lahendamiseks igapäevastes olukordades. Teaduspädevus viitab suutlikkusele kasutada teadust, leida üles küsimused ja avaldada vaid tõenditel põhinevaid arvamusi. See hõlmab võimet kasutada loogilist ja kriitilist mõtlemist, osata käsitleda tehnoloogilisi vahendeid ning kirjeldada tehtud järeldusi ja nendeni viinud mõttekäiku.

Digipädevus

Digipädevus hõlmab digitehnoloogiate vastutustundlikku kasutamist, üksteisega suhtlemist ja koostööd, meediapädevust, digisisu loomist, turvalisuse tagamist, intellektuaalomandiga seotud küsimusi, probleemide lahendamist ja kriitilist mõtlemist. Selle all kuulub oskus kasutada teavet mitmesuguste digitehnoloogiate kaudu, kahelda olemasolevas teabes ning uudishimulik ja eelarvamusteta suhtumine.

Isiklik, sotsiaalne ja õppimispädevus

Isiklik, sotsiaalne ja õppimispädevus on oskus omandada õppimisvõimet, juhtida iseene õpiteed ja oma tulemusi analüüsida. See seisneb aja- ja teabe-juhtimises. Sotsiaalsete pädevuste hulka kuuluvad teistega konstruktiivsel viisil koostöö tegemine ja konfliktsituatsioonidega hakkama saamine. Isiklik pädevus hõlmab vastupanuvõimet, suutlikkust tulla toime ebakindluse ja keeruliste olukordadega ning näidata üles empaatiat. Ka võime toetada füüsilist ja emotsionaalset heaolu on selles pädevusvaldkonnas oluline.

Kodanikupädevus

Kodanikupädevus on oskus tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja täiel määral osaleda ühiskondlikus ja sotsiaalses elus, toetudes sotsiaalsetele, majanduslikele, seaduslikele ja poliitilistele kontseptsioonidele ning üleilmsetele arengutele ja jätkusuutlikkusele.

Ettevõtlikkus

Ettevõtlikkus viitab võimele toimida lähtuvalt võimalustest ning muuta ideed reaalseks tegevuseks, millel on teiste jaoks väärtus. See hõlmab initsiatiivi võtmist, loovust, uuenduslikkust, kriitilise mõtlemise ja probleemide lahendamise oskust. See eeldab koostöövõimet ja suutlikkust planeerida projekte, millel on kultuuriline, sotsiaalne või finantsväärtus.

Kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus

Kultuuriteadlikkus ja kultuuriline eneseväljendus seisneb mõistmises, kuidas eri riikides loovalt ideid väljendatakse, tehes seda erinevate kunstide kaudu. Selle hulka kuulub omaene ideede arendamine ja väljendamine. Pädevus eeldab kohaliku, Euroopa ja üleilmsete kultuuride tundmist ning pädevust väljendada oma ideid ja emotsioone mitmesugustes kunstilistes ja kultuurilistes vormides. Olulised käitumuslikud omadused on avatus ja uudishimulikkus.

⁷⁴ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Võtmepädevused*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/votmepadevused/>.

Kõik võtmepädevused on võrdselt olulised. Neist mitmes on kattuvaid ja üksteisega seotud aspekte ning teemasid, mis läbivad kogu võtmepädevuste raamistikku: nt kriitiline mõtlemine, loovuse rakendamine, algatusvõime, probleemide lahendamine, riskide hindamine jms on olulised kõigi kaheksa võtmepädevuse puhul⁷⁵.

Jaga õpilased 8 rühma ning anna igale rühmale üks võtmepädevustest. Palu neil arutleda, kas ja kui hästi on neil see kompetents välja arendatud ning kas ja kui palju soovivad nad seda veel edasi arendada. Seejärel palu neil tuua näiteid, kuidas kõnealust võtmepädevust saab nende projektides arendada. Lõpeta sellega, et õpilased seletavad kõiki võtmepädevusi ning toimub ühine arutelu. Alternatiiviks võib teha ka võtmepädevuse selgitava sketši.

Refleksioon ning õppimise ja saavutuste tunnustamine

Refleksioon ehk eneseanalüüs on isiksuse arengus vajalik selleks, et oma tegevusele sisu ja mõte anda. Refleksioon tähendab oma rolli, tegevuse eesmärkide ja nende aluseks olevate arusaamade lahtimõtestamist. Oma kogemuse reflekteeriv interpretatsioon on aluseks sellele, et oma järgmist tegevust kavandada. **Refleksioon põhineb enesehindamisel ja eneseregulatsioonil, st refleksioonile järgneb otsus, kas oma tegevust ja käitumist muuta või mitte.** Reflekteerimiseks on vaja sisemist valmisolekut, aega, suunajat-toetajat (kriitiline sõber), soodsat õhkkonda ja laiemat teoreetilist tausta, mille põhjal kujundada oma tegevuse analüüsi kriteeriumid.⁷⁶ Analüüsi jaoks on vaja läbi käia õppeprotsessi etapid: vaadata tagasi, mida ootasid ja mida soovisid õppida; kuidas seda tegid; millised kogemused, tegevused olid sinu jaoks olulised; mis toimus ja miks see toimus just nii; mis oli sinu tegevuse tulemus, mida sa sellest kogemusest õppisid; mida teed nüüd teisiti või samamoodi.⁷⁷ Analüüs nõuab aega ning kogetut tasub analüüsida pärast õppetegevust, iga päeva lõpus kas terve rühmaga või väiksemates rühmades, vahehindamisel projekti poole peal, projekti peamise tegevuse lõpus, aga ka mingi aja pärast, kui peamine tegevus on juba paari kuu eest lõppenud. Kogetut saab reflekteerida väga erineva inimeste arvuga: individuaalselt, paarides, väikestes rühmades, terve grupiga.

Räägi õpilastele, mis on refleksioon, millal ja kuidas seda rakendada ning mis meetodeid selleks kasutada. On hea, kui õpilased tutvuvad refleksiooni ja selle meetoditega juba kursuse alguses. Varu iga kohtumise lõpus refleksiooni jaoks natuke aega. Selle kaudu arendavad õpilased ka oma analüüsisioskusi ning koguvad refleksioonimeetodeid.

Anna õpilastele küsimused, et neid oma projektimeeskondades arutleda:

- Kuidas ja millal kavatsete refleksiooni läbi viia?
- Mis meetodeid soovite refleksiooniks kasutada?
- Kuidas tuleb projekti tegevuskava õppimise teemal omandatut arvestades täiendada? Miks on oluline refleksiooni läbi viia?

⁷⁵ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Võtmepädevused*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/votmepadevused/>.

⁷⁶ Karm, M. (2016). *Refleksioon*. Publitseerimata loengumaterjal. Tartu Ülikool.

⁷⁷ Jüristo, K., Kodi, M., Kuzina, A., Jeršov, D., Ulla, T. (s.a). *Noortekohtumiste kvaliteediseminar: töövihik*. Tallinn: SA Archimedes noorteagentuur.

Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et projekti korraldamisel on oluline nii see, et osalejad mõistavad, mida on õppinud, kui ka see, et õppimist ja saavutusi dokumenteeritakse ning teised (vanemad, kogukond, tulevased tööandjad, koolid ja ülikoolid) seda tunnustavad. Tunnustamiseks sobib Noortepassi tunnistus, projektitegijate organisatsiooni väljaantud tunnistused jm tunnustusviisid.⁷⁸ **Noortepassi** eelis on, et see ei ole ainult tunnistus, vaid ka tööriist, mis aitab õppimist mõtestada, analüüsida ja kirjeldada. Noortepassis kirjeldatakse õppimist elukestva õppe võtmepädevuste põhjal.

Noortepass on⁷⁵:

- ametlik kinnitus konkreetses Erasmus+: Euroopa Noored programmi raames aset leidnud noorteprojektis osalemise kohta; Noortepass sisaldab selle projekti kirjeldust;
- personaalne kirjeldus projekti käigus ette võetud tegevustest ja osaleja saavutatud õpitulemustest;
- võimalus muuta programmi Erasmus+: Euroopa Noored projektide käigus toimunud mitteformaalne õpe nähtavamaks;
- selgitus programmi Erasmus+: Euroopa Noored tegevuste ja nende tulemuste kohta, mida mõistavad ka inimesed väljastpoolt noortevaldkonda.

Noortepassi saamine ja sellele eelneva analüüsi läbitegemine on projektis osalejale vabatahtlik. Projekti korraldajal lasub aga lepingujärgne kohustus projektis osalejaid sellest võimalusest teavitada. Projekti läbiviijad peavad Noortepassi olemusega hästi kursis olema, et osalejaid tunnistuse saamise võimalusest informeerida ja neid sellega kaasnevas analüüsiotsuses toetada. Noortepassi väljastamine käib selleks loodud veebilehe youthpass.eu kaudu programmi Erasmus+: Euroopa Noored raames projektile eraldatud numbri alusel. Veebilehele osaleja kohta sisestatud info kantakse tunnistusele, mis luuakse pdf-vormingus. Noortepassi saab sobival hetkel välja printida. Noortepassi juhendist ja käsiraamatust leiab mõned avasõnad lausete jaoks, mis kirjeldavad projektis osalejate õpitulemisi.⁷⁹

Palu õpilastel praktiseerida oma õpitulemuste kirjeldamist rahvusvahelise projektijuhtimise kursuse näitel (lk 86). Seejärel paku neile võimalust arutleda projektimeeskondades, kuidas nad Noortepassi projektis osalejatele tutvustaksid ning kuidas nad Noortepassi täitma hakkavad.

⁷⁸ Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes noorteagentuur.

⁷⁹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Noortepassi tegemine*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/oppimine-projektis/noortepassi-tegemine/>.

Õpitulemuste kirjeldamine

Nüüd tunnen end mugavamalt

.....
.....

Ma sain teada

.....
.....

Ma õppisin

.....
.....

Nüüd ma tean, kuidas

.....
.....

Nüüd on mul selge arusaam

.....
.....

Ma tahan uurida põhjalikumalt

.....
.....

Ma olen võimeline

.....
.....

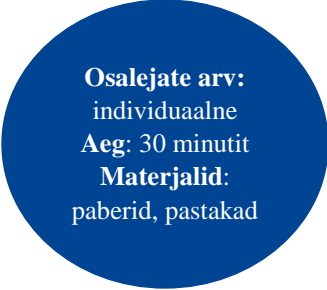
Ma arendasin

.....
.....

REFLEKSIOONIMEETODID

Mida loomad mõtleksid?

Jaga igale osalejale paber ja pastakas. Palu osalejatel mõtiskleda projekti, tunni või töötoa üle. Palu osalejatel kirjutada lühike tekst projektimeeskonna või rühma töö kohta mõne looma seisukohast. Iga osaleja valib ise looma. Kui kohas, kus te töötate, on loomi, siis paku õpilastele välja mõte kirjutada mõne kohaloleva või vaadeldava looma või akna kaudu jälgitava linnu seisukohast. Palu osalejatel mõelda, mida see loom, linn või putukas täna nägi ja mida ta projektimeeskonna/rühma tööd või projekti tegevusi jälgides võis mõelda.⁸⁰

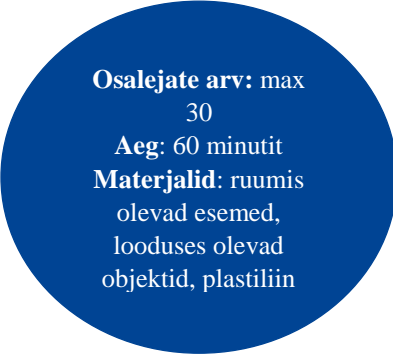

Osalejate arv:
individaalne
Aeg: 30 minutit
Materjalid:
paberid, pastakad

Minu sümbol, minu õppimine

See on lihtne ja inspireeriv viis õpitulemusi tuvastada ja neid kirjeldada, õppeprotsessi hinnata ning loovat mõtlemist arendada. See meetod on eriti kasulik tegevuse lõpus toimuva hindamissessiooni lõpetamiseks.

Palu igal osalejal otsida ruumist või loodusest ese, mis sümboliseerib tema õppeprotsessi ja õpitulemusi projekti jooksul. Palu õpilastel hiljemalt 20 minuti pärast tagasi olla. Kui kõik on otsingutelt tagasi pöördunud, esitlevad osalejad oma sümbolit ning kirjeldavad selle seoseid õppeprotsessiga ning projekti õpitulemustega.

Osalejate arv: max
30
Aeg: 60 minutit
Materjalid: ruumis
olevad esemed,
looduses olevad
objektid, plastiliin

Anna kõikidele võimalus põhjendada, miks ta just selle sümboli valis. Piira aruteluküsimuste hulka ning keskendu õppeprotsessile: miks te selle sümboli valisite; kuidas seostub see teie õppimisega; kas see on tulemus; kas see on osa protsessist; milline on teie kui õppija seos selle esemega.

Veendu, et selgituste fookus oleks õppeprotsessil, mitte sümbolil ja selle tähendusel. Sümbol on vaid inspiratsiooniallikas. Töö

objektide ja sümbolitega sobib paljudele gruppidele, sest kõik inimesed saavad neid valida vastavalt oma tunnetele, vajadustele ja võimetele. Projektis osalejad võivad luua oma sümboli ise, kasutades plastiliini. See meetod on ka hea võimalus saada osalejatelt tagasisidet või hinnangut projekti kohta, sest üldjuhul kasutatakse seda meetodit hindamisprotsessi lõpus.⁸¹

⁸⁰ Olehlova, I., Priedīte, I. (2016). *Creative Writing Cookbook*. Külastatud aadressil: https://www.salto-youth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-1429/CW-cookbook-web.pdf.

⁸¹ Kloosterman, P. (2013). *Noortepassi avastades: praktilised näpunäited ja meetodid Noortepassi protsessi maksimaalseks ärakasutamiseks*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes noorteagentuur.

Käsi

Jaga igale osalejale paber ja pastakas või pliiats. Palu osalejatel joonistada käsi ning analüüsida individuaalselt ja grupis selle abil õppimist. Igal sõrmel on oma tähendus:

Pöial: Mis meeldis sulle kõige rohkem? Mis oli kõige kasulik?

Nimetissõrm: Mis oli tähtis tuleviku jaoks? Millele sa tahad tähelepanu juhtida?

Keskmine sõrm: Mis ei meeldinud sulle või mis polnud kasulik?

Nimetu sõrm: Kellega on sul kõige parem kontakt? Kes on sinu jaoks tähtis?

Väike sõrm: Millest sa soovid rohkem teada saada?

Kui osalejad on oma vastustega valmis saanud, palu neil omavahel paaris või väikestes gruppides infot vahetada.

Kogemuse kohver

See on lihtne meetod õpitut kogeda ja analüüsida, seda teistega jagada ja võrrelda. Meetod sobib hästi pikaajalise tegevuse või projekti lõpus toimuvaks hindamissessiooniks.

Jaga igale osalejale kogemuse kohvri väljaprintitud tööleht, pastakas või pliiats. Ütle neile, et see on nende projekti kogemuse, arendatud pädevuste ja mälestuste kohver, mille nad võtavad endaga tulevaseks eluks kaasa. Palu osalejatel mõelda ja kirjutada vastused üles nii detailselt kui võimalik. Anna refleksiooniks ja kirjutamiseks piisavalt aega. Kui osalejad on oma vastustega valmis saanud, palu neil omavahel paaris, väikestes gruppides või suures ringis infot vahetada.

Mis oli selle projekti/tegevuse jooksul kõige kasulik?	Mida sa enda kohta õppisid? / Mida sa endas avastasid?	Mida sinu meeskond sinu jaoks tähendab? (<i>Joonista pilt.</i>)
Millised uued teadmised sa endaga kaasa võtad?	Kui palju sa arendasid oma võtmepädevusi skaalal 1st 5ni (1 – üldse ei arendanud, 5 – arendasin väga palju)? * inglise keele oskus – * meeskonnatöö oskused – * kultuuridevaheline suhtlemine – * õppimisoskus – * vastutuse võtmine – * ettevõtlikkus ja loovus – * digitaalsed oskused – * matemaatilised oskused –	Millised on sinu järgmised sammud (et õpitut mitte kaotada)?

Õpipäevik

Õpipäevik on isiklik päevik, kuhu õppija paneb kirja oma õppimisega seotud üksikasjad. Õpipäevik võib olla mis tahes formaadis ning seda võib kasutada mitmel moel. Peamine eesmärk on anda õppijale vahend, mille abil õppimist kirjeldada. See aitab õppijal oma õppimisest teadlikumaks saada.

Õpipäevik võib olla kena välimusega märkmik, mille annad osalejatele projekti alguses. See võib olla ka erinevatest materjalidest isetehtud päevik. Anna osalejatele aega, et nad saaksid päeviku isikupäraseks muuta (näiteks kasutada värve, kaunistusi). Niiviisi muutuvad päevikud just nende vahendiks.

Palu osalejatel võtta õpipäevik tegevustele kaasa, teha sellesse märkmeid ning kasutada neid märkmeid kaaslastega rääkides. Kasuta kaaslaste seltsis analüüsimist, mille puhul kaks või enam osalejat mõtisklevad oma õppimise üle paarides või väiksemates gruppides. Päevik võib olla suurepärase vahend mõtete vahetamiseks ning üksteise õpianalüüsi toetamiseks.

Analüüsile tõuke andmiseks jaga näpunäiteid ja küsi küsimusi ning kleebi need iga päeviku esilehele või kirjuta need projekti/päeva alguses tahvlile.

Näidisküsimused:

Mida uut avastasid sa iseenda kohta?

Mida uut avastasid sa teiste inimeste kohta?

Kirjuta üles kolm kõige tähtsamat vestlust, mida sa oled kuulnud või milles osalenud.

Mis oli täna eriti hea ja miks? Mis sulle ei meeldinud ja miks?

Näide õpipäevikust: <http://noored.ee/opimaterjalid/toovihikud/learning-diary-naide-refleksiivsest-opipaevikust/>

Osalejatel võib paluda päevikut pidada ka isikliku blogina. Blogi võib olla rangelt isiklik, kuid osalejad võivad kutsuda seda lugema ka valitud kaaslasi või jagada oma õppimist terve maailmaga (avatud blogi). Anna osalejatele projektis aega ja ruumi oma päevikusse kirjutada. Näiteks eralda iga projektipäeva lõpus pool tundi õppimisega seotud mõtete kirjapanekuks. Tähtis on rõhutada sellise individuaalse analüüsi olulisust.⁸²

⁸² Kloosterman, P. (2013). *Noortepassi avastades: praktilised näpunäited ja meetodid Noortepassi protsessi maksimaalseks ärakasutamiseks*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes noorteagentuur.

9. KULTUURIDEVAHELINE ÕPE: rahvusvahelise projekti eripärad, kultuur, kultuuridevahelised erinevused, õppimine ja dialoog

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ on teadlik kultuuridevahelistest erinevustest ning rahvusvahelise projekti eripäradest;
- ✓ on teistest kultuuridest huvitatud ning omab valmisolekut teistest kultuuridest inimesi mõista;
- ✓ teab, kuidas kultuuridevahelisele dialoogile ja õppimisele projekti raames kaasa aidata.

Maht

3 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Rahvusvahelise projekti üks oluline aspekt ja ka väärtus on kultuuridevaheline õppimine. Just kultuuridevaheline õppimine ja uudishimulik suhtumine välismaal elavatesse võõrastesse on tihtipeale üks põhjuseid, mis motiveerib projekti algatama või selles osalema. Samas võidakse konfliktis süüdistada n-ö kultuurilisi puutepunkte vaatamata sellele, et mitte kunagi pole võimalik päris kindlalt öelda, missugune ühe või teise inimese hoiak on seotud kultuuriga ja missugune isiksusega. Lisaks tähendab rahvusvahelise projekti elluviimine sageli ka tööd vähemalt ühes võõrkeeles. See omakorda põhjustab tõrkeid suhtlemises ning kahtlemata võivad sündida arusaamatused. Nende põhjustena nähakse kas keelelisi või suhtlusraskusi, aga ka kultuurilisi erinevusi. Selline vahetegemine on raske ja ebatäpne, kuid inimesed kalduvad omistama isiklikku kogemust ja käitumist kogu rahvusele ja seda üldistama, seostades neid kultuuriliste iseärasuste stereotüüpidega. Seega nähakse kultuurilist erinevust sageli põhjusena, miks rahvusvahelistes projektides leiavad aset naljakad ja vähem naljakad olukorrad.⁸³

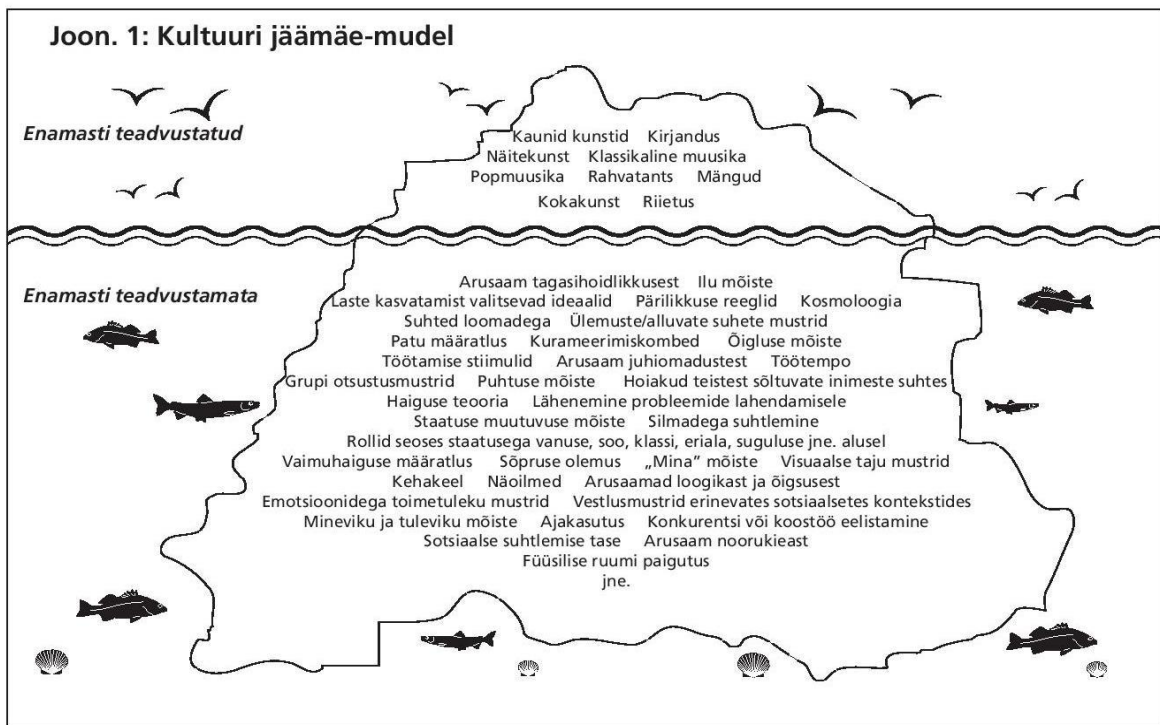
Teemale häälestamiseks küsi õpilastelt kõigepealt seda, mis on nende arvates rahvusvahelise projekti eripärad, ja seejärel küsi, mis on kultuur. Siis võta teema kokku sellega, et kultuuril ongi palju tähendusi.

Kultuur (tuleb ladinakeelsest verbist *colere*, mis tähendab käituma, austama, aga ka kasvatama ja hooldama) on kõige üldisemas mõttes inimtegevus, mis iseloomustab teatud inimgruppi, rahvast, piirkonda või ajastut. Enamasti on kultuurid selles mõttes määratletavad keele kaudu, kuid see ei ole reegel. Kultuur on inimühiskonda iseloomustav tegevus, inimtegevus, inimese loodu, mis eraldub kogu loodusest. Kultuur hõlmab selliseid valdkondi nagu keel, teadmised, oskused, traditsioonid, uskumused, väärtushoiakud, moraal, kombed, õigus jne. Inimese kui ühiskondliku olendi kultuurilised omadused antakse talle selle ühiskonna/keskkonna poolt, kus ta kasvab ja areneb, kasvatuse ja õppimise kaudu; harjutamise, jälgendamise ja kordamise abil. Sama kultuuritaustaga inimestel on ühine nn andmepank, mis koosneb informatsioonist, uskumustest,

⁸³ Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.

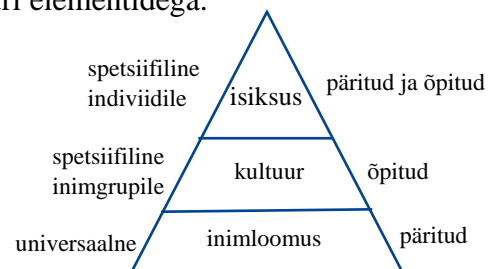
oletustest ja väärtustest. Nendele tuginetakse, kuigi seda ei osata alati sõnades väljendada. Teatud olukordades lihtsalt teatakse, et just nii on õige käituda.⁸⁴

Kultuuri kirjeldamiseks kasutatakse mitut mudelit. Üks lihtsamaid ja populaarsemaid on **kultuuri jäämäe-mudel**. Selle idee seisneb kujundis, et kultuur on nagu jäämägi: kultuuri nähtav ja enamasti teadvustatud osa, mis sisaldab nt muusikat, kirjandust, riietust, toitu, on vaid jäämäe väike veepealne osa. Kuid vee all on tohutu suur, enamasti teadvustamata kultuuri osa. Ilu mõiste, töötempo, rollid seoses staatusega vanuse, soo, klassi jms alusel, suhted loomadega – need on kultuuri tähtsad koostisosad, mis ei pruugi suhtlemisel nähtavad olla. Juhul, kui kahe inimese kultuuri jäämäed kokku põrkavad ehk toimub konflikt, põrkuvad nad just üksteise nähtamatute osade vastu. Seetõttu tihtipeale ei teadvustata konflikti tõelist põhjust.

Selleks, et kultuuri jäämäe-mudelit õpilastele tutvustada, joonista sisuga täitmata jäämägi. Palu õpilastel kirjutada väiksematele paberitele kultuuri elemente ning siis paigutada need kas jäämäe nähtavale või nähtamatule osale. Juhul, kui see on liiga raske ning õpilased ei oska ise kultuuri elemente välja pakkuda, jaga neile valmis kaardid kultuuri elementidega.

Seejärel juhi õpilaste tähelepanu asjaolule, et mitte iga võõrast kultuurist pärit inimese tegevus või hoiak pole seotud kultuuriga. See võib olla tingitud nt isiksusest või hoopis inimloomusest.

⁸⁴ Jüristo, K. (koost) (s.a). *Kultuuridevahelised erinevused ja kultuuridevaheline õppimine: toetav lisamaterjal kultuuri & ICL esitlusele*. Publitseerimata koolitusmaterjal.

Kultuuridevahelised erinevused⁸⁵

Kultuuridevahelised erinevused väljenduvad tavaliselt vestluskäitumises ehk kommunikatsioonis, ajakäitumises, ruumikäitumises ja väärtushinnangutes.

Kommunikatsioonikontekst (Edward T. Halli järgi)

Kõrge kontekstiga kultuurides on ühiste teadmiste (tõekspidamisteed, normide, väärtuste) määr suur. Enamik informatsiooni sisaldub kontekstis, mistõttu verbaalne sõnum võib sisaldada vähem infot (sellest ei pea rääkima). Kõrget konteksti võib võrrelda lähedases pikaajalises suhtes olevate inimeste suhtlemisega. Selle puhul annavad mitmesugused märgid edasi terveid sõnumiahelaid. Madala kontekstiga kultuurides info seevastu verbaliseeritakse ehk asjast räägitakse otse. Kõrge kontekstiga kultuuri esindaja võib pidada sellist suhtlemist ebaviisakaks ja külmaks. Madala kontekstiga kultuuris peetakse võimalikuks väärtuste, tõekspidamiste ja normide paljusust. Kõrge kontekstiga on nt Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, madala kontekstiga seevastu nt Šveits, Skandinaaviamaad.

Ajakäitumine (Edward T. Halli järgi)

Kultuuridevaheliste erinevuste vaatekohast võib suhtumist aega lihtsustatult jagada kaheks. Kultuure, kus korraga tehakse üht asja (aeg on lineaarne), kutsutakse monokroonseteks ja kultuure, kus tegeletakse paralleelselt mitme asjaga, kutsutakse polükroonseteks. Näitena võib tuua teeninduskultuuri. Monokroonses kultuuris (nt Skandinaaviamaades) tegeleb teenindaja korraga ühe inimesega, teised seisavad järjekorras ja ootavad. Polükroonses kultuuris (nt Vahemeremaades) suhtleb teenindaja ühekorriga mitme inimesega.

Kui monokroonsete kultuuride esindajad peavad polükroonsete maade inimeste tegevust kaootiliseks ja halvasti organiseerituks, siis polükroonsete kultuuride esindajate meelest on monokroonsete maade inimesed aeglased, tuimad ja ebaviisakad. Ka hiline misse, tähtaegadesse ja graafikutesse suhtutakse polükroonses kultuuris palju vabamalt kui monokroonses kultuuris. Ajagraafiku järgimisest tähtsam on suhelda inimesega niikaua, kui olukord nõuab, aega ei seata kunagi esiplaanile. Monokroonses kultuuris näitab aga ajagraafikust kinnipidamine viisakust teiste suhtes, et ei peaks teiste järel ootama.

Ruumikäitumine

Ruumikäitumise alla kuuluvad erinevused nii tervitamises, mugavas suhtluskauguses kui ka kontaktuses. Suhtluskaugus võib kultuuriti palju erineda. Puudutamine, mis nt Eesti kultuuris kuulub üldjuhul vaid intiimse suhtluse juurde, võib mõnes teises kultuuris olla sotsiaalse suhtluse osa. Vastupidise käitumise puhul võidakse arvata, et vestluspartner näitab oma võimu, hoolimatust või külmust ning tuntutakse end solvatuna.

Vähekontaktsetes kultuurides pole eraldatuse loomiseks alati vaja omaette füüsilist ruumi, piisab võimalusest kontakti vältida. Oma privaatsuse hoidmiseks tehakse nägu, nagu teist ei märgata. Tavaliselt ei kontakteeruta võõrastega ei järjekorras, bussis, pargis ega kohvikus ning samasugust käitumist eeldatakse ka teistelt. Kontaktsest kultuurist pärit inimesed tunnetavad seesugust viisakust vastupidisena.

⁸⁵ Jüristo, K. (koost) (s.a). *Kultuuridevahelised erinevused ja kultuuridevaheline õppimine: toetav lisamaterjal kultuuri & ICL esitlusele*. Publitseerimata koolitusmaterjal.

Väärtushinnangud⁸⁵

Väärtushinnanguid kultuuris võib iseloomustada kultuuridimensioonide kaudu (G. Hofstede põhjal):

Võimukaugus kirjeldab, mil määral peetakse võimu ühiskonna loomulikuks osaks ning mil määral lepitakse selle ebavõrdse jaotumisega kultuuri liikmete vahel. Võimukaugus on väike Skandinaaviamaades, suurem Lõuna-Euroopa maades.

Ebakindluse vältimine näitab, kui võrd tunnevad inimesed end ebakindlana tundmatute olukordade ja muutuste ees. Ebakindlust hästi taluvates maades ei tunta end uutena ja ebaselgetes olukordades ebamugavalt. Pigem suhtutakse neisse olukordadesse uudishimuga: mis on erinev, on põnev. Reeglitesse suhtutakse loominguliselt: kui neid ei saa järgida, tuleb neid lihtsalt muuta. Ebakindlust halvasti taluvates riikides on seevastu palju täpseid seadusi ja reegleid (sh kirjutamata reegleid). Neist tuleb alati ka kinni pidada ning on täpselt teada, mis on hea ja mis halb. Väike ebakindluse vältimise tarve iseloomustab Lõuna-Euroopa maid, nt Kreekat ja Portugali, aga ka Belgia. Ebakindluse vältimise tarve on suur nt Rootsis, Taanis, Iirimaal, Suurbritannias.

Individualism-kollektivism kirjeldab inimese ja grupi vaheliste seoste tugevust. Individualistlikes kultuurides, kus inimestevahelised sidemed on nõrgad, oodatakse, et igaüks hoolitseks ennekõike enda ja oma lähedaste eest, olulised on isiklikud eesmärgid. Kollektivistlikes kultuurides on aga olulised tugevad grupid, nagu suguvõsa või spetsiifiline kogukond. Inimestelt oodatakse, et nad oleksid oma grupile pühendunud ning lähtuksid grupi huvidest. Individualism on suur Suurbritannias, Skandinaaviamaades ja Hollandis. Kollektivistlikud riigid on aga Vahemeremaad. Uurimistulemused näitavad, et Eesti kultuur sisaldab samaaegselt nii individualistlikke kui ka kollektivistlikke omadusi.

Maskuliinsus-feminiinsus tähistab seda, kui võrd rõhutatakse kultuuris maskuliinseid väärtusi ehk edukust, ambitsioonikust ja materiaalseid väärtusi vastandina elukvaliteedile, meeldivatele inimsuhetele ning vastastikusele hoolivusele ja sõltuvusele ehk feminiinsetele väärtustele. Maskuliinsed väärtushinnangud on iseloomulikud mitmele Mandri-Euroopa maale (Itaalia, Austria, Šveits) ning feminiinsed väärtuseelistused on valdavad Skandinaaviamaades, Hollandis, aga ka Portugalis.

Lisaks eeltoodud neljale dimensioonile on Hofstede hilisemates uuringutes sisse toonud ka viienda dimensiooni – **ajaline orientatsioon**. See näitab, kui võrd kultuur hindab (vestlustes viidatakse) ajaloole, traditsioonidele jms suunatud väärtusi või siis hinnatakse kultuuris tulevikku suunatud väärtusi. Pikaajaline orientatsioon Euroopas on tugev nt Kreekas. Eesti on pigem lühema aja orientatsiooniga kultuur (ajaloost rääkides minnakse tagasi 20–700 aastat).

Räägi õpilastele kultuuridevahelistest erinevustest. Võimalusel esita palju näiteid ja naljakaid olukordi elust. Siis muutub teooria arusaadavamaks ning õpilastel on lihtsam ette kujutada olukordi, millesse ka nemad võiksid sattuda. Soovi korral võid eelnevalt soojenduseks pakkuda õpilastele võimalust pantomiime mängida: selleks valmista ette väiksed paberid eri rahvustega (võimalusel vali partnerite seast), mida õpilased paarides pantomiimina teistele seletavad. Pärast mängu julgusta õpilasi kindlasti arutlema stereotüüpide ja eelarvamuste üle ning jagama isiklikku kogemust eri rahvustega kokkupuute kohta. Hea on kutsuda klassi ka kedagi välismaalastest rääkima oma kultuuridevahelisest kogemusest Eestis.

Kultuuridevaheline õppimine ja dialoog

Meie päevil vaadeldakse kultuuridevahelist õppimist kui dünaamilist ja mitmetahulist õppeprotsessi, mille eesmärk on arendada kultuuridevahelisi pädevusi. Nende all mõistetakse võimet edukalt erineva (kultuuri)taustaga inimestega suhelda ja erinevates kultuurikontekstides asjakohaselt tegutseda. Kultuuridevahelise pädevuse arengu eeldused on:

- avatus, uudishimu, suhtlusvalmidus – väärtushoiakud, mis toetavad kultuuridevahelist õppimist;
- oskused, mis toetavad õppimist, uue avastamist ja omandamist ning endast erineva inimesega suhtlemist. Tõlgendamise ja suhestumise oskus, et võrrelda enda ja teise kultuuri;
- teadmised, kuidas sotsiaalsed grupid toimivad ning millised on sobilikud kommunikatsioonistrateegiad, et efektiivselt suhelda. Lisaks veel kriitiline kultuuriteadlikkus, eri kultuuride teadvustamine ning erinevuste mõistmine.⁸⁶

Kultuuridevaheline õppimine eeldab dialoogi, omavahelist suhtlust ja eneseanalüüsi. See nõuab, et inimene tunneks iseennast, ja teaks, kust ta pärit on. Alles siis saab ta mõista teisi. Võid pakkuda õpilastele võimalust kirjutada **autoetnograafiline lugu** oma maailmavaatest ja selle kujunemisest (lk 95). Kultuuridevaheline õppimine julgustab eelarvamuste pidevat küsimärgi alla seadmist, avatust tundmatu ja mõistetamatu suhtes ning soovi teist mõista, mitte muuta.⁸⁷ Erineva (kultuuri)taustaga inimestega suhtlust näitlikustab hästi harjutus „**Mida sa näed?**“ (lk 97). Tee see harjutus õpilastega läbi ning arutle, miks seda nende arvates tegite ja kuidas see seostub rahvusvaheliste projektidega.

Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et rahvusvahelist noorteprojekti planeerides peavad nad mõtlema ka selle peale, kuidas nad loovad kultuuridevaheliseks dialoogiks sobiva õhkkonna. Abiks on tööleht „Kultuuridevahelise dialoogi loomine“ (lk 96). Tutvusta õpilastele mõnda meetodit, mida nad võiksid kasutada oma projektis ja mida nad võiksid seostada kultuuridevahelise õppimisega (lk 97). Samuti soovitage läbi viia vähemalt ühe simulatsioonimängu, nt „Derdialased“, ja seda analüüsida. Siis on kõigil nii kultuuridevahelise õppimise kui ka simulatsioonimängu kogemus. „Derdialased“ on kahe kultuuri kohtumise simulatsioon, kus osalejad peavad leidma võtme, kuidas võõrast kultuurilist käitumist mõista, ja analüüsima võõra kultuuriga kohtumise mõjusid. Juhtnõore selle mängu läbiviimiseks leiab T-Kit käsiraamatust „Kultuuridevaheline õppimine“ (vt. linki käsiraamatule, lk 121). Teema lõpetuseks loe õpilastele ette „*The coloured glasses story*“ (lk 100).

⁸⁶ Jüristo, K., Kodi, M., Kuzina, A., Jeršov, D., Ulla, T. (s.a). *Noortekohtumiste kvaliteediseminar: töövihik*. Tallinn: SA Archimedes noorteagentuur.

⁸⁷ Jüristo, K. (koost) (s.a.). *Kultuuridevahelised erinevused ja kultuuridevaheline õppimine: toetav lisamaterjal kultuuri & ICL esitlusele*. Publitseerimata koolitusmaterjal.

Autoetnograafiline lugu

Alles siis, kui inimene tunneb iseennast ja teab, kust ta pärit on, võib ta mõista teisi – see on kultuuridevahelise õppimise eeldus. Palun kirjuta autoetnograafiline lugu oma maailmavaatest ja selle kujunemisest.

Kultuuridevahelise dialoogi loomine⁸⁸

Kultuuridevaheline dialoog tekib siis, kui noorteprojektis on loodud selleks sobiv õhkkond: osalejad tunnevad end (vaimselt) turvaliselt, on huvitatud teistest kultuuridest ning soovivad teada saada, miks ja kuidas tekivad kultuuridevahelised erinevused.

Kuidas kultuuridevahelise dialoogi loomisele kaasa aidata?

- Veenduge, et noortega/osalejatega räägitakse kultuuridevahelisest õppimisest juba ettevalmistusprotsessis.
- Sõnastage, mida tähendab kultuuridevaheline õppimine teie jaoks.

- Mida tahaksite teada oma partnerriikide esindajatelt ja kuidas seda neilt küsida?

- Kuidas toetate noorte kultuuridevaheliste pädevuste arengut? Milliste tegevuste kaudu seda teete? Millist osa kultuurist (vastavalt jäämäe-mudelile) need käsitlevad?

- Esitage kultuurispetsiifilisi väiteid ja küsimusi, vajadusel provotseerige natuke.
- Refleksiooni käigus suunake noori mõtlema, mida uut nad teiste kultuuride kohta teada said ja kas kuidagi on muutunud nende arusaam iseendast kui teatud kultuuri kandjast.
- Kasutage näiteid erinevate riikide reaalsusest ning analüüsige, miks see nii on. Näiteks: miks suruvad eestlased tervitades kätt aga hispaanlased suudlevad põsele; miks on Ida-Euroopas suur vastuseis pagulaste sisserändele. Mõelge teiste näidete peale:

⁸⁸ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Kultuuridevaheline õppimine*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/kultuuridevaheline-oppimine/>.

MEETODID KULTUURIDEVAHELISE ÕPPE KÄSITLEMISEKS

Mida sa näed?

Harjutus aitab näitlikustada, kuidas eri (kultuuri)taustaga inimesed infot tajuvad. Jaga õpilased I ja II rühmaks. Näita esimesele rühmale lühikest aega Pilti 1 ja siis teisele rühmale Pilti 2. Seejärel näita kõigile õpilastele Pilti 3. Siis võta see kiiresti ära ja küsi, mida nad pildil nägid. Kui õpilased on vastanud, näita neile veel kord Pilti 3. Seejärel näita ka esimesi pilte. Arutlege ja analüüsi, kuidas see harjutus seostub kultuuridevahelise dialoogi ja rahvusvahelise projektiga.

60 sekundit = 1 minut, või kas ikka on nii?⁸⁹

Me kõik teame, et aeg on suhteline. Aga mida see tegelikult tähendab? Osalejad kogevad oma ajaminutit ja võrdlevad tulemusi. Palu osalejatel oma kellad ära peita. Seejärel peab igaüks sekundite lugemist harjutama, istudes vaikselt oma toolil või seistes, silmad kinni. Siis palu kõigil tõusta ja silmad kinni panna. Käskluse peale „START!“ loendab igaüks 60 sekundini ja avab silmad, kui on lõpetanud. Oluline on rõhutada, et see harjutus toimib siis, kui kõik on selle kestel vaikselt. See energiharjutus avab aja mõiste ja igapäevase individuaalse suhte sellesse. Seejärel võite koos arutleda, kas on olemas kultuuriti erinevaid ajatunnetusi.

Osalejate arv:

pole oluline

Aeg: 5 minutit

Materjalid:

läbiviija vajab
kella

„Abigale“⁸³

„Abigale“ – see on arutelu armastusloo üle. Tutvusta osalejatele ülesannet kui sellist, mille abil leida erinevaid väärtushinnanguid. Anna igale osalejale üks eksemplar loost (lk 99) ning palu kõigil lugu omaette läbi lugeda. Seejärel palu õpilastel kõik tegelaskujud vastavalt nende käitumisele pingeritta seada. Kes käitus kõige halvemini? Kes halvemuselt teisena? Jne. Kui enamik inimesi on oma reastuse paika pannud, palu neil koguneda väikestesse gruppidesse (3–6 in). Gruppides palu neil arutleda selle üle, kuidas nad tegelaskujude käitumist tajuvad. Väikeste gruppide ülesanne on koostada ühine nimekiri, millega kõik väikese grupi liikmed võiksid nõustuda. Kui väikesed grupid on valmis, hinnake harjutust kogu grupis, koondades tulemused kokku ja arutledes nendevaheliste sarnasuste ja erinevuste üle. Arenda vestlust tasapisi küsimuseni, mille alusel inimesed oma hinnanguid andsid. Kuidas nad said otsustada, milline on hea ja milline on halb käitumine?

Analüüsi üheks keskpunktiks on väärtushinnangute olulisus meie jaoks ja selle määramine, mida me heaks ja mida halvaks peame. Arutlege, kui kerge või raske on väärtushinnangute üle läbirääkimisi pidada. Millised argumendid inimeste veenmisel toimisid ning miks ja kus olid piirid teiste mõistmisel ja/või järgimisel.

⁸⁹ Gillert, A., Haji-Kella, M., Guedes, M., Raykova, A., Schachinger, C., Taylor, M. (2000). *T-Kit käsiraamat: Kultuuridevaheline õppimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu Kirjastus.

Pilt 1

Pilt 2

Pilt 3

Abigale armastab Tomi, kes elab teisel pool jõge. Üleujutus on kõik sillad jõel hävitanud ja jätnud alles ainult ühe vee peal püsiva paadi. Abigale palub paadi omanikku Sinbadi ennast teisele poole jõge viia. Sinbad nõustub, kuid nõuab, et Abigale vastutasuks temaga magaks.

Abigale ei tea, mida teha; ta jookseb oma ema juurde ja küsib talt nõu. Ema ütleb Abigale'ile, et ei soovi tema asjadesse sekkuda.

Meeleheites magab Abigale Sinbadiga, kes ta hiljem üle jõe viib. Abigale jookseb Tomi juurde, et teda õnnelikult emmata, ja räägib talle kõigest, mis on juhtunud. Tom tõukab ta järsult eemale, Abigale jookseb minema.

Tomi maja lähedal kohtab Abigale Johni, Tomi parimat sõpra. Ta räägib ka Johnile juhtunu ära. John lööb Tomi selle eest, mis ta Abigale'ile teinud on, ja läheb koos tüdrukuga minema.

Abigale armastab Tomi, kes elab teisel pool jõge. Üleujutus on kõik sillad jõel hävitanud ja jätnud alles ainult ühe vee peal püsiva paadi. Abigale palub paadi omanikku Sinbadi ennast teisele poole jõge viia. Sinbad nõustub, kuid nõuab, et Abigale vastutasuks temaga magaks.

Abigale ei tea, mida teha; ta jookseb oma ema juurde ja küsib talt nõu. Ema ütleb Abigale'ile, et ei soovi tema asjadesse sekkuda.

Meeleheites magab Abigale Sinbadiga, kes ta hiljem üle jõe viib. Abigale jookseb Tomi juurde, et teda õnnelikult emmata, ja räägib talle kõigest, mis on juhtunud. Tom tõukab ta järsult eemale, Abigale jookseb minema.

Tomi maja lähedal kohtab Abigale Johni, Tomi parimat sõpra. Ta räägib ka Johnile juhtunu ära. John lööb Tomi selle eest, mis ta Abigale'ile teinud on, ja läheb koos tüdrukuga minema.

Abigale armastab Tomi, kes elab teisel pool jõge. Üleujutus on kõik sillad jõel hävitanud ja jätnud alles ainult ühe vee peal püsiva paadi. Abigale palub paadi omanikku Sinbadi ennast teisele poole jõge viia. Sinbad nõustub, kuid nõuab, et Abigale vastutasuks temaga magaks.

Abigale ei tea, mida teha; ta jookseb oma ema juurde ja küsib talt nõu. Ema ütleb Abigale'ile, et ei soovi tema asjadesse sekkuda.

Meeleheites magab Abigale Sinbadiga, kes ta hiljem üle jõe viib. Abigale jookseb Tomi juurde, et teda õnnelikult emmata, ja räägib talle kõigest, mis on juhtunud. Tom tõukab ta järsult eemale, Abigale jookseb minema.

Tomi maja lähedal kohtab Abigale Johni, Tomi parimat sõpra. Ta räägib ka Johnile juhtunu ära. John lööb Tomi selle eest, mis ta Abigale'ile teinud on, ja läheb koos tüdrukuga minema.

Abigale armastab Tomi, kes elab teisel pool jõge. Üleujutus on kõik sillad jõel hävitanud ja jätnud alles ainult ühe vee peal püsiva paadi. Abigale palub paadi omanikku Sinbadi ennast teisele poole jõge viia. Sinbad nõustub, kuid nõuab, et Abigale vastutasuks temaga magaks.

Abigale ei tea, mida teha; ta jookseb oma ema juurde ja küsib talt nõu. Ema ütleb Abigale'ile, et ei soovi tema asjadesse sekkuda.

Meeleheites magab Abigale Sinbadiga, kes ta hiljem üle jõe viib. Abigale jookseb Tomi juurde, et teda õnnelikult emmata, ja räägib talle kõigest, mis on juhtunud. Tom tõukab ta järsult eemale, Abigale jookseb minema.

Tomi maja lähedal kohtab Abigale Johni, Tomi parimat sõpra. Ta räägib ka Johnile juhtunu ära. John lööb Tomi selle eest, mis ta Abigale'ile teinud on, ja läheb koos tüdrukuga minema.

The coloured glasses story

Imagine that all people in your home country, from the beginning of time, today and for all the future were born with two legs, two arms, two eyes, two ears, a nose, a mouth and a pair of sunglasses with yellow lenses. No one has ever thought it is strange that people wear sunglasses all the time, it has always been like that and they are like a part of the human body. Everyone wears them.

Take off your sunglasses and look at them.

It is the values, attitudes, ideas that people in your country share which gives the glasses their yellow colour. Everything everyone has seen, been taught and experienced has entered their brain through the yellow lenses. Everything has been filtered through those values and those ideas, which colours the glasses yellow. The yellow lenses are your attitudes, your faith, your values and your cultural background.

Thousands of miles away, in another country, there are people who from the beginning of time, today and for all the future have been born with two legs, two arms, two eyes, two ears, a nose, a mouth and a pair of sunglasses with blue lenses. No one has ever thought it is strange that people wear sunglasses all the time, it has always been like that and they are like a part of the human body. Everyone wears them. Everything the people in this country have seen, been taught and experienced has been filtered through the blue lenses.

Once there was a person travelling from your country to the other country. She was intelligent and understood that if she wanted to learn about the other country and the other people she had to get a pair of blue glasses to be able to „see“. When she arrived in the other country she had made sure that she had got a pair of blue glasses. She stayed for three months and felt that she really learned a lot about the other people's values, faith and ideas. She could really „see“ with the help of the new blue glasses. When she arrived home to her own country she became an expert on the other country and proudly told a lot of interested listeners that the other culture is green.

Lugu värvilistest prillidest

Kujuta ette, et kõik inimesed sinu koduriigis on maailma algusest ning ka täna ja tulevikus sündinud kahe jalaga, kahe käega, kahe silmaga, kahe kõrvaga, nina, suu ja prillidega, millel on kollased prilliklaasid. Mitte kunagi ei ole keegi arvanud, et see on kuidagi imelik, et inimesed kogu aeg kollaseid prille kannavad, sest see on juba ammu nii olnud ning kollased prillid on saanud justkui nende kehaosaks. Kõik kandsid neid.

Võta need prillid ära ning vaata nende peale.

Need väärtused, käitumine, ideed, mida jagavad inimesed sinu riigis, on see, mis muudab nende prillide värvi kollaseks. Kõik, mida igäiks on kunagi näinud, teada saanud või kogunud, on nende ajuni jõudnud läbi kollaste prilliklaaside. Kõik nähtu on filtreeritud läbi nende väärtuste ja ideede, mis annavad prillidele kollase värvi. Kollased prilliklaasid on sinu väärtused, käitumine, uskumused ja kultuuriline taust.

Kord sõitis üks naine sinu riigist välismaale. Ta oli tark ja teadis, et võõra riigi ja sealsete inimeste mõistmiseks peaks ta endale uued sinised prillid soetama, et olla võimeline „nägema“. Välismaale jõudes olid tal sinised prillid olemas. Ta viibis seal kolm kuud ning talle tundus, et ta õppis selle aja jooksul palju uut sealsete inimeste väärtuste, uskumuste ja ideede kohta. Ta oli võimeline siniste prillide abil tõesti „nägema“. Tagasi koju jõudes sai temast teise riigi ekspert ning ta jutustas uhkusega teistele huvitatud kuulajatele, et see välismaal olev kultuur on roheline.

10. PROJEKTI PRAKTILINE KORRALDUS: projekti logistika, dokumendid, eelarve ja finantseerimine, riskianalüüs ja turvalisus

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ omab valmisolekut projektiga seotud praktilisi ja logistilisi küsimusi korraldada ja lahendada;
- ✓ oskab planeerida projektiga seotud kulusid ja koostada eelarvet ning orienteerub finantsküsimustes;
- ✓ suudab koostada riskiennetusplaani ning oskab tagada projektis osalejate turvalisust.

Maht

3–8 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Ilma korraliku praktilise korralduseta ei saa tõeks ükski, isegi väga hea projektiidee. Seega soovita oma õpilastel planeerida projekti logistikat ja muid praktilisi korraldusküsimusi nii palju, kui see on praeguses etapis võimalik. Projekti kvaliteetne praktiline korraldus annab ka projekti hindavatele ekspertidele kindlustunde, et taotlejad on võimelised kõik planeeritud ja kirja pandud tegevused ellu viima.

Projekti praktiline korraldus koosneb järgmistest aspektidest:

- reisi, majutuse ja toitlustuse planeerimine;
- ruumide broneerimine ja vahendite soetamine;
- kindlustuse registreerimine;
- viisa jms dokumentide taotlemine, lepingute sõlmimine;
- kohalike partnerite leidmine (lk 106);
- jmt.

Paku õpilastele võimalust oma projektimeeskondades arutleda ja kirja panna, kuidas kavatsevad nad korraldada projekti praktilist poolt.

- Kes hakkab vastutama rahvusvahelise reisi korralduse eest? Mis oleks kõige parem marsruut? Kust kõige paremini pileteid osta?
- Kus oleks hea korraldada majutust ja tegevusi? Mis tingimused seal on? Kas ruum on tegevusteks piisavalt suur?
- Millised lepingud tuleb projekti raames sõlmida?
- ... Palun koostage teised küsimused just teie projekti praktilise korralduse kohta ning vastake nendele küsimustele

Töökeel ja osalejate keeleline toetus

Rahvusvahelise projekti töökeel on enamikul juhtudel vähemalt üks võõrkeel. See asjaolu võib põhjustada tõrkeid suhtlemises ja arusaamatusi. Seega, mida paremini on projektis osalejad võõrkeelseks tööks ette valmistatud, seda sujuvamalt läheb projekti elluviimine.

Paku õpilastele võimalust analüüsida oma projektimeeskonna liikmete keeleoskusi. Nii saab olla teadlik meeskonnas olevatest pädevustest ning jagada keeleoskusega seotud ülesanded, nt ametlike kirjade koostamine ja korrektuur, suuline/kirjalik tõlge, osalejate keeleline ettevalmistamine jne. Seejärel palu neil arutleda, missugust keelelist ettevalmistust ja toetust võivad nad pakkuda nii üksteisele kui ka kõigile teistele projektis osalejatele. Selleks võid kasutada töölehte „**Töökeel ja osalejate keeleline ettevalmistus**“ (lk 105). Soovita õpilastel mõelda ka grupi reeglitele ja kokkulepetele, mis aitaksid keelebarjääri ületada. Näiteks võib rakendada „Bora-bora“ reeglit: kui osaleja ei saanud millestki aru, ütleb ta „Bora-bora“. See tähendab, et ta vajab öeldu kordamist, ümbersõnastamist või tõlget. Abiks võib olla ka isekoostatud sõnastik, milles on nii projektikirjutamiseks kui ka osalejate omavaheliseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Anna projektimeeskondadele ülesanne koostada nende projekti sõnastik.

Kulude planeerimine ja eelarve koostamine

Tavaliselt on projekti tegemiseks vaja ka raha. Eduka projekti üheks aluseks on korralikult koostatud realistlik eelarve. Projekti Erasmus+: Euroopa Noored taotluse jaoks eelarvet koostada on suhteliselt lihtne, sest enamik eelarve summadest põhineb kindlatel rahalistel määradel. Samas tuleb mõelda, kuidas seda toetussummat kõige mõistlikumalt kasutada.⁹⁰

Palu projektimeeskondadel panna kirja kõik, mis projekti raames teha tuleb ja mis nõuab rahastamist. Siin on toodud mittetäielik loetelu vahenditest, mis aitab õpilastel oma tegevuste loetelu koostada: osalejate majutus, toitlustus, kasutatav kohalik transport, rahvusvahelised reisikulud, mitmesugused vahendid-materjalid, osalejate kindlustus, vajadusel viisad, pangaülekanded, ruumide rent, muud kulud jne.⁸⁴

Noorteagentuuri veebilehelt leiab kõikide tegevusvõimaluste rahastusreeglid koos täpsustavate selgitustega. Lisaks kehtivad kõikide projektide Erasmus+: Euroopa Noored puhul mõned üldpõhimõtted, mida taotleja peab arvestama:

Mittekasumlikkus – antava toetuse eesmärk ega tulemus ei tohi olla toetusesaajale kasumit teenida.

Topeltrahastusele ei – igal toetusesaajal on õigus ELi eelarvest saada ühele ja samale projektile ainult üks toetus.

Toetus ei ole tagasiulatuv – programmist Erasmus+ ei saa tagasiulatavalt rahastada juba toimunud projekte ja projektitegevusi.

Kaasfinantseering – viitab sellele, et projektile peab olema ka muid tuluallikaid lisaks Euroopa Liidu toetusele (osaline omafinantseering, sponsorlus vms).

⁹⁰ Euroopa Noored Eesti büroo (s.a). *Noortevahetus: tšeki välismaa kultuure!* Tallinn.

Toetuste puhul, mis põhinevad ühikkuludel (*unit cost*) või kus on ära määratud konkreetsed toetussummad (*lump sum*), on Euroopa Komisjon kaasrahastuse juba n-ö sisse kirjutanud toetuse suuruse ja/või protsendimäärade abil. Taotlejad ei pea sel juhul kaasfinantseeringut eraldi tõestama.⁹¹

Anna õpilastele aega tutvuda oma projekti rahastusreeglitega ning koostada projekti eelarve kas kohe õiges taotlusvormis (soovitavalt) või selle näitel koostatud eraldi tabelis.

Kui projekti on otsustatud toetada, siis sõlmitakse projektimeeskonna ja SA Archimedes noorteagentuuri vahel rahastusleping. Pärast lepingu allkirjastamist kantakse pangakontole 80% projektile määratud toetusest. Ülejäänud kuni 20% makstakse välja pärast projekti lõpparuande esitamist ja heakskiitmist.⁸⁴

Paku projektimeeskondadele võimalust teha eelarvetabel, et kontrollida projekti raames tehtud kulusid ning eelarve täitmist. Samas dokumendis, kuid nt eraldi lehel, võib säilitada ka **hinnapäringutele** saadud vastuseid. Soovitame küsida vähemalt 3 hinnapakumist.

Programmi Erasmus+: Euroopa Noored eesmärk ei ole toetada noorteprojekti rahalises mõttes täies ulatuses. Seega julgusta õpilasi mõtlema ka lisarahastuse ja lisatoetajate leidmise peale. Näiteks osalejate endi vahendid (väike osalustasu, liikmemaksud jm), toetus valla- või linnavalitsuselt või mõnelt muult rahastajalt, sponsorid, kes näiteks toetavad oma toodetega. Mõned noortegrupid on välja mõelnud tegevusi, mille abil oma projekti rahastamiseks vahendeid leida – pidu, mille tulud lähevad noorteprojektile, huvitav oksjon vms.⁸⁴

Võimalused sponsoreid kaasata

„Sponsorlus on ettevõtte tegevuse ja elutsükli loomulik osa. Ettevõtte ei saa eksisteerida ilma seda toetava ühiskonnata, mistõttu on tal kohustus anda ka oma panus ühiskonnaelu edendamisse,⁹²“ ütles 2011. aastal Saku Õlletehase juht Veli Pekka Tennilä. Kui projektiidee on hea ja kui hästi küsida osatakse, siis on täiesti võimalik sponsoritelt abi saada. Seega julgusta oma õpilasi sponsoreid leidma ning jaga nendega mõnda soovitus:

- Analüüsige sponsorite tausta. Püüdke leida oma projekti ühisosa ettevõtte tegevusvaldkonna ja sihtrühmadega. Koostage potentsiaalsete toetajate nimekiri inimestest ja ettevõtetest, kellel on teid võimalik toetada ja kellel on teiega sarnased väärtushinnangud. Tavaliselt on suurtel firmadel üsna selged valdkonnad, mida toetatakse.
- Kirjutage projekti kokkuvõtte ning lisaks projekti kirjeldusele andke ülevaade ka võimalikest vastastikustest koostöökohtadest.
- Mõelge läbi, millist toetust vajate. Üldjuhul on toetuse saamise võimalus suurem siis, kui küsida teenust või toodet, mitte raha. Koostage loetelu moodustest, kuidas teid võiks aidata, ning proovige olla võimalikult konkreetsed. Abiks võib olla ka see, kui suur organisatsioon aitab projekti kohta oma kanalites infot levitada. Samas mõelge sellele, et abiks pakutud toode ei läheks vastuollu teie projekti eesmärkide ja väärtushinnangutega. Näiteks kui soovite oma projektiga soodustada tervislikku elluviisi noorte seas, ei ole arvatavasti toetuseks energiajookide saamine teie projekti ideega kooskõlas.

⁹¹ SA Archimedes noorteagentuur (s.a). *Rahastusreeglid*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastusreeglid-2/>.

⁹² Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (2011). *Kuidas leida endale sponsorit?* Külastatud aadressil: <http://www.ngo.ee/arhiiv/www.ngo.ee/index16ed.html?class=document&action=print§ion=28037>.

- Olge korrektsed: kontrollige oma kirjad üle ning ärge pommitage sponsorit eri inimestele saadetavate e-kirjadega.
- Pakkuge toetajale n-ö präänikut ja koostöövõimalust. Leidke huvitavad ideed, kuidas võite sponsorile midagi vastu pakkuda. Originaalsed ideed võivad äratada teie vastu sponsorite huvi. Mõelge, kuidas teie projektist võiksid kasu saada ka sponsori kliendid.⁸⁶

Paku õpilastele võimalust eeltoodud soovitusel läbi töötada. Palu neil lisada sponsorite leidmise plaan projekti üldisesse tegevuskavasse ning määrata selle elluviimise eest vastutavad isikud.

Turvalisus⁹³

Kõik noorteprojektides osalejad peavad saama õppida ja areneda turvalises keskkonnas, kus kõikide osalejate õigusi austatakse ja kaitstakse. Projekti elluvijad peavad projekti planeerimise ja ettevalmistamise käigus keskenduma osalejate kaitsmise ja turvalisusega seotud küsimustele. Nad peavad pöörama erilist tähelepanu asjaomastele õigusaktidele, poliitikale ja praktikale, mis võivad riigiti erinevad olla. Kuigi peamine vastutus osalejate turvalisuse tagamisel lasub toetuse saajal, peavad oma turvalisusele mõtlema ja end riskide suhtes ette valmistama ka projekti partnerid ja iga osaleja ise. Paku õpilastele võimalust tutvuda noorteprojekti turvalisuse aspektidega (lk 108) ning lisada omalt poolt ka muud tähtsad aspektid.

Osalejate turvalisuse tagamiseks soovita õpilastel läbi mõelda, millised on nende projekti **potentsiaalsed riskid** ja **kuidas neid ennetada**. Soovita õpilastel kirja panna ka tagavaraplaan, juhaks kui kõiki riske siiski maandada ei õnnestu. Selleks paku õpilastele välja mõned suunavad küsimused (lk 107), mis neid võimalikele ohuteguritele mõtlema panevad. Soovituslik on ka nn erakorralised meetmed välja töötada – nt 24/7 kontakt vastuvõtva ja asukohariigi vahel, erakorraliseks kasutamiseks mõeldud rahareserv, esmaabivahendite komplekt, vähemalt üks esmaabi andmise väljaõppe saanud rühmajuht, kontaktisikud, kellega erakorralises olukorras ühendust võtta, hädaabiteenuste osutajate kontaktandmed, info avaldamise kord jne. Riske aitab maandada ühiselt järgitavate käitumisnormide kehtestamine (nt tubaka ja alkoholi kasutamise kohta jne).

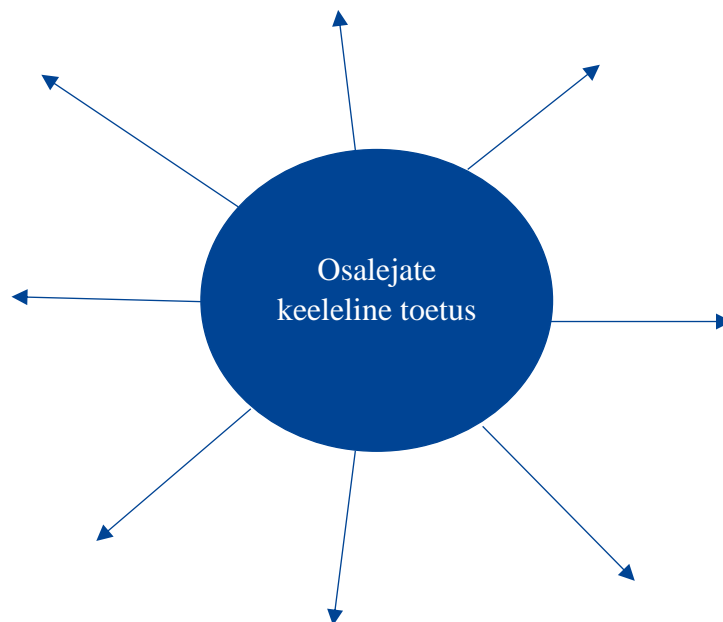
Sobiva kindlustaja leidmine jääb projekti teostajate ülesandeks. Kindlustus peab vastama projekti vajadustele (nt seikluskasvatusega tegelev projekt vajab teistsugust kindlustust kui siseruumis toimuv seminar). Kindlustus peab lähtuma vastavas riigis tegutsevate kindlustajate teenustest. Lisaks on tungivalt soovituslik, et rahvusvahelistes projektides osalejatel oleks Euroopa ravikindlustuskaart. Paku õpilastele võimalust tellida see juba praegu, kui kellelgi kaarti veel pole.

⁹³ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Turvalisus*. Külalastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/turvalisus/>.

Töökeel ja osalejate keeleline toetus

Meeskonnaliige	Keel	Keeleoskuse tase	Keeleoskusega seotud ülesanded

Koostöö kohalike partneritega

Lisaks rahvusvahelistele partneritele välismaalt on võimalik kaasata oma projektitegevustesse ka kohalikke partnereid. Kohalikeks partneriteks võivad saada näiteks koolid, noortekeskused ja noorteorganisatsioonid, projekti teemaga seotud ekspertorganisatsioonid, partnerriikide saatkonnad ja kultuurilised ühendused Eestis jne. Arutlege oma projektimeeskonnas, kes on teie võimalikud kohalikud partnerid teie kodukohas, maakonnas, Eestis, ning täitke järgmine tabel.

Millist abi meil oleks projekti elluviimisel vaja? Millega me iseseisvalt hakkama ei saa?

Nr	Organisatsioon	Asukoht	Meiepoolne suhtleja	Kommentaarisid, huvid, ootused jne

Turvalisus ja riskienetus⁸⁷

Mõelge järgmistele küsimustele:

- Kui grupis on alaealised, siis millised on nendega seotud piirangud?
- Kas meil on vaja iga osaleja ühe lähedase inimese kontakti?
- Kas kellelgi on mingeid terviseprobleeme, millest peaksime olema teadlikud?
- Kas ja kuidas koostame oma grupi reeglid/kokkulepped, et kõigil oleks hea olla?
- Kas me peaks oma tegevustest teavitama kohalikku konstaablit, perearsti või veel kedagi?
- Tubakas, alkohol, narkootikumid ja seks – mis reeglid nende puhul kehtivad?
- Kas peaks eelnevalt teavitama, kus ja millistes tingimustes ööbime, sööme; millised riided ning jalanõud tuleb kaasa võtta?
- Kuidas teha nii, et midagi halba ei juhtuks ja me kõik jääks ellu?

Risk = tagajärg ehk kui tõsised on juhtumi tagajärje x tõenäosus ehk tagajärje esinemise prognoos.

Nr	Risk	Põhjus (miks juhtub?)	Käitumine (mis teeb, kes teeb, kui juhtus?)	Ennetus (tegelen põhjuse, mitte tagajärjega)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

Turvalisuse aspektid⁹⁴

Milliseid turvalisuse aspekte peate oma projekti puhul kõige olulisemateks? Mis aspektid soovite lisada?

1. Tegele riskidega. Mõtle, mis võib halvasti minna, ning ole valmis probleeme lahendama. Tehke koos oma grupiga riskianalüüs ning tegele võimalike probleemidega juba enne tegevust.
2. Saa projektitegevusteks luba. Võib juhtuda, et tegevuste korraldamiseks on vajalik näiteks koolidirektori, politsei, kohaliku omavalitsuse või päästeameti luba.
3. Toitlustamisele on seatud kindlad reeglid. Tutvu nendega ning tee nii, et toiduohutus oleks tagatud.
4. Osalejate majutamine peab olema tervisele ohutu. Uuri enne, kas majutustingimused vastavad nõuetele.
5. Tuleohutuse tagamiseks on hea tutvustada projekti toimumiskohta näiteks päästeameti tuleohutusspetsialistile. Tee endale selgeks evakuaatsioonitee, tulekustutite asukohad ning tutvusta neid ka osalejatele.
6. Vigastusi on lihtsam ennetada. Et ikkagi olla valmis esmaabi andma, siis pane kõigile teadaolevasse kohta esmaabivahendite komplekt ning määra esmaabi andja, kelle poole võib abi saamiseks alati pöörduda.
7. Vajalikud telefoninumbrid pane kõigile nähtavasse kohta. Seal võiksid olla kõigi täiskasvanud juhtide, häirekeskuse ning näiteks kohaliku konstaabli telefoninumber.
8. Taga hügieeninõuded, sobivad pesemise ja WCs käimise võimalused. Tagage puhtus kogu tegevuse toimumise kohas. Eriti tuleb panna rõhku puhtusele toitlustamise ja majutuse ruumides.
9. Looduses liikumise planeerimisel uurige eelnevalt, kus tohib liikuda ning kus on eraomanik selle keelanud. Eriti põhjalikult tuleb planeerida ujumise korraldamist.
10. Täitke seadusi, määrusi jt ettekirjutusi. On kindlad reeglid, kuidas tohib avalikus kohas muusikat mängida ning kuidas tohib looduses liikuda ja lõket teha. Samuti on täpselt reguleeritud inimeste majutamine ja toitlustamine. Selleks, et mitte rikkuda kehtestatud reegleid, tuleb enne põhjalikult uurida, mis on lubatud ja mida teha ei tohi.

⁹⁴ Jüristo, K., Kodi, M., Kuzina, A., Jeršov, D., Ulla, T. (s.a). *Noortekohtumiste kvaliteediseminar: töövihik*. Tallinn: SA Archimedes noorteagentuur.

11. PROJEKTI MÕJU JA NÄHTAVUS: projekti mõju ja selle hindamine, nähtavus ja turundusplaani koostamine, tulemuste levitamine ja rakendamine, projekti jätkusuutlikkus

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

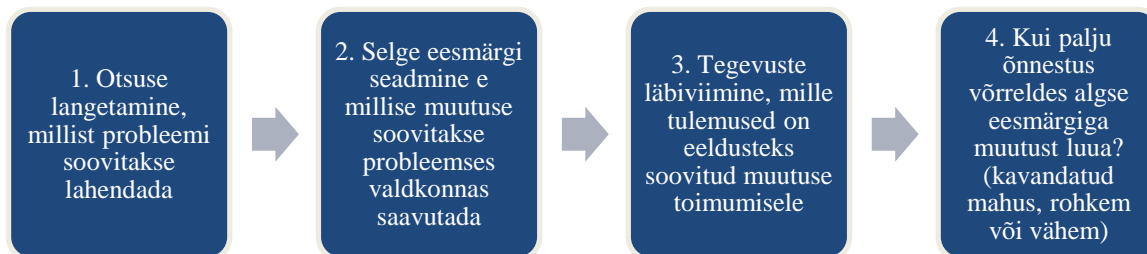
- ✓ planeerib projekti mõju ja selle hindamisprotsessi;
- ✓ tunneb mitut viisi, kuidas projekti nähtavust suurendada;
- ✓ koostab plaani, kuidas projekti tulemusi levitada ja rakendada, ning mõtleb läbi projekti jätkusuutlikkuse.

Maht

3–6 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Projekti potentsiaalne mõju ja selle planeerimine on ka üks oluline taotluse hindamise kriteerium. Projekti mõju peab selgelt seostuma projekti eesmärkidega ning olema projekti tegevuskavaga saavutatav.

Projekti mõju võib tinglikult jagada kaheks: mõju osalejatele (üksikisikud ja organisatsioonid) ning mõju väljapoole (kohalikul, riiklikul või rahvusvahelisel tasandil). Sealjuures sõltub rõhuasetus nii projekti tüübist, eesmärkidest kui ka selle kestusest. Näiteks lühiajalise noortevahetuse projekti puhul on peamine selle kogemuse mõju osalejatele. Pikaajalise strateegilise koostööprojekti puhul on aga äärmiselt oluline, et sellest sünniks ka mingi laiemalt kasutatav tulem – uuring, õppekava, rakendatav meetod vms. Hoolimata projekti mastaabist on selge, et projekti mõjust saab rääkida ainult sel puhul, kui seda on võimalik kuidagi mõõta või hinnata. Kui projekti pole mõju hindamist ja selleks vajalikke tegevusi (küsitlus, oskuste kontroll, osalejate eneseanalüüs, uuring vms) sisse kirjutatud, saab mõju ainult eeldada. Eeldamine aga põhjapanevaid järeldusi ei võimalda. Niisiis juhi õpilaste tähelepanu asjaolule, et ei peaks eeldama, vaid tuleks planeerida, kontrollida ja analüüsida.⁹⁵

Mõju hindamine tähendab, et projektitegijad uurivad välja ja kirjeldavad ära muutuse, mille loomiseks nad on pärast vastava eesmärgi seadmist teadlikult tegutsenud. Selle muutuse olemasolu näitajaks on indikaator, mida peab olema võimalik ka mõõta.⁹⁶

⁹⁵ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Projekti mõju*. Külastatud aadressil:

<http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/projekti-moju/>.

⁹⁶ Aps, J. (2012). *Kodanikuihenduste ühiskondliku mõju hindamine*. Tallinn: Heateo Sihtasutus.

Projekti mõju suurendamiseks soovita õpilastel kasutada erinevaid vorme:

- projekti nähtavus – reklaam, meediakajastus, turundus, logo ja visuaalne identiteet jne;
- tulemuste levitamine – uudiskiri, tulemuste esitus, toodete käivitamine jne;
- tulemuste kasutamine – tulemuste kohandamine eri kontekstidesse, oma kogemuste jagamine, teiste koolitamine, süsteemide ja protseduuride parandamine jne;
- tulemuste korrutamine – projekti tulemuste rakendamine uutes projektides ja organisatsioonides, järeltegevused jne;
- süvalaiendamine – projekti tulemuste ja kogemuste toomine (noorte)poliitikasse, soovitusel, lobitöö, süsteemi muutmine jne⁹⁷.

Anna projektimeeskondadele arutlemiseks küsimused, et kontrollida, kui palju nad on siamaani projekti mõju läbi mõelnud.

Et kontrollida, kas olete oma projekti mõju piisavalt läbi mõelnud, andke vastused järgmistele küsimustele:

- Kas teie projekti on planeeritud osalejate oskuste, teadmiste ja vajaduste kaardistamine?
- Kas ja kuidas toimub projekti käigus osalejate eneseanalüüs? (Mida õppisin teema kohta? Milliseid oskusi arendasin? Mida õppisin iseenda kohta?)
- Kas osalejad/organisatsioonid teevad projekti lõpus ka konkreetse tegevusplaani, mida hakatakse projekti lõppedes edasi/teisiti tegema.
- Kas projekti tulemusena planeeritakse uusi tegevusi/teemaarendusi?
- Kes ja kuidas hakkavad projekti tulemusi levitama?
- Kas projekti tulemusel tekib selliseid teadmisi, mida ka teised saaksid kasutada? Kuidas ja mis kujul (film, etendus, raamat, uuring, mäng vms) neid levitatakse?⁹²

Seejärel palu projektimeeskondadel täita projekti väljundite ehk tulemuste tabel (vt töölehte „Projekti mõju“, lk 113).

Projekti turundamine ehk nähtavus⁹⁸

Projekti turundamine ehk nähtavuse suurendamine tähendab oma projekti eesmärkidele, tegevustele ja tulemustele tähelepanu tõmbamist. Nähtavus tõstab inimeste teadlikkust projektist, organisatsioonist ja ka projekti toetajatest. Nähtavus aitab seeläbi levitada projekti ja rahastust andva programmi sõnumeid, leida projektile juurde nii osalejaid kui ka rahastajaid ning suurendada organisatsiooni ja projektitegijate usaldusväarsust. Nähtavuse võib tinglikult jagada

⁹⁷ Geudens, T. (2007). *Making waves: creating more impact with your youth projects*. Brüssel: SALTO-YOUTH Inclusion Resource Centre.

⁹⁸ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Projekti nähtavus*. Külalastud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/projekti-moju/projekti-nahtavus/>.

kaheks, kuigi tegevused, millega neid saavutatakse, tihtipeale ühtivad: 1) projekti nähtavus, 2) rahastaja ehk programmi Erasmus+ nähtavus.

Projekti nähtavuse planeerimisel palu õpilastel kõigepealt läbi mõelda projekti sõnum ja sihtgrupp. Seejäral palu õpilastel üle vaadata projekti nimi ja soovi korral luua logo. Abiks on tööleht „Projekti nähtavus“ (lk 114). Siis võib planeerida ka tegevusi, mis aitavad projekti nähtavust suurendada (lk 115). Enne aga jaga õpilastele mõned soovitusel. Juhi õpilaste tähelepanu sellele, et nende käsutuses olevad teadmised ja oskused, samuti eelistused, seavad planeeritavatele tegevustele piirid. **Soovitused õpilastele tegevuste planeerimiseks:**

- Vaadake, millised oskused projektimeeskonnas olemas on – kellel on IT-oskused, saab tegeleda veebilehe või blogi ülespanekuga; kes oskab hästi pildistada, sellest saab projekti fotograaf; kes oskab hästi kirjutada, see saab olla materjalide toimetaja ja vajalike tekstide looja.
- Projekti planeerides mõelge võimalikult eripalgelistele tegevustele. Andke sellest teada ka projektis osalejatele. Uurige kohe alguses välja, milliseid tegevusi neile teha meeldiks. Projekti käigus töötage koos, et nad tuleksid ise välja plaaniga, kuidas oma kogemusi kõige paremini jagada. Katsetage uusi põnevaid ja uuenduslikke tegevusi. Nii saavutate kiiremat tähelepanu ning jõuate rohkemate inimesteni.
- Uurige välja, millistele võrgustikele on projektis osalejatel ligipääs (sõbrad, koolid, spordiklubid, huviringid jne). Neidki võrgustikke saate kasutada, et oma projekti kohta infot levitada. Küsige osalejatelt, kuidas nad saavad aidata projekti tulemusi levitada ja rakendada. Grupina saavutate enam ning jõuate rohkemate inimesteni kui üksinda. Nõnda on lihtsam saavutada ka meedia ning laiema avalikkuse tähelepanu. Kaasake partnerorganisatsioon kohe alguses. Leppige kokku, milline on iga partneri roll projekti nähtavuse suurendamisel.
- Mõelge kindlasti läbi ning pange projekti eelarvesse kirja ka kulud, mis on seotud projekti nähtavaks tegemisega. Väga võimalik, et selleks te ei vajagi lisaraha. Aga kui vajate, siis tuleb see läbi mõelda juba projektitaotluse kirjutamise käigus ning see summa eelarvesse lisada.

Projektiga seotud kommunikatsioonis tuleb ära mainida ka toetajad. Nii saavad teisedki noored teada, milliseid häid ettevõtmisi programmi toel ellu viiakse, ning oskavad edaspidi programmist oma ideede elluviimiseks toetust küsida. Nõuded erinevad programmi ning tavaliselt on need kirjas rahastuslepingus, aga ka toetaja veebilehel.

Programmi Erasmus+ nähtavuse suurendamisele kehtivad järgmised nõuanded:

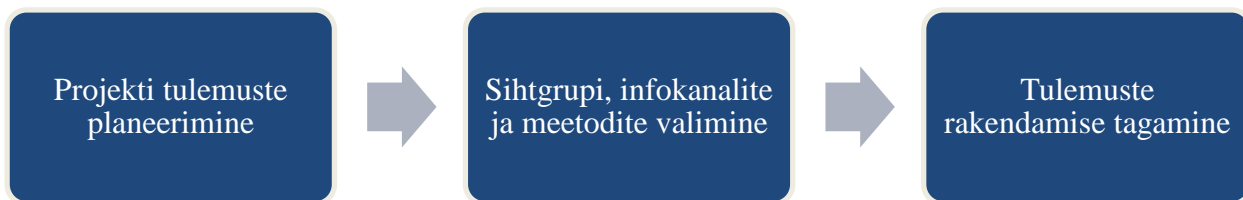
- Alustage oma teavitustööd projekti partneritest ja projektis osalejatest. Nemad on esmane sihtgrupp, kes peaks teada saama, et projekt on ellu viidud programmi Erasmus+ toel ning milliseid võimalusi programm noortele veel tegutsemiseks pakub.
- Kui projekti on planeeritud väljapoole suunatud töötube, seminare või koolitusi, tutvustage ka seal programmi Erasmus+ ja võimalust programmi toel enda ideid ellu viia.
- Tehke projekti ja programmi nähtavuse suurendamiseks koostööd noorteagentuuriga: jagage oma sündmusi, fotosid ja lugusid blogis, laadige oma projektivideo üles videoveebi Telepurk, lisage projekti pressikajastus noorteagentuuri meediarubriiki, postitage oma projekti kohta teavet noorteagentuuri Facebooki-lehel. Agentuur pakub samuti toetavaid vahendeid programmi tutvustamiseks (programmi ppt-esitylused, klepsud, voldikud jne).

- Jagage oma kogemust teistega. Tutvustage programmi ja oma projektikogemust ka teistele (klassikaaslased, kolleegid jt), kellele see huvi võiks pakkuda, ning julgustage neid võimalust kasutama. Teie hea kogemuse kuulmine võib nii mõnegi tegudele tõugata!
- Järgige lepingulisi teavituspõhiseid.

Tulemuste levitamine ja rakendamine⁹⁹

Tulemuste levitamine ja rakendamine ehk DEOR (*dissemination and exploitation of results*) tähendab projekti tulemuste kohta peamistele sihtgruppidele info jagamist. Tulemuste rakendamine tähendab tagamist, et teised projektitulemusi ka kasutavad ning teevad seda võimalikult efektiivsel viisil (nagu te planeerisite ja välja mõtlesite). Tulemuste levitamise põhimõtted ja tegevused on väga sarnased projekti nähtavuse suurendamise tegevustega. Põhiline erinevus seisneb selles, et tulemuste levitamise põhimõtete puhul on fookus selgelt projekti tulemustel ehk sellel, mida osalejad projekti tulemusel õppisid, teada said, produtseerisid jne.

Juhenda õpilasi projekti tulemuste levitamist ja rakendamist 3 sammu abil planeerima:

1. **Projekti tulemuste planeerimine.** Selleks, et oma projekti tulemusi levitada ja rakendada, on vaja kõigepealt tulemusi, mis on dokumenteeritud, või toodet, mille abil tulemusi levitatakse või mis ongi projekti tulemus.
Tulemuseks võib olla näiteks: projekti tulemuste ja õpikogemuse kokkuvõte (nt artikli, intervjuu, video näol); soovitus/juhised teistele, kui neil on huvi midagi sarnasel teemal ette võtta (koolitus, postitus Noorteagentuuri blogi nõuanneterubriigis, infomaterjal); materjal või toode (video, mäng, etendus, uuring, infomaterjal, näitus), mis projekti tulemused mingil moel kokku võtab; hoopis midagi loovamat (peaasi, et fookus oleks projekti tulemustel).
2. **Sihtgrupi, infokanalite ja meetodite valimine.**
3. **Tulemuste rakendamise tagamine.** Selleks, et projekti tulemused oleksid sihtgrupile kõige kasulikumad, tuleb teada sihtgrupi vajadusi ning tuleb tulemused neile sobivaks kohandada. Sihtgrupile peab selgitama, mida nad projekti tulemuste kasutamisest võidavad. Oluline on ka silmas pidada, et tulemusi oleks lihtne kasutada ja et need oleksid sihtgrupi jaoks arusaadavad. Väljatöötatud toodet/tulemust võiks enne levitamist sihtgrupi esindajate peal testida. Nii saab kindel olla, et see sihtgrupile sobib.

Palu õpilastel oma meeskondades eeltoodud 3 sammu läbi mõelda. Selleks saavad nad kasutada töölehte „Projekti tulemuste levitamine ja rakendamine“ (lk 116). Seejärel paku neile võimalust täiendada projekti tegevuskava, et kõik tegevused oleksid kajastatud ka seal.

⁹⁹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Tulemuste levitamine*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/projekti-moju/tulemuste-levitamine/>.

Projekti mõju

<i>Määratlege projekti oodatavate tulemuste saavutamise indikaatorid ja mõõtmise viisid.</i>			
Nr	Oodatav tulemus	Saavutamise indikaatorid	Kuidas mõõdetakse
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Projekti nähtavus¹⁰⁰

Peamine sõnum ja sihtgrupp

Mis on teie projekti peamine sõnum? Kes on need inimesed, kelleni teie sõnum peaks jõudma ehk millised on projekti sihtgrupid? Kuidas te nende inimesteni jõuate? Kas nad elavad teie kodukohas või kuskil mujal? Kas nad on konkreetse valdkonna esindajad või näiteks kõik Eesti tudengid? Mis teie projekti juures võiks laiemale avalikkusele huvi pakkuda?

Projekti nimi ja nägu

- Pange projektile lihtne, meeldejääv ja projekti sisuga seotud nimi. See peaks köitma sihtgrupi tähelepanu ning juba iseenesest selgitama, mis projektiga on tegemist. Kui soovite projekti sisu täpsustada, lisage ka hüüdlause, mis projekti sisu paremini selgitab.
- Lisage oma projektimeskonna nimi projektile nii, et see moodustaks terviku. Kasutage neid süstemaatiliselt koos.
- Kui teie meeskonnal on logo, kasutage seda projektile visuaalse identiteedi loomiseks. Kui soovite, võite luua projektile ka oma logo või nt seostada seda mõne väikese meenega. Oluline on, et kasutate neid samuti süstemaatiliselt igal pool koos.

¹⁰⁰ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Projekti nähtavus*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/projekti-kvaliteet/projekti-moju/projekti-nahtavus/>.

Projekti turundus-/teavitusplaan

Millised on projekti peamised turundus- ja teavituskandid? Milline on ajaline plaan nende kanalite rakendamisel?

Aeg	Turundus- /teavituskandid	Tegevused	Sihtrühm

Projekti tulemuste levitamine ja rakendamine

Projekti materiaalsed ehk nähtavad tulemused	Kellele ja kuidas neid levitate? Kuidas rakendate seda tulemust?
Projekti mittemateriaalsed ehk mittenähtavad tulemused	Kellele ja kuidas neid levitate? Kuidas neid tulemusi rakendate?

12. HINDAMINE JA KOKKUVÕTE: taotluste hindamine ja hindamiskriteeriumid, aruandlus, projektide kaitsmine.

12a. MUUD RAHASTUSVÕIMALUSED

Õpitulemused

Teema läbinud õpilane:

- ✓ on teadlik projekti hindamisest ja aruandlusest, analüüsib oma projekti lähtuvalt projekti hindamiskriteeriumitest;
- ✓ esitab ja kaitseb oma projekti ning annab tagasisidet teistele projektidele;
- ✓ tunneb muid rahastusvõimalusi peale programmi Erasmus+ ning tarvidusel oskab leida vajalikku teavet.

Maht

3–7 tundi

Teema käsitus ja tegevused

Seleta õpilastele, kuidas **projektitaotlusi hinnatakse**. Teadlikkus sellest protsessist aitab neil kannatlikult tulemusi oodata ning viia oma taotlus **hindamiskriteeriumitega** vastavusse.

Esmalt läbib taotlus tehnilise kontrolli. See tähendab, et vaadatakse üle taotluse vastavus formaalsetele nõuetele, näiteks nõutud taotlusvormi lisade olemasolu, osalejate arv jne. Juhul, kui midagi on valesti või puudu, siis programmi Erasmus+: Euroopa Noored puhul palutakse taotlejatel parandusi/täiendusi teha. Kui täiendused jäävad nõutud tähtjaks tegemata, siis pole projekti enam võimalik toetada. Mõned teised programmid/rahastajad ei anna üldse võimalust ka tehnilisi parandusi/täiendusi teha.

Tehnilise kontrolli läbinud projektid jõuavad ekspertide kätte, kes projekte sisuliselt hindavad. Hindamisel lähtuvad nad programmijuhendis paika pandud hindamiskriteeriumitest ning hindavad projekti 100 palli skaalal. Programmi Erasmus+ puhul saab toetada ainult neid projekte, mis koguvad vähemalt 60 punkti 100-st ning igas kategoorias vähemalt 50% maksimaalsest võimalikust punktide arvust.¹⁰¹

Palu õpilastel leida oma projekti hindamiskriteeriumid noorteagentuuri veebilehelt ning nendest lähtuvalt oma projekte analüüsida (lk 119).

Aruandlus

Valikaine lõpus meenuta õpilastele ka projekti aruandlust, et see ei tuleks neile üllatusena. Kõik programmist Erasmus+ toetuse saanud projektide elluviijad peavad 60 päeva jooksul pärast projektiperioodi lõppu esitama projekti lõpparuande koos nõutud lisadega. Programmi Erasmus+ esitatud projektide aruandlus toimub veebikeskkonnas, mis kannab nime Mobility Tool+. Projekti

¹⁰¹ SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Hindamine*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/taotlemine/hindamine/>.

lõpparuandesse tuleb sisestada infot õpirännete, rahastuse ning sisukirjelduse kohta. Aruandevormi võib täita eesti või inglise keeles.¹⁰²

Palu õpilastel leida ja koostada loetelu dokumentidest, mis on aruande kohustuslikud lisad.

Projektide esitamine ja kaitsmine

Oma projekti esitamine ja kaitsmine on veel üks võimalus seda läbi mõelda ja täiendada. Palu õpilastel valmistada ette projekti lõplik esitlus. Juhi nende tähelepanu asjaolule, et see ei pea ilmtingimata PowerPointi-esitlus olema. Leppige omavahel kokku ühe projekti esitluse maksimaalne aeg, hindamiskriteeriumid ja esitluste järjekord. Seejärel valmista hindamislehe näidis. Projektide kaitsmisel pööra tähelepanu sellele, et iga projektimeeskond esitab oma projekti ning tagasisidestab ka teisi projekte. Soovi korral võib valida, milline on õpilaste arvates klassi parim projekt. Pärast projektide esitlemist soovita õpilastel neid tagasisidet arvestades viimistleda.

Kursuse kokkuvõte ja analüüs

Kursuse viimasel kohtumisel tee õpilastega koos kindlasti kursuse kokkuvõte ja analüüs. Selle eesmärk on analüüsida õpilaste õpikogemust ja saada kursusele tagasisidet, et seda edaspidi arendada. Aluseks võib võtta õpilaste esialgsed ootused ja hirmud, samuti saab kasutada töölehte „**Tagasiside**“ (lk 120).

MUUD RAHASTUSVÕIMALUSED

On olemas palju rahastusvõimalusi peale programmi Erasmus+: Euroopa Noored. Igal rahastajal on oma eesmärgid, prioriteedid, tingimused ja võimalik toetusraha. Selleks, et suurendada šansse oma projektile toetust saada, on vajalikud hea projektiidee ja kvaliteetselt täidetud taotlusvorm ning ka sobivalt valitud rahastaja. Projektiidee ja rahastaja peaksid olema maksimaalselt kooskõlas. Seega, mida rohkem rahastusvõimalusi õpilased teavad, seda paremini saavad nad valida enda vajadustele vastavat rahastajat.

Anna õpilastele ülesandeks uurida ja valmistada ette esitlus rahastusvõimaluste kohta. Arvatavasti peaks see olema õpilaste koduülesanne, sest selle täitmine nõuab aega. Kindlasti tee ühine e-dokument, millesse õpilased panevad kirja uuritavad rahastajad/programmid – see tagab korduste vältimise. Oma esitlustes võiksid õpilased kajastada rahastaja eesmärke ja prioriteete, rahastatavaid tegevusi, nõudmisi ja tingimusi, kui suur võiks olla taotletav summa, ning näidata ja kommenteerida ka taotlusvormi.

Soovitame juhtida õpilaste tähelepanu vähemalt järgmistele rahastusvõimalustele: programm „Noortekohtumised“, noorte omaalgatuslike ideede projektifond „Nopi üles“, kohalike omavalitsuste võimalused.

¹⁰² SA Archimedese noorteagentuur (s.a). *Aruandlus*. Külastatud aadressil: <http://www.noored.ee/rahastus/aruandlus/>.

Projekti analüüs lähtuvalt hindamiskriteeriumitest

Hindamiskriteerium	Kas kriteerium on täidetud? Millest on puudu? Kuidas võiks projekti sellest kriteeriumist lähtuvalt parandada/täiendada?

Tagasiside

<p>See kursus oli kasulik selleks, et...</p> <ol style="list-style-type: none">1.2.3.	<p>Kui mina oleks selle kursuse õpetaja, siis...</p>	<p>Kursuse jooksul õppisin...</p> <ol style="list-style-type: none">1.2.3.
<p>Kursuse parimad momendid/osad olid:</p> <ol style="list-style-type: none">1.2.3.	<p>Kursuse kõige nõrgemad momendid/osad olid:</p> <ol style="list-style-type: none">1.2.3.	<p>Soovitaksin kursust oma sõpradele:</p> <p>Jah</p> <p>Ei</p>

SOOVITATAV KIRJANDUS JA MUUD KASULIKUD INFOALLIKAD

Käsiraamatu töölehed ja jaotusmaterjalid allalaadimiseks - <https://goo.gl/qmBvcp>

1. SA Archimedese noorteagentuuri veebileht - <http://www.noored.ee/>
2. Mitteformaalse õppimise veebileht, sh õpimeetodite andmebaas - <http://mitteformaalne.ee/>
3. SALTO õpimeetodite andmebaas - <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/search/>
4. Rapalaite, A., Bechtereve, A. (2017). *Valmistu vahetuseks! Noortevahetuse korraldajate käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutus Archimedese noorteagentuur.
5. <http://noored.ee/wp-content/uploads/2017/07/VALMISTU-VAHETUSEKS.pdf>
6. Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon (2000). *T-Kit käsiraamat: Projektijuhtimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus.
7. http://www.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/T-Kit_03_Projektijuhtimine.pdf
8. Gillert, A., Haji-Kella, M., Guedes, M., Raykova, A., Schachinger, C., Taylor, M. (2000). *T-Kit käsiraamat: Kultuuridevaheline õppimine*. Strasbourg: Euroopa Nõukogu Kirjastus.
9. http://www.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/T-Kit_04_Kultuuridevaheline_oppimine.pdf
10. *Kuidas teha rahvusvahelist koostööd Erasmus+: Euroopa Noored programmis?* (s.a.). Tallinn: SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo.
11. http://noored.ee/wp-content/uploads/2014/12/Erasmuspluss_-Euroopa-Noored.pdf
12. *KOMPASS: noorte inimõigushariduse käsiraamat*. (2012). Strasbourg: Euroopa Nõukogu kirjastus. <https://www.coe.int/et/web/compass/home>
13. Kloosterman, P. (2013). *Noortepassi avastades: praktilised näpunäited ja meetodid Noortepassi protsessi maksimaalseks ärakasutamiseks*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes noorteagentuur.
14. http://www.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/noortepassi_avastades.pdf
15. Geudens, T. (2007). *Making waves: creating more impact with your youth projects*. Brüssel: SALTO-YOUTH Inclusion Resource Centre.
16. <http://www.noored.ee/wp-content/uploads/2014/03/MakingWaves1.pdf>
17. *IN-LEARNING: Reflection tools for supporting individual learning paths of adults*. (2017). <https://readymag.com/Reflection/In-Learning/6/>

